

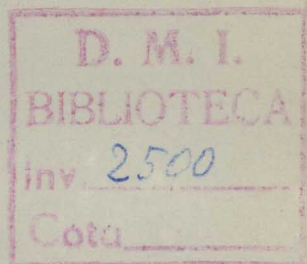
D.M.A.S.I.

II

72

INSTITUTUL
DE
GEOGRAFIE

JUDEȚELE PATRIEI

NICULINA BARANOVSKY ◦ GH. NEAMU

Județul
GORJ

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Lucrarea prezintă, la un nivel de largă informare geografică, principalele caracteristici fizico- și economico-geografice ale județului Gorj, aflat în plină dezvoltare economică.

Prima parte a lucrării analizează așezarea, relieful, clima, apele, solurile, fauna, vegetația și resursele solului și subsolului acestui județ.

Cea mai mare parte a lucrării este consacrată problemelor geografiei populației și așezărilor, dezvoltării economice a orașelor, industriei și agriculturii, transporturilor, precum și perspectivelor dezvoltării economice în lumina documentelor de partid și de stat.

Un capitol separat este consacrat obiectivelor turistice existente, precum și potențialului de care dispune județul în acest sens.

Hărțile-anexă vin în sprijinul tuturor acestora care sînt dornici să cunoască geografia, servind în același timp ca ghid amatorilor de drumeție pe meleagurile Gorjului.

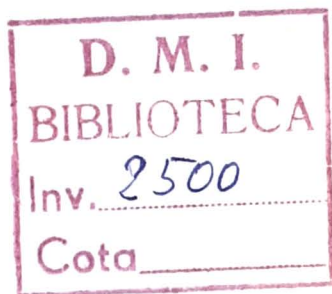
272

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INSTITUTUL DE GEOGRAFIE

NICULINA BARANOVSKY, GH. NEAMU

Județul
GORJ

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 1971

inv. 2500

20-1971

D.M.A.S.I.

BIBLIOTECA

Nr. inv. 2500

COMITETUL DE COORDONARE AL COLECȚIEI

dr. doc. V. TUFESCU

dr. L. BADEA

dr. doc. P. GĂȘTESCU

dr. I. VELCEA

Coperta de: RĂDUȘ JUGĂURS

PREFAȚĂ

Județul Gorj face parte din teritoriile de veche locuire umană ale țării, prezența omului fiind dovedită aici încă din epoca comunei primitive. Condițiile mediului geografic, prielnice omului și activității sale, au favorizat existența și continuitatea populației în așezări omenești bine dezvoltate și cu o viață socială și economică încheată din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre.

Deși dispunea de însemnate bogății naturale, județul Gorj a fost în trecut slab dezvoltat economic, populația de aci ducînd o viață împovărată.

Politica științifică a Partidului Comunist Român de repartizare rațională a forțelor de producție, de ridicare a județelor și localităților rămase în urmă s-a reflectat corespunzător în dezvoltarea economică și social-culturală a județului Gorj.

Gorjul socialist se prezintă astăzi în plină ascensiune industrială pe baza valorificării resurselor sale materiale (cărbune, petrol, lemn etc.) și umane, cu o agricultură socialistă și cu un nivel de viață material și cultural ridicat.

Lucrarea de față este o încercare reușită de a prezenta — geografic — în ce are, general, dar și specific, județul Gorj. Autorii s-au străduit, prin analizele efectuate la fața locului, precum și pe baza unui important fond documentar cercetat, să surprindă principalele caracteristici ale condițiilor naturale, istorice și sociale, să prezinte efervescența generată de procesul construirii socialismului, principalele coordonate ale dezvoltării economice și social-culturale.

Reușită prezentare geografică, alături de un șir de alte cercetări cu caracter monografic, lucrarea respectivă aduce o contribuție importantă la cunoașterea, de către un cerc larg de cititori, a acestui încântător colț de pământ românesc. Editura Academiei Republicii Socialiste România, publicînd lucrarea semnată de tovarășii Baranovsky Niculina și Neamu Gheorghe, realizează un lucru deosebit de util.

ION NICOLA

Prim-vicepreședinte
al Comitetului executiv al Consiliului
popular județean Gorj

Județul Gorj apare ca unitate administrativă sub această denumire la sfârșitul secolului al XV-lea [*Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247—1500)*, 1953]. Pînă la această dată el făcuse parte din județul Jaleș, denumit astfel după pîriul Jaleș, care îl străbătea pe direcția nord — sud. Primul document istoric care pomeniște de existența județului Jaleș datează din 3 octombrie 1385; din timpul domniei lui Dan I și din care reiese că domnul dăruia mănăstirii Tismana 400 de găleți de grîu din județul Jaleș. Existența acestui județ este atestată și mai tîrziu, în documentul lui Mircea Voevod, din 27 iunie 1387, prin care acesta întărește dania părintelui său, de 400 de găleți de grîu din județul Jaleș, pe fiecare an, făcută mănăstirii Tismana, precum și în cel din 28 octombrie 1429, din care rezultă că regele Sigismund acorda o diplomă de proprietate aceleiași mănăstiri. Ultima mențiune documentară privind județul Jaleș datează din 20 octombrie 1444, din timpul domniei lui Ioan de Hunedoara [*Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247—1500)*, 1953]. Județul Jaleș a avut o vreme reședința la Dăbăcești pe Jaleș (probabil satul Runcu de astăzi), pentru ca să treacă apoi la Tg.-Jiu.

Denumirea de Gorj, sub care apare acest ținut începînd din secolul al XV-lea, derivă din slavonă și înseamnă Jiul de Sus, sau Jiul de Munte (Gornii-Jiu), după cum Dolj înseamnă Jiul de Jos. Județul Gorj s-a definit ca unitate administrativă pînă la începutul secolului al XX-lea, formă sub care s-a menținut pînă în anul 1948.

Reformele administrative de după 1948, care au împărțit țara în regiuni și raioane, au făcut ca fostul județ Gorj să fie divizat în mai multe raioane (Tîrgu-Jiu, Gilort, Novaci, parțial Baia de Aramă, Filiași). Împărțirea administrativă din 1968, care reînființează actualele județe, a dus la configurația de astăzi a Gorjului, configurație care în general se suprapune celei a fostului județ Gorj.

Județul Gorj, situat în nordul Olteniei, se învecinează în est cu județul Vâlcea, în vest cu județele Caraș-Severin și Mehedinți, în nord cu județul Hunedoara, iar în sud cu județele Dolj și Mehedinți.

În anul 1970 județul Gorj avea o suprafață de 5 641 km² și o populație de 312 801 locuitori.

Teritoriul județului Gorj îmbracă armonios poalele Carpaților Meridionali din dreptul Parîngului și Vîlcanului, ale căror plaiuri (în accepțiunea populației locale „picioare de munte”) coboară pe nesimțite în cunoscuta Depresiune subcarpatică olteană.

Înspre sud de acest culoar, culmi domoale, între care se intercalează depresiuni intracolinare, coboară în altitudine spre câmpie sub forma gruiurilor și a capetelor de deal.

Adăpostit spre nord de culmile viguroase ale Parîngului, înălțate la peste 2 500 m, teritoriul Gorjului beneficiază de un climat blînd, de adăpost, cu ploi suficiente și la timp, cu temperaturi moderate (iarna călduroasă și vara lipsită de arșiță).

Nicăieri în țară nu se întîlnesc atîtea plante de influență mediteraneană cîte cresc pe sub munții Gorjului. Castanul bun de la Pocruia și Tismana, căruia i se alătură iasomia și mojdreanul, liliacul sălbatic și scumpia, înfrumusețează peisajul calcaros de la poalele Vîlcanului.

Nucetele sub formă de păduri, plantațiile de măr, păr și prun, însoțite de podgorii ce și-au căpătat de acum un nume în țară, dau bogăția de veacuri a acestor meleaguri.

Apa, atît de necesară omului, este abundentă. Pîraele ce coboară din Vîlcan (Orlea, Tismana, Jaleșul, Sușița) și Parîng (Blahnița, Lometea, Gilortul, Galbenul) devin în zona de deal rîuri permanente cu apă cristalină.

„Bolboroasele” de la Izvarna și Costeni, limpezite și răcite în adâncurile calcarului, dau apă nu numai localnicilor, ci, captate, pleacă prin conductă la peste 100 km — la Craiova, contribuind la alimentarea cu apă potabilă a aproape 50 000 de locuitori din populația acestui oraș.

Această abundență oferită cu generozitate de mediul geografic a atras din vremuri preistorice omul pe acest teritoriu. Înfrățirea omului cu natura a durat, s-a adâncit peste veacuri și niciodată, în milenara sa istorie, omul Gorjului n-a părăsit pământul său natal.

Frumusețea peisajului geografic a picurat în sufletul gorjanului calități artistice native concretizate în case cu porți sculptate, în sumane cu găitane și cu florile câmpului și rîurii cerului.

Nedeile, izvorîte din vremea dacilor, au durat peste veacuri, fiind și azi pe meleagurile gorjene prilej de întîlnire, distracție, voie bună și cumetrii.

Nu este de mirare că tocmai de aici, din Hobîța Gorjului, s-a ridicat titanul sculpturii moderne, intrat pentru totdeauna în galeria universală a marilor sculptori din toate timpurile — Constantin Brîncuși.

Orînduirea nouă, instaurată acum un sfert de veac, a adăugat peisajului Gorjului o latură nouă, necunoscută în istorie. Combinatul de materiale de construcții de la Bîrsești, sondele petrolifere de la Bilteni și Țicleni, carierele de cărbune de la Rovinari, abatajele Motrului și Combinatul de industrializare a lemnului Tg.-Jiu au atras țărani gorjeni spre o nouă îndeletnicire — aceea de muncitori.

Societatea socialistă are nevoie de oameni cultivați, care să cunoască să aplice în agricultură și industrie cele mai noi cuceriri ale științei, motiv pentru care statul nostru a investit miliarde de lei în vederea generalizării învățămîntului de 10 ani, generalizare aflată în plin proces de desfășurare și în județul Gorj. Aceasta a făcut ca pe teritoriul Gorjului să apară un mare număr de intelectuali ce activează la sate și orașe, contribuind activ la ridicarea economică și culturală a județului.

RELIEFUL. TREPTLE ȘI ALCĂTUIREA LUI GEOLOGICĂ

Călătorului ce vine la Tg.-Jiu, într-o senină zi de sfârșit de ianuarie, cu trenul dinspre Filiași, i se deschide la Tg.-Cărbunești, spre nord, prin Cîmpu Mare, panorama cununii muntoase a Parîngului, iar spre stînga culmile pleșuve, în parte calcaroase, ale Munților Vîlcan. Am ales intenționat imaginea de iarnă, cînd albul zăpezii din golul alpin contrastează puternic cu verdele închis al coniferelor, deschizînd înălțimilor cale liberă spre văile și dealurile de la poale.

Poate nicăieri în țară nu-i este românului mai aproape și mai prieten muntele ca aici în munții Gorjului.

Natura, în îndelungata sa existență, a născut din zbuiciumul orogenezelor și dăltuirea persistentă a mărilor geologice nu creste zimțate ca în Retezat sau Făgăraș, ci spinări domoale, cu covor de iarbă fragedă în timpul verii pe Parîng și Vîlcan.

Iată de ce din cele mai vechi timpuri omul a cunoscut muntele, l-a populat și muntele a fost darnic.

Pe picioarele de munte, pe „plaiuri” în limbaj gorjan, se cultivau, în vremuri de restriște, cartoful și meiul la peste 1 200 m altitudine, clima fiind mai blîndă pe pantele sudice ale Pietrii Boroștenilor sau pe platforma Gornovița de deasupra Runcului.

Pe plaiuri, cînd vremurile erau bune, omul cobora la „țară”, adică jos în depresiune, unde se semănau și se coceau holde aurii de grîu. Depresiunile Gorjului, numeroase, cu soluri fertile și climă favorabilă, dintre care detașăm „ulucul subcarpatic” și lanțul depresiunilor intracolinare, în care a apărut

mai târziu târgul de convergență al produselor din cele patru zări, Tg.-Jiul de astăzi, au fost leagănul activității economice și politice după formarea statului și poporului român.

În strînsă interdependență economică cu depresiunile au stat văile largi, cu lunci dezvoltate — Jiul, Gilortul, Motrul, Galbenul, Tismana etc., nu numai ca artere lesnicioase de circulație, dar și ca terenuri agricole, într-o perioadă în care se diversifică activitatea economică, trecîndu-se la o agricultură stabilă pe văi.

Între văi, pornesc ușor convergent spre sud culmi de dealuri alungite în Piemontul Getic, dealuri folosite inițial pentru păduri, apoi pentru pomicultură, astăzi fiind cuprinse aproape în întregime în circuitul agricol.

Prin această succintă descriere am căutat să redăm aspectul de amfiteatru în relieful Gorjului, amfiteatru în care „accidente”, prezente aici sub formă de depresiuni, nu numai că nu strică armonia reliefului ci, dimpotrivă, îi măresc frumusețea și totodată valoarea economică.

Energia reliefului este o mare și sigură dovadă că apele de aici au cărat spre cîmpie sau mai departe, în multimilionara lor existență, miliarde de metri cubi de rocă. Le-a fost mai greu la munte, din care cauză văile sînt mai înguste, cu defilee de un pitoresc irezistibil (Gilort, Șușița Verde, Runcu, Tismana, Pocruia etc.), și mai ușor la deal, unde roca, ușor erodabilă, a permis formarea unor cîmpuri între dealuri (Cîmpu Mare).

Punctul altitudinal cel mai coborît se găsește în sudul județului, pe valea Jiului, fiind de circa 100 m, iar cel mai înalt, în Munții Parîngului, depășește 2 000 m. Diferența aceasta de aproape 2 000 m, între zona înaltă și fundul văilor, ne determină să facem o detaliere a unităților de relief pe trepte altitudinale.

Morfologia, privind teritoriul județului Gorj, este reprezentată de trei trepte mari de relief: munții, dealurile subcarpatice și piemontane și depresiunile și luncile râurilor (fig. 1).

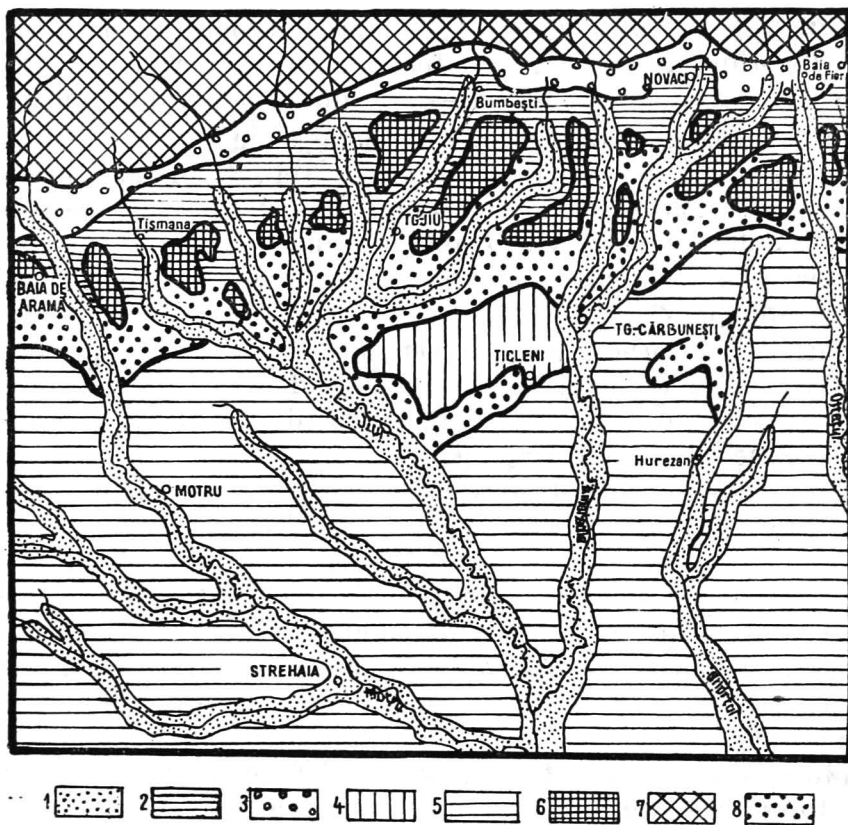

Fig. 1. — Harta unităților de relief.

- 1, Luncile riurilor; 2, Depresiunea subcarpatică olteană; 3, dealurile subcarpatice piemontane; 4, dealurile subcarpatice externe; 5, dealurile piemontane getice; 6, dealurile subcarpatice; 7, zona montană; 8, depresiunea intracolinară.

Munții

Două mari masive ocupă aproape în întregime nordul județului Gorj — Parîngul și Vilcanul.

Masivul Parîng ocupă, în limitele sale maxime, cu toți munții aferenți lui, peste 1 000 km², iar prin altitudinea maximă

de 2 518 m se situează, altitudinal, pe locul al doilea în Carpații românești.

Constituția sa geologică este evidențiată de roci cristaline. Cristalinul Parîngului este un cristalin de grupul II, care cuprinde atît roci eruptive, cît și roci cristaline — șisturi. Dintre rocile eruptive două sînt predominante aici — granitul și dioritul.

Granitul se întîlnește pe întreaga bordură meridională a munților, dar aici în Parîng prezintă treceri spre gnaisuri amfibolitice, gabbrouri, amfibolite plagioclazice etc.

Șisturile cristaline, amintite mai sus, sînt reprezentate prin șisturi gnaisice, cuarțite, șisturi cloritoase, șisturi filitoase, grafitoase și chiar calcare cristaline. Este de remarcat prezența în această zonă a unor șisturi filitoase și grafitoase, cu apariții lenticulare de grafit curat, care se dezvoltă în partea de nord-est a județului Gorj, la poalele Parîngului, în sectorul cuprins între izvoarele Oltului și Galbenului.

Pe spinările înalte ale Parîngului, după cutările hercinice, a intervenit o puternică eroziune, care a subțiat placa de șisturi, în unele locuri depozitele mării mezozoice fiind depuse direct pe eruptiv. Pe aceste spinări se pot distinge două tipuri de granite, unele grăunțoase și masive și altele gnaisice. Vîrsta acestor granite este, după N. O n c e s c u, postpermaniană sau chiar mai veche.

Rocile dure, amintite mai sus, au permis păstrarea treptelor de netezire, etajate la diferite altitudini, în medie la 700—900 m — corespunzînd platformei Gornovița, 1 400—1 600 m — corespunzînd platformei Rîu Șes și 1 800—2 200 m — corespunzînd platformei Boreșcu.

Aceste platforme, adevărate șesuri montane, descrise pentru prima dată de geograful francez E m m. d e M a r t o n n e (1907), sînt folosite, cele joase, ca fineață, iar cele mai înalte pentru pășunat, viața pastorală în acești munți fiind la fel de intensă ca și în munții Sibiului sau Sebeșului, cu care se mărginesc.

Datele hipsometrice evidențiază etajarea regiunii ocupată de acest masiv între 300 m (în Depresiunea Bumbesti pe Jiu) și 2 518 m (în vf. Parîngul Mare). Altitudinile maxime (fig. 2) sînt situate pe un ax orografic constituit dintr-o culme

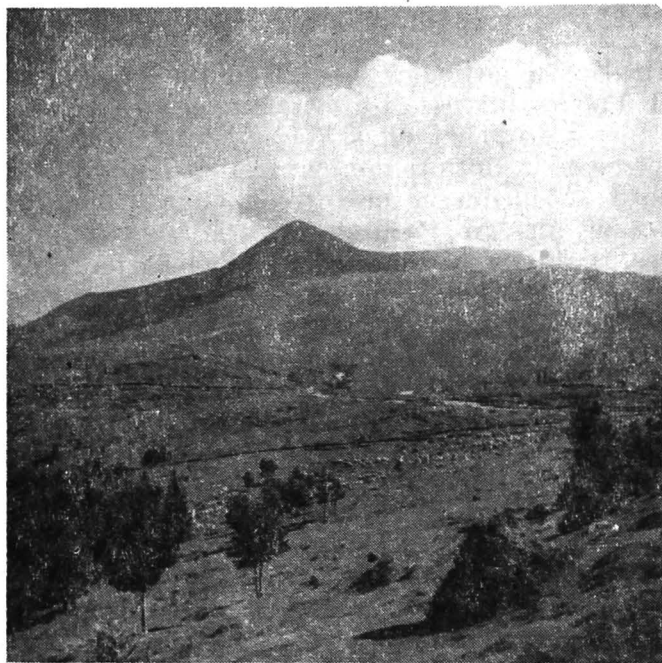

Fig. 2. — Munții Paring — virful Păpușa (foto V. S e n c u).

orientată est — vest. De o parte și de alta a acestei culmi și-a întins natura hlamida albă a zăpezilor persistente, la începutul și mijlocul cuaternarului, aci fiind mai evidente ultimele două faze glaciare, Riss și Würm, ale căror urme sînt azi prezente prin circuri și lacuri glaciare, custuri și morene, fenomene care introduc varietatea peisagistică în uniformitatea șesurilor de tip Boreescu, de care s-a amintit.

Cele mai dezvoltate reliefuli glaciare relict, pe care le recomandăm spre vizitare, s-au păstrat în bazinele superioare ale Jiețului, Lotrului, Latoriței și Gilortului.

Masivul Vilcan (Munții Vilcanului), situat în nord-vestul județului, delimitat la est de Jiu și la vest de Motru, are o altitudine care variază între 600 și peste 1 900 m (Oslea — 1945 m, Straja — 1870 m) (fig. 3). Munții Vilcanului au un

Fig. 3. — Munții Vilcan — virful Straja (foto V. S e n c u).

aspect disimetric, creasta principală terminându-se abrupt spre Depresiunea Petroșani și în trepte spre Depresiunea subcarpatică olteană. În marea lor majoritate, aceștia sînt alcătuiți din șisturi cristaline, din care apar intruziuni de granit (granitul de Șușița, granitul de Tismana etc.) (fig. 4). În afara intruziunilor granitice lenticulare mai apar amfibolite, îndeosebi amfibolite rubanate (în defileul Jiului), epigabbrouri, serpentine, toate acestea fiind cunoscute de specialiști sub numele de seria clastică.

Bordura sudică a acestor munți, pe aliniamentul Dobrița (Suseni) — Runcu — Tismana — Sohodol (Celei), este constituită din calcare jurasice (după toate argumentele geologilor în facies de Stramberg). Aceste calcare se continuă și la est de Jiu, pe bordura sudică a Parîngului, și alcătuiesc în între-

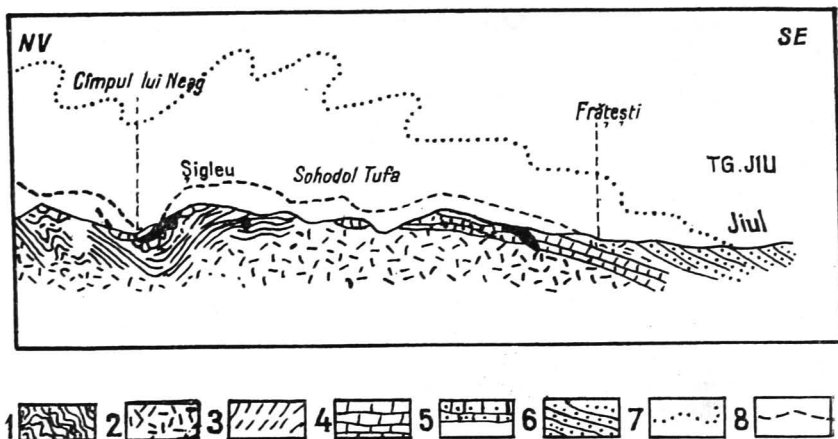

Fig. 4. — Secțiune din Poiana Ruscăi, prin Retezat și Vilcan pînă la Tg.-Jiu (după G. Murgoci, 1907).

1, Sîsturi cristaline; I, primul grup, în pinză de supracutare, și rădăcină; II, al doilea grup în autohton; 2, granit (batolit autohton); 3, gnais și gnais de Cozia (mai ales în rădăcină și în pinză de supracutare); 4, formațiuni paleozoice și mezozoice în regiunea de rădăcină și frontală; 6, formațiuni cretacice superioare și terțiare; 7, profilul pinzei de supracutare (ipotetic); 8, suprafața de șariaj a pinzei getice.

gime cunoscuta „Piatra Cloșanilor”. „Legile” după care se conduce relieful în dezvoltarea sa în calcar sînt deosebite de ale reliefului format pe alte roci. Pe calcare, relieful de lapiezuri (fig. 5), chei și versanți abrupti, ponoare cu pierderi de ape în avene de zeci sau chiar sute de metri și îndeosebi așa-numitul „endocarst”, cu feeria de basm a peșterilor, au determinat pe specialiști ca numai în cuprinsul județului nostru să declare patru peșteri ca monumente ale naturii, dintre care Peștera Muierii a și intrat în circuitul turistic național. O mai bună cunoaștere a peșterilor Cioaca cu Brebenei, Cloșani, Fușteica, Izvarna, Gura Plaiului va permite turiștilor dezvăluirea unor comori de frumuseți create de apa subterană și microcurenții de aer într-o multitudine de forme (fig. 6,7 și 8). Dintre formele exocarstice demne de luat în seamă pentru circuitul turistic al Gorjului sînt cheile, păstrate încă într-o „natură primitivă”,

Fig. 5. — Cimp de lapiezuri la Runcu (foto V. Sencu).

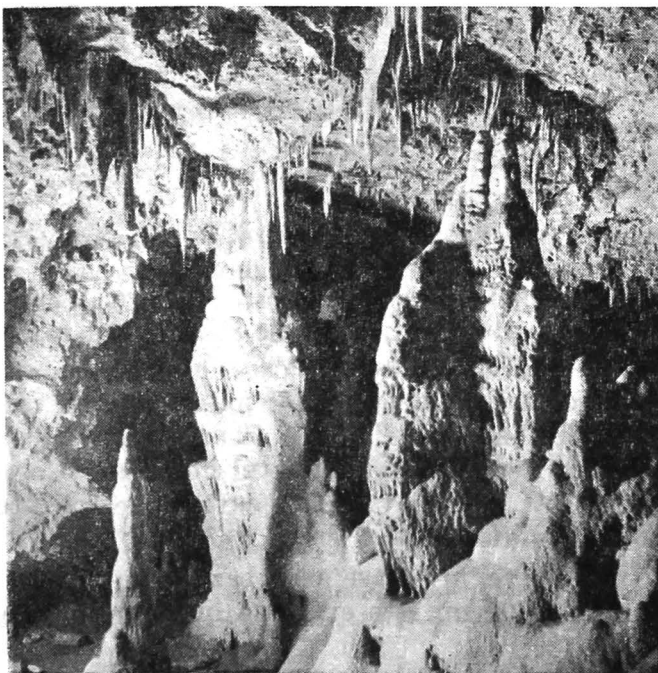

Fig. 6. — Peștera de la Gura Plaiului — coloane (foto V. Sencu).

Fig. 7. — Peștera Cioaca cu Brebenei — helictite (foto V. S e n c u).

dar cu atât mai frumoase. Prin abundența formelor carstice și frumusețea peisajului, recomandăm cheile Runcului, la vest de Jiu, cheile Oltețului, la est, cheile Galbenului (fig. 9). Acestea din urmă au intrat și ele în circuitul turistic național.

Revenind la Munții Vîlcanului, deasupra acestor munci joși, calcaroși, de 500—600 m, se întinde un platou a cărui netezime l-a determinat pe E m m. d e M a r t o n n e (1907) să-i dea denumirea după satul gorjenesc Gornovița, denumire ce s-a dat ulterior pe toată extensiunea acestei trepte în Carpații Meridionali.

Celelalte nivele se păstrează bine și ele. Platforma Rîu Șes, de 1 600 m, este evidentă în Șiglăul Mare (1682 m) și în

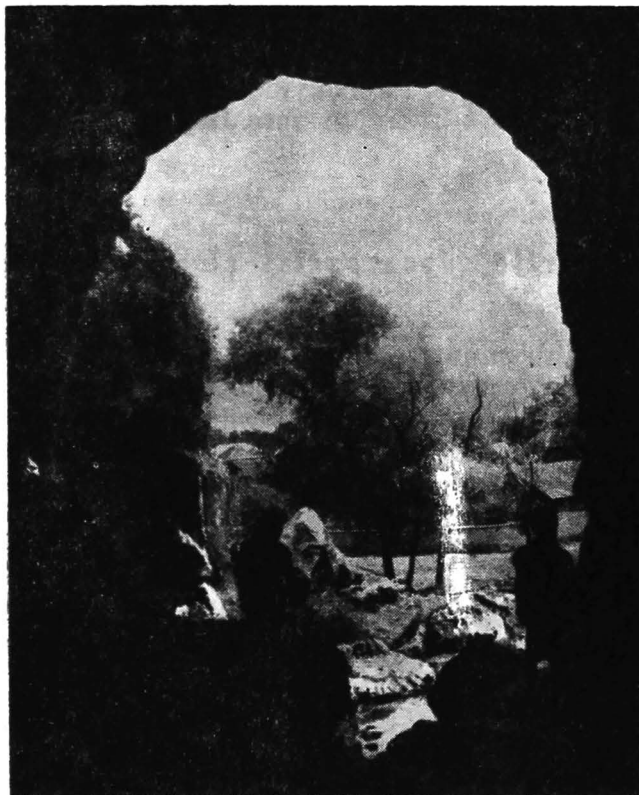

Fig. 8. — Peștera de la Izvarna (foto V. Sencu).

Piatra Boroștenilor (1629 m)¹. Platforma cea mai înaltă, destul de bine păstrată datorită rocilor mai dure, se află la altitudinea de 1 800 m, în apropierea pasului Vilcan, pe Muntele Arcanu (vf. Arcanu, 1 815 m) și pe Muntele Oslea (1 945 m).

Acest nivel corespunde cu nivelul Borescu din Masivul Parîng. Energia de relief, deși altitudinea absolută nu depășește 2 000 m, este mare, râurile fierăstruind culmile pe mai

¹ G. N i m i g e a n u, *Munții Vilcanului*, comunicare la Simpozionul național de geografie fizică a Carpaților, septembrie, 1970.

bine de 1 600 m. În schimb, fragmentarea reliefului este mică, din cauza rocilor dure, văile laterale fiind mai puțin adâncite și mai puțin numeroase, interfluviile dezvoltându-se sub formă de spinări ce coboară în trepte spre Depresiunea subcarpatică olteană.

Dealurile subcarpatice și piemontane

Imediat sub munte, pe poala acestuia, începînd de la Olteț și pînă la Motru, coboară în ulucul depresionar, cunoscut sub denumirea de Depresiunea subcarpatică olteană, dealuri piemontane bine analizate de L. B a d e a (1967) și A. I. R o ș u (1967). În zona Tismana, deci în nord-vestul județului Gorj, aceste dealuri piemontane sînt puțin extinse și apar sub forma unor culmi scurte care înaintează asemenea unor tentacule, cum sînt Dealul Costenilor, Dealul Carpenului (la Pocruia), dealurile Gruiu și Perilor.

Cercetările recente au pus în evidență, pe baza analizelor geomorfologice de detaliu, că spinările acestor dealuri, care înaintează departe în sud, în depresiune, reprezentau odinioară fundul Depresiunii subcarpatice oltene, în care apoi s-au adîncit apele coborîte din Carpați, peisajul geografic evoluînd treptat spre cel actual.

La est de Tismana, dealurile Ponoare, Gornovița și Vilcele continuă seria dealurilor piemontane, făcînd trecerea spre un piemont continuu, fragmentat doar din loc în loc de râurile Bistrița, Rasova, Jaleșul și Șușița. La Dobrița, lungimea piemontului pe aliniamentul nord — sud depășește 4 km, iar altitudinea se apropie de 400 m.

Maximum de extensiune ating aceste gruiuri piemontane între valea Șușiței și valea Stănțeștilor, unde și grosimea depozitelor este impresionantă — peste 150 m în nord. Grosimea depozitelor piemontane se reduce treptat spre sud, afundîndu-se în ulucul depresionar.

Fig. 9. — Munții Paring — Cheile Galbenul (foto V. Sencu).

La est de Jiu, prezența gruiurilor piemontane se menține, dar lungimea lor rar mai depășește 500—600 m, în schimb altitudinea crește, ajungînd la 450—500 m.

Dealurile subcarpatice, continuare spre vest a Măgurei Slătioara de deasupra Hurezului, fiind formate aproape în întregime din depozite nisipo-marnoase, sînt atacate de procesele actuale de modelare a reliefului, aflate într-un stadiu mai avansat decît în zona dealurilor piemontane sau pe fundul depresiunilor.

Pentru a ne da seama de raportul formă-structură, sau mai exact de gradul de rezistență la eroziune și alterare al rocilor sedimentare din care este constituită cea mai mare parte a reliefului Gorjului, vom face o scurtă trecere în revistă a acestora.

Depozitele terțiare. Le analizăm pe acestea, deoarece atît depozitele sedimentare jurasice, cît și cele cretacice, ce constituie bordura Vîlcanului și a Parîngului, au fost amintite cînd s-au descris munții. Dintre depozitele cele mai vechi, aparținînd sedimentarului terțiar, din care sînt constituite o parte din dealurile piemontane, o atenție deosebită se acordă paleogenului și înleosebi eocenului, constituit din conglomerate și gresii cu nummuliti, din care izvorăsc la Săcelu-Gorj ape minerale sulfuroase cu degajări abundente de gaze (fig. 10).

Depozitele mai noi ale tortonianului sînt constituite din marne și gresii cenușii cu intercalații de tufuri și se întîlnesc pe marginea munților de la Baia de Fier — Cernădia, peste Novaci — Radoși, pînă dincolo de Crasna — Drăgoești.

I. P. V o i t e ș t i (1936) semnalează la Ciocadia marnele tortoniene în alternanță cu gresii. Sarmațianul se întinde pe marginea munților. Apare la Săcelu sub forma faciesului milo-nisipos, iar spre bază conglomeratic. Spre Baia de Fier faciesul conglomeratic devine calcaros.

Pliocenul a urmat unei faze continentale în care depozitele mai vechi au rămas doar în petice. Primul dintre etajele pliocenului, meoțianul, este mai bine vizibil la est de Jiu (Săcelu-Gorj), fiind constituit din nisipuri în care apar resturi de cetacee. Ponțianul are o mai mare uniformitate topografică, fiind constituit din marne vinete compacte și marne nisipoase.

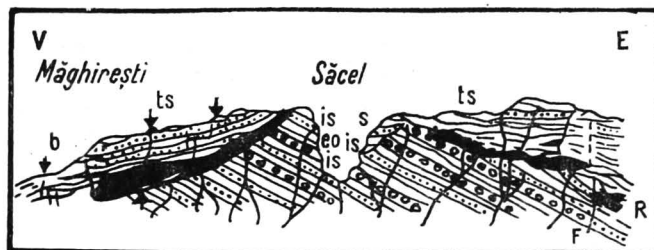

Fig. 10. — Profil geologic la Săcelu-Gorj (după G. Murgo ci, 1907).

eo, Conglomerate eocene; is, izvoare sărate; ts, conglomerate și calcare de la tortonian până la sarmatian; R, recif de *Lithothamnium* și *Serpula*; S, nisipuri și conglomerate discordante în laguna atolului sarmatic; b, emanații de hidrocarburi; F, falie.

Apare la zi în malul tuturor apelor, pe aliniamentul Tg.-Jiu — Godinești — Cîlcești. În depozitele ponțianului se găsesc resturi fosile de pești.

Cel mai frecvent etaj cu iviri la suprafață este dacianul. Seria lui începe prin marne vineții și gălbui, care spre partea superioară trec în nisipuri și se termină cu strate argiloase bogate în lignit. La finele dacianului, lacul pliocen s-a transformat într-o uriașă mlaștină cu turbării și păduri de mlaștini, din care s-au format ulterior importante depozite de lignit, cu care se termină acest etaj. Cel mai interesant profil al depozitelor daciene se întâlnește la Rovinari, unde lignitul dacian se exploatează în carieră, la zi.

Depozitele dacianului sînt frecvente și în alte locuri, ca de exemplu în dealul Sporăști, dealul Bujoreni, la Roșia de Jos aproape de Olteț.

Ultimul etaj al pliocenului, levantinul, acoperă toate interfluviile zonei meridionale a județului, fiind constituit din marne nisipoase, vineții la bază, nisipuri și pietrișuri mărunte cenușii-gălbui și luturi nisipoase cu pietrișuri.

Cuaternarul apare în cuverturile de pietrișuri din lungul râurilor sub formă de terase, iar în regiunea muntoasă sub forma morenelor glaciare. Pietrișurile cuaternare vechi și luturile roșcate, de aceeași vîrstă, se întîlnesc pe fundul depre-

siunilor Polovragi — Baia de Fier, Tg. - Jiu — Cîmpu Mare, Novaci etc., constituind în același timp crestele dealurilor alungite între Olteț și Gilort, Gilort și Jiu, Jiu și Motru. Cercetările recente au semnalat petice cuaternare chiar în zona dealurilor subcarpatice, la nord-est de Bengești, în dealul Cîrligeilor, ca și în dealul Bran, ele reprezentînd resturile unor depuneri care aparțin cuaternarului inferior.

Alternanța acestor depozite, descrise mai sus, permite ca unele dealuri, ca de exemplu Săcelu, Hăieștilor, Muierii și Tăuzului, orientate aproximativ nord — sud, să prezinte unele înșeuări în zona nisipurilor, înșeuări folosite din cele mai vechi timpuri pentru trecerea șoselelor și a potecilor dintr-o vale în alta.

Dintre dealurile bine individualizate, mai reprezentative, prin fețe de deal vizibile de la mare distanță, sînt dealurile Seciului, sub formă de piramidă, Mița (543 m) și Mogoș (486 m).

Dealul Copăcioasa, cu aspectul său de potcoavă, avînd deschiderea spre sud, altitudinal nu depășește 450 m, iar dealurile Bălăneștilor și Voiteștilor de-abia ajung la 400 m, completînd seria dealurilor subcarpatice dintre Olteț și Jiu.

La vest de Jiu, pînă la Bistrița, remarcăm în relief prezența Dealului Brădicenilor, situat între Tismana și Jaleș, a dealului Rasovei, între Jaleș și Șușița, și a Dealului Tîrgului, între Șușița și Jiu. Spre extremitatea nord-vestică a județului Gorj se remarcă prezența în relieful local a dealului Negoești, care se continuă spre est cu dealul Sporăști (402 m).

Dintre dealurile subcarpatice externe se detașează dealul Bran. Acesta este constituit din întreaga gamă de roci miopliocene sedimentare, descrise mai sus, peste care s-a depus o cuvertură de roci mai friabile, constituită din pietrișuri și nisipuri cuaternare, azi, în parte, înlăturate. Dealul în sine are o lungime de peste 15 km și se prezintă ca o imensă înșeuare, cu altitudini maxime pe margini de 342 m în est și 331 m în vest, iar pe înșeuare 300 m.

La sud de dealul Bran, dealurile piemontane, alungite pe direcția nord — sud, se termină spre lunca de confluență a Jiului cu Motrul și Gilortul prin capete de deal numite local „gruiuri” sau „capul dealului”. Dintre acestea amintim Gruiul

Argintenilor, situat între Jiu și Gilort, și gruiul Capul Dealului, între Motru și Jiu. Ambele culmi, situate în partea de sud a județului, sînt înglobate în Gruiurile Jiului, cu arii ce depășesc limitele județului Gorj.

Depresiunile și luncile rîurilor

Depresiunea subcarpatică olteană (fig. 11) sau, cum mai este ea cunoscută în literatură, *ulucul depresionar oltean* se întinde, în cuprinsul județului Gorj, pe aproape 60 de kilometri de la est la vest, între Polovragi și Dealu Mare (de deasupra orașului Baia de Aramă).

La nord, ulucul depresionar este încadrat de o prispă piemontană cuaternară, care în estul Jiului acoperă cristalinul Munților Căpățînei (la Polovragi); la poalele Parîngului, ulucul este mărginit de dealurile Cernădiei, Schelei, Novacilor, Cărpinișului, Drăgoeștilor și Bumbesților de Jiu.

La vest de Jiu, dealurile piemontane, care limitează depresiunea la nord, se înșiruie pe aliniamentul Schela-Gorj, Vălari, Dobrița, Runcu, Bîlta, Boroșteni, Topești, Tismana, Pocruia și Costeni.

La sud, Depresiunea subcarpatică olteană este închisă, pe teritoriul Gorjului, de dealul Tăutului și în continuare spre vest de dealurile Gornet, Băleni, Stroești, Brădiceni, Sporăști, Godinești, Negoști și Dealu Mare.

Depresiunea subcarpatică olteană este constituită din mai multe compartimente puse cap la cap și despărțite între ele de mici interfluvii :

Depresiunea Polovragi prezintă aspectul unui pod de terasă, formată într-o perioadă cînd Oltețul și Tăria divagau la ieșirea din munte, pendulîndu-și cursul cînd spre Bengești, cînd spre Racovița-Cerna. Terasa aceasta înclină dinspre Olteț spre Tăria și dispăre de pe Olteț chiar înainte de a ajunge la Sîrbești și se continuă numai spre Tăria. Față de Olteț, podul ei se situează la o altitudine relativă, care crește progresiv către sud prin continua adîncire a cursului acesteia. În schimb,

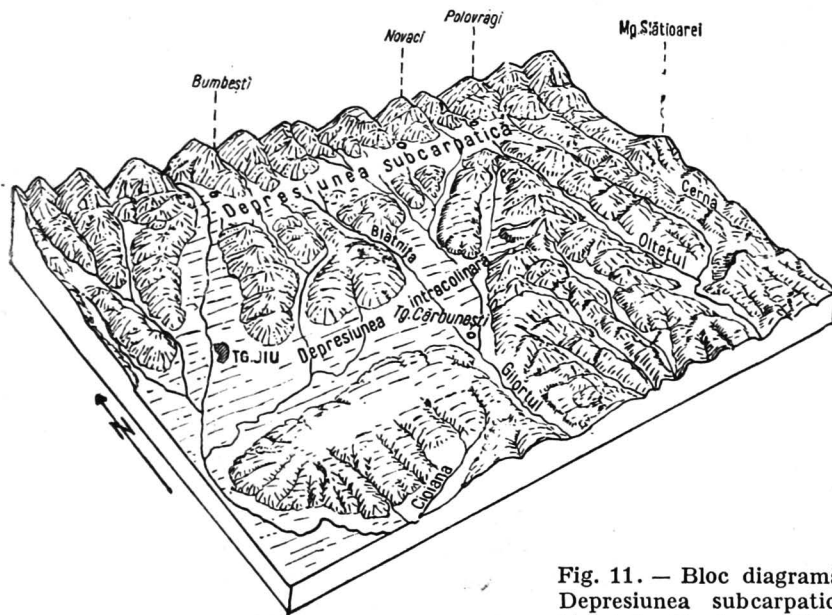

Fig. 11. — Bloc diagramă.
Depresiunea subcarpatică
(după L. B a d e a, 1967).

Tăria rămîne ca suspendată față de Oltet, cu puțin adîncită sub nivelul acestei terase.

Depresiunea Cernădiei se întinde în continuare, spre vest, cu aspect de interfluviu, cu ușoare lăsări axiale, lăsări folosite de șoseaua județeană Novaci — Cernădia — Baia de Fier.

Depresiunea Novaci este asemănătoare întrucîtva Depresiunii Polovragi. Ea este determinată de existența pieții de adunarea apelor, în care Gilortul se unește cu Scărița, Gilortelul și Lometea. Extensiunea maximă, sub formă de cîmp neted, se află la confluența Gilortului cu Gilortelul, în rest depresiunea prezentîndu-se sub formă de interfluvii.

Pînă la Jiu, ulucul depresionar se poate vedea de la altitudine. Distingem totuși cîteva compartimente mai bine evidențiate în relief.

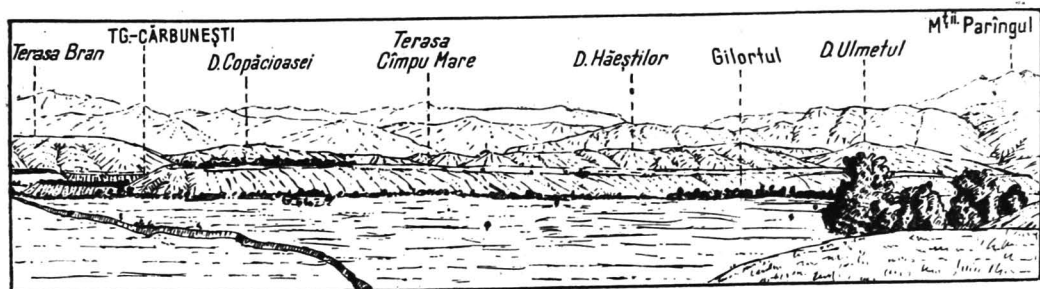

Fig. 12. — Schiță panoramică asupra zonei Cișmu Mare (după L. B a d e a, 1967).

Depresiunea Stăncești — Aninișu este o depresiune deluroasă, vălurită, cu mici lărgiri de văi în zona miocenă nisipoasă. Trecerea de la rocile cristaline la rocile sedimentare a determinat o accelerare a eroziunii laterale, ducînd la formarea unor mici bazinete secundare pe râurile Aniniș, Cărpiniș, Crasna, Drăgoești și Stăncești.

La vest de Jiu sînt cîteva compartimente ale ulucului depresionar, bine individualizate pe principalii afluenți ai Jiului.

La nord de Tg. - Jiu se află Depresiunea Bumbești, urmează apoi în ordine spre vest depresiunile Stăncești (pe Șușița Verde), Runcu (pe Jaleș), Brădiceni (pe Bistrița Gorjului), Celei (pe Tismana), Padeș (pe Motru). Dintre acestea, mai bine conturată este Depresiunea Celei, situată la confluența pîrîului Costenilor cu Tismana.

În afara acestei mari depresiuni — Depresiunea subcarpatică olteană — ce se întinde pe sub poala muntelui, pe teritoriul județului Gorj se mai întîlnește un al doilea șir de depresiuni, cunoscute în literatura geografică sub numele de *Depresiunea intracolinară*. Din rîndul acestora se detașează *Depresiunea intracolinară Tg.-Jiu — Cișmu Mare*, bine individualizată, precum și *Depresiunea intracolinară dintre Jiu și Motru*, care se întinde pe o lungime de 60 km și pe o lățime de 5—18 km.

Depresiunea Tg.-Jiu — Cișmu Mare (fig. 12) mai este cunoscută și sub numele de zona de subsidență (lăsare), care se caracterizează prin prezența unei largi piețe de adunare a apelor, lărgimea considerabilă a paturilor aluvionare și gro-

simea mare a aluviunilor, mai ales în porțiunea imediat la sud de Tg.-Jiu, ceea ce indică un intens proces de acumulare, existența unui accentuat proces de meandrare și despletire a tuturor cursurilor care converg aici și apariția a numeroase albies părăsite, dovedind o suprafață largă de divagare, marea extensiune a teraselor și scăderea altitudinilor relative.

RESURSELE SUBSOLULUI

Substanțele minerale utile întâlnite în subsolul județului Gorj sînt legate, îndeosebi, de depozitele sedimentare.

Cărbunele este o bogăție de seamă a județului. Principalul cărbune de aici este cel termogen — lignitul, bogăție în care județul Gorj deține primul loc în țară, prin cele două mari bazine carbonifere ale sale — Motru și Rovinari.

În bazinul Motru, cele mai importante perimetre carbonifere sînt cele de la Horăști, Roșița, Lupoia și Leurda.

În bazinul carbonifer Rovinari, începînd din 1964 pînă în prezent, au fost puse în funcțiune, în mod eșalonat, exploatarea la zi de la Cicani, Beterega, Gîrla și Tismana.

Exploatarea este extrem de ușoară, stratul de steril de deasupra în unele locuri nu depășește 2—3 m, iar înclinarea stratelor de cărbune nu este mai mare de 5—10°. Așa cum se arăta și la descrierea geologică, cărbunele din județul Gorj este de vîrstă daciană și levantin inferioară, fiind prins în argile, marne și nisipuri ușor de înlăturat.

S-au identificat 17 strate productive, din care sînt exploatabile, la posibilitățile tehnice actuale, circa 8. Cea mai mare grosime medie variază între 3 și 5 m și o au stratele V, VI și VII, întregul complex fiind gros de 10—30 m în zona de luncă, ajungînd chiar la 120 m în zona colinară.

În afară de lignit, județul Gorj dispune în subsolul său, este adevărat în cantități mici, de antracit, exploatat la Schela -Gorj.

Bogat este județul Gorj și în petrol. Ni se pare nimerit să prezentăm intuiția genială a lui G. Munteanu — Murgoci, care, încă din 1907, pe baza datelor geologice culese de pe teren, a presupus existența petrolului în zona Gorjului — „pe când prezența substanțelor minerale și a H_2S e ușor de explicat (în apele minerale de la Săcelu, *n.n.*), mai ales că peste tot în aceste conglomerate abundă blocuri de micașturi și gnaisuri cu pirită evidentă, rămâne însă nepătrunsă originea și venirea marelui cantități de metan care face ca aceste ape să fie ascendente. Acest fenomen, precum și alte considerațiuni geologice, mă fac să cred că avem de a face cu semnele unei zone de petrol. Aceasta nu reclamă că petrolul sau substanțele cu emanațiuni gazoase să fie chiar aici, în aceste conglomerate, ci petrolul poate fi la distanțe și adâncimi depărtate”.

Presupunerea lui G. Murgoci s-au adevărat peste aproape 50 de ani, când forajele din zona Țicleni și Bîlteni au scos din adâncuri aurul negru, oferind Gorjului atributul de importantă zonă petroliferă a țării.

Este de remarcat faptul că și un fiu al Gorjului, I. Pescu — Voitești semnalează, în al IV-lea deceniu al secolului nostru (1934), prezența petrolului în Gorj. Din cercetările sale s-a constatat că în marnele tortoniene de la Ciocadia — Bîrci apar „izvoare de petrol” (mustiri, *n.n.*), iar pe suprafețele de separație dintre marne și gresii se găsesc șuvițe de parafină.

Într-o lucrare mai recentă, N. Grigoraș (1961) descrie noi structuri petrolifere în județul Gorj. Dintre acestea, amintim structura Hurezani, situată în valea Amaradiei, structura Licuriciu — Bustuchin, în care s-au găsit gaze, structura Socu, dezvoltată la sud-vest de Licuriciu, foarte bogată în gaze cantonate în orizontul nisipos al meoțianului.

În ceea ce privește principalele structuri, N. Grigoraș (1961) apreciază că structura Țicleni are circa 14 complexe productive aparținând sarmațianului și helvețianului, iar structura Bîlteni, care cuprinde aceleași complexe productive, este

mai bogată în orizonturile mai puțin adânci (în sarmațian), fiind în același timp și puternic gazeiferă.

În afara acestora se mai bucură de atenția geologilor structurile Negoești—Alunu și Ciuperceni—sud Tg.-Jiu, descoperite mai recent prin prospecțiuni geofizice.

Subsolul Gorjului este singurul cunoscut pînă acum ca fiind cel mai bogat purtător al unui element întilnit destul de rar în țara noastră — grafitul. El se găsește și se exploatează în malul stîng al râului Galbenu, nu departe de Baia de Fier, în mina Cătălinul, deschisă de curînd (V. B r a n a, 1967). Zăcămintele de grafit de la Baia de Fier s-au format pe seama unor roci carbunoase sau bituminoase, care au fost puternic metamorfozate. Deși nu este pur, prin flotație grafitul poate fi înnobilit, fiind o materie primă importantă pentru industria noastră chimică.

Rezerve importante de grafit se întilnesc și în zona Polovragi, pe Olteț, între pîriul Poiana Mică și pîriul Urlieș, zăcămint descoperit în 1964 de geologii M. T r i f u l e s c u și M. D r a g o m i r (V. B r a n a, 1967).

Mineralizările de fier de la Baia de Fier stau în legătură cu o mineralizare a calcarelor mezozoice. Se presupune că o dată cu sulfurile de fier de la Baia de Fier și de la Schela-Gorj, precum și cu cele de cupru de la Baia de Aramă, a ajuns spre suprafață și minereul de aur care a fost exploatat în vremuri istorice în pietrișurile de terasă din zona Schela — Vălari — Dobrița.

Practic inepuizabile sînt materialele de construcție.

Calcarele comune sînt roci cu o cristalinitate redusă. Cînd sînt pure (cum este cazul celor de la Suseni — Dobrița) se utilizează la fabricarea varului și a cimentului. În agricultură sînt întrebunțate pentru solurile acide, ca amendament.

Marnele sînt roci sedimentare cu o structură fină, alcătuite din carbonat de calciu și minerale argiloase în proporții variabile. În județul Gorj, marnele argiloase sînt de vîrstă ponțiană și se exploatează la Bîrsești, fiind utilizate la fabricarea cimentului în combinatul din aceeași localitate.

În subsolul județului se mai întâlnesc dolomite la Tismana și serpentinite la nord de Pocruia.

Argila refractară, cu bogat conținut de alumină, este o altă materie primă ce se găsește din abundență în cuprinsul județului. Exploatarea cea mai recentă este cea de la Schela-Gorj și Viezuroiu.

Argilele din Depresiunea Tg. - Jiu — Cîmpu Mare servesc la fabricarea oalelor. Din cauza conținutului ridicat de cuarț și, în parte, datorită degradărilor acestor luturi, oalele sînt nesmălțuite, aceste argile nefiind rezistente la temperaturi mai mari de 750°C.

Existența unor mari cantități de material aluvinoar în lungul tuturor râurilor permite exploatarea acestuia în carieră pe văile Jiului, Gilortului, Jaleșului, Tismanei etc., completînd gama sortimentelor de materie primă pentru industria materialelor de construcție.

Izvoarele minerale, abundente în sondaje, nu apar la zi decît în zona Săcelu-Gorj. Apele de aici sînt sulfuroase, cu degajări abundente de gaze. Debitul acestor izvoare este ridicat, iar temperatura scăzută (între 10 și 16°C), ceea ce denotă o ridicare a lor de la adîncimi mici. Substanța minerală o iau din rocile ce constituie conglomeratele, iar H₂S din descompunerea piritelor ce se găsesc în blocurile de micașturi și gnaisuri din interiorul acestor conglomerate și a celor sub formă de nodule din depozitele bartoniene.

Ritmul ascendent de dezvoltare a industriei țării noastre reclamă punerea în valoare a tuturor substanțelor minerale utile metalifere sau nemetalifere. Cartările viitoare ale geologilor, la scară mare, sîntem siguri că vor duce la noi descoperiri de bogății ale subsolului, precum și la o lărgire a perimetrelor actualelor zone cu bogății, ceea ce va permite o ridicare pe o treaptă economică și mai înaltă a întregii țări și implicit a județului Gorj.

Fiind situat în partea sudică a țării, teritoriul județului Gorj se află în cea mai mare parte a anului sub influența circulației maselor de aer sudice, sud-vestice și vestice. Acestea, cu originea în anticicloul Azorelor, capătă, după trecerea munților Banatului și Mehedinți, un caracter foehnial, sosind pe teritoriul Gorjului sub forma aerului cald și uscat (îndeosebi primăvara).

Masele de aer în regim anticlinal, provenite din anticicloul nord-uralian, își pierd din caracteristicile inițiale, ajungând în zona orașului Tg.-Jiu cu o temperatură mai ridicată și cu o viteză de deplasare mai redusă.

În perioada de tranziție (primăvara și toamna), timpul ploios, cu cer acoperit, este determinat de activitatea ciclonilor din Marea Mediterană, care se deplasează din sud-vest spre teritoriul țării noastre. În nord-vestul Olteniei, această puternică activitate ciclonică contribuie la căderea celui de-al doilea maxim de precipitații (toamna), în unele puncte (Tismana) tot atât de puternic ca și maximumul din mai-iunie.

Factorul geografic local este un element activ în modificarea climei. Existența culoarului văii Jiului duce la formarea vînturilor locale, de vale, în condițiile creării unei diferențe de presiune între aria depresionară, puternic încălzită vara, Depresiunea intracolinară Tg.-Jiu — Cîmpu Mare, și Depresiunea Petroșani, situată la o altitudine mai înaltă și cu temperaturi medii în lunile de vară mai coborîte (fig. 13).

Suprafețele calcaroase de pe poalele sudice ale Munților Vilcan, prin albedoul mic, își măresc temperatura în spațiul microclimatic îndeosebi în timpul verii. Climatul de adăpost al văilor orientate transversal pe direcția circulației maselor de aer reci din est oferă condiții prielnice pentru menținerea

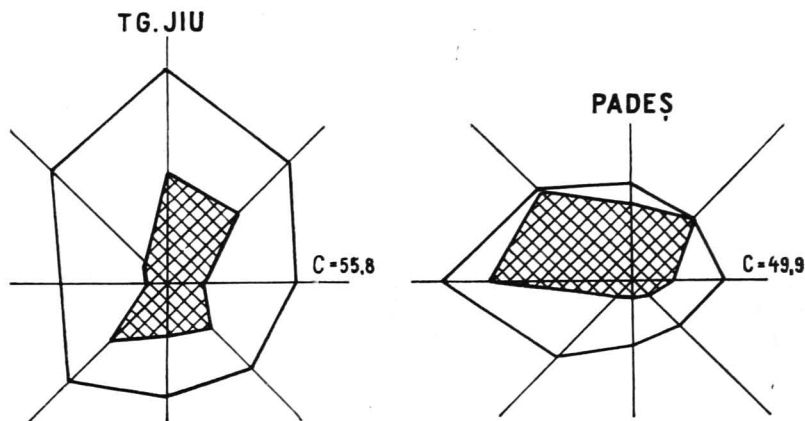

Fig. 13. — Viteza (m/s) și frecvența (%) medie anuală a vântului la Tg.-Jiu și Pașeș.

unor temperaturi mai ridicate mai ales pe interfluvii, ceea ce contribuie la păstrarea pe versanți (Pocruia, Tismana, Sohodol) a vegetației termofile — castanul dulce care crește în păduri deasupra Pocruiei, liliacul sălbatic, iasomia, mojdreanul și vița de vie sălbatică.

Factorii geografici — relief, sol, vegetație, apă freatică etc. — contribuie la diferențierea mai multor topoclimate în limitele județului.

Temperatura aerului

Repartiția valorilor medii anuale. Cunoșcând că la Tg.-Jiu (210 m), pe fundul Depresiunii intracolinare Tg.-Jiu Cîmpu — Mare, temperatura medie anuală este de 10,2°C, rezultă că în zonele aflate la altitudinea de 400 m (pe podurile netede ale dealurilor subcarpatice, ca de exemplu dealul Bran) temperatura medie este cu 1,5°C mai coborâtă; la nivelul satului Sohodol, de deasupra Pocruiei, este cu circa 2°C mai mică, iar în conacele de pe poalele Vilcanului temperatura medie

anuală nu depășește 6°C. Local, în funcție de adăpost și rocă, temperatura medie anuală este mai ridicată. De acest lucru ne dăm seama indirect, prin culturile de seară și îndeosebi cele de cartofi, care se ridică pe versantul sudic al Pietrei Boroștenilor pînă la 1 100—1 200 m (fig. 14).

Evoluția lunară și anotimpuală a temperaturii aerului. Cunoașterea mersului temperaturii aerului, lună de lună, are o deosebită importanță practică. Trecerea temperaturii aerului prin diferite praguri, de 0,5, 10, 15, 18°C etc., se realizează în luni diferite, media temperaturii lunilor respective arătînd dacă suma gradelor de temperatură este suficientă, în luna respectivă, pentru anumite cerințe biologice ale plantelor, sau sînt necesare intervenții pentru protejarea plantelor și animalelor de frigul sau căldura excesivă (tabelul nr. 1).

Încălzirea de la o lună la alta se face mai rapid în vestul județului și mai lent în est (fig. 15).

Analiza anotimpurilor ne arată că iarna este mai rece pe fundul depresiunilor, unde se produc puternice inversiuni de temperatură. Din observațiile efectuate pe profile topoclimatice se constată că pe înălțimile medii, sub formă de poduri netede (dealul Bran, dealurile Motrului, platforma Gornovița), temperatura medie a lunii ianuarie este cu 0,5°C pînă la 1,5°C mai ridicată decît a depresiunii unde s-au făcut înregistrările. Cum multe din satele Gorjului nu sînt situate în zonele joase, pe văi, ci risipite pe aceste poduri netede, reiese că în aceste localități gerul iernii nu este puternic.

Vara, încălzirea este accentuată, temperaturile medii depășind 20°C în lunile iulie și august. Se constată totuși că deși această valoare este ridicată, ea este cu 5—6°C mai mică decît a temperaturilor medii înregistrate în aceleași luni în Cîmpia Olteniei și Cîmpia Română. Acest fapt ne duce la concluzia unor veri moderate, dar suficient de călduroase, pe teritoriul județului Gorj. Cînd luna iunie este secetoasă, temperatura medie depășește și în această lună 20°C.

Toamna se produce un fenomen foarte interesant, specific Olteniei deluroase, și anume: temperaturile medii ale lunii octombrie depășesc pe cele ale lunii aprilie cu 1—2°C

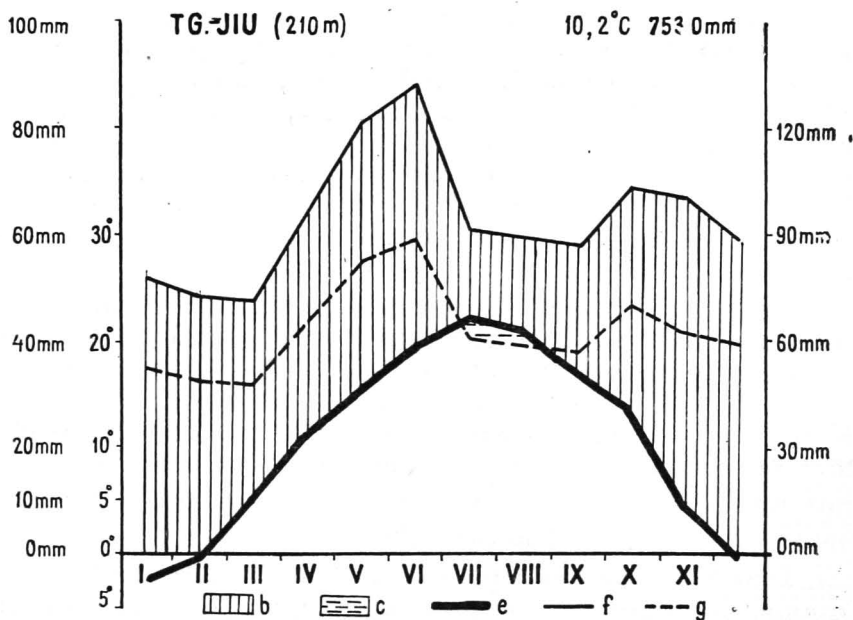
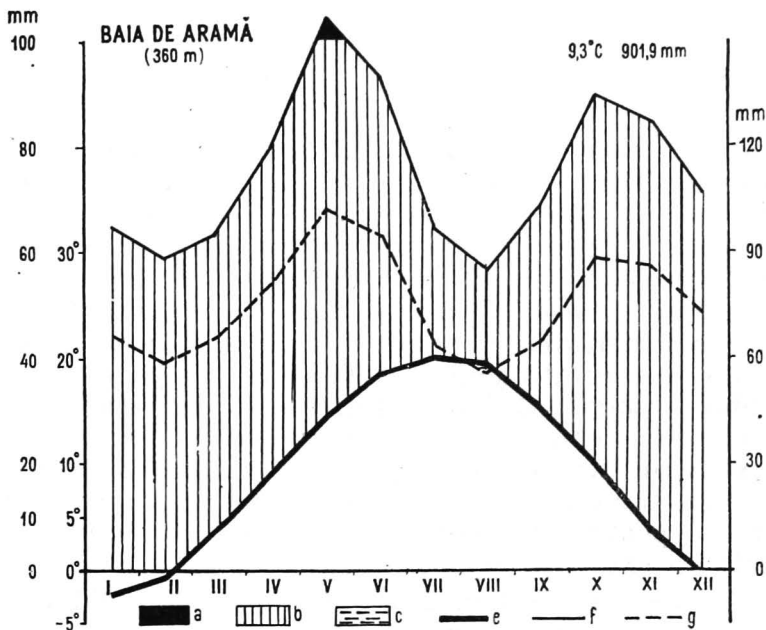

Fig. 14. — Climogramele stațiilor Tg.-Jiu și Baia de Aramă.

a, Perioadă cu exces de umiditate; b, perioadă umedă; c, perioadă uscată; e, precipitații atmosferice la scara 1/2; f temperatura aerului; g, precipitații atmosferice la scara 1/3.

Tabelul nr. 1

Temperatura medie lunară și anuală. Amplitudinea termică

Stația	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Anual	Ampli- tudi- nea
Tg.-Jiu	-2.5	-0.4	4.9	10.8	15.8	19.4	21.6	20.7	16.9	11.0	4.9	0.11	10.2	24.1
Baia de Aramă	-2.3	-0.8	3.9	9.4	14.4	18.1	20.2	19.6	15.5	10.0	4.2	0.2	9.3	22.5

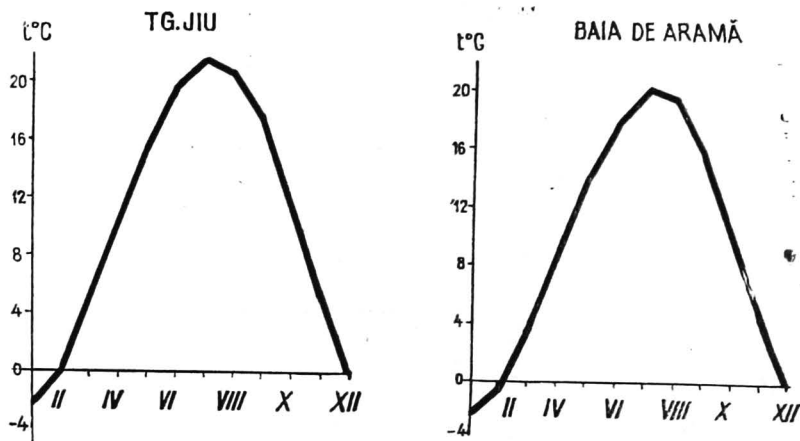

Fig. 15. — Temperatura medie lunară la Tg.-Jiu și Baia de Aramă.

(Tg.-Jiu : aprilie 10,8°C, octombrie 11°C ; Baia de Aramă : aprilie 9,4°C, octombrie 10°C ; Tr. Severin : aprilie 11°C, octombrie 12,5°C). Aceasta înseamnă că de obicei toamna este lungă (este vorba desigur de înălțimile deluroase). După 20 octombrie începe sezonul ploilor de toamnă, temperatura scade, rămânând însă pozitivă în tot cursul lunii noiembrie și foarte des și în prima jumătate a lunii decembrie. Umezeala din aer dă însă vremii un caracter răcoros, creînd impresia unei temperaturi mai coborîte decît este în realitate, mai greu de suportat decît însăși temperaturile negative înregistrate într-un aer uscat.

Trecerea temperaturii aerului prin diferite praguri : 0, 5, 10, 15°C. Importanța practică a acestui fenomen. La Tg.-Jiu, intervalul de zile cu temperaturi pozitive este de 300, rămînînd doar 65 de zile cu temperaturi posibile sub 0°. Mergînd cu analiza mai în amănunt, constatăm că iarna propriu-zisă nu începe (în medie) mai devreme de 15 decembrie și nu durează peste data de 18 februarie. Temperaturile pozitive medii zilnice însumate se ridică la peste 3 800°C, iar cele negative de abia ajung la -115°C.

Dacă am compara cu orașul Făgăraș, a cărui stație meteorologică este așezată aproximativ în aceleași condiții de relief,

am constata că la stația Tg.-Jiu suma temperaturilor pozitive este cu aproape 150°C mai mare, ceea ce înseamnă că intervalul favorabil vegetației este mult mai lung în zona orașului Tg.-Jiu.

Pentru diverse lucrări agricole interesează în mod deosebit trecerea temperaturii prin pragul de 5°C. Este semnalul începerii semănăturilor de primăvară. Din observațiile multianuale, acest prag este trecut la Tg.-Jiu la 17 martie, când valorile medii zilnice depășesc 5°C, și ține pînă la 15 noiembrie, când valorile medii zilnice scad cu 5°C. Revine sarcina inginerilor agronomi și pomicultori ca în funcție de aceste praguri să aprecieze cerințele de temperatură ale plantelor și să recomande lucrările ce pot fi executate în funcție de acest interval, de 244 de zile cu temperaturi mai mari de 5°C, suma temperaturilor medii zilnice active fiind pentru acest interval de 3 742°C.

În Depresiunea Tg.-Jiu și prin extensiune, cu o abatere de ± 5 zile pentru întreg județul, depășirea pragului de 10°C se face în mod obișnuit la 11 aprilie și ține pînă la 21 octombrie. Acest interval este specific culturii porumbului. Cu experiența sa îndelungată, poporul cunoaște aceste faze, respectîndu-le cu o abatere de ± 10 zile. Cînd abaterea este mai mare poate duce la compromiterea recoltei. Suma temperaturilor medii zilnice active din acest interval este mai mare de 2 200°C, ceea ce pentru porumb și pentru celelalte plante specifice regiunii este mai mult decît suficientă.

Trecerea temperaturii medii zilnice prin pragul de 15°C se face la 10 mai și durează pînă la 26 septembrie. Sînt însă cazuri, cum a fost toamna anului 1965, cînd temperatura medie zilnică mai mare de 15°C s-a menținut și în prima jumătate a lunii octombrie, toamna fiind foarte călduroasă ².

Cunoașterea momentului trecerii temperaturii medii zilnice prin aceste praguri de temperatură prezintă importanță și pentru constructorii de șosele, edili orașelor, constructorii de baraje pe văile rîurilor sau construcții industriale, dar în

² În analizarea pragurilor de temperatură și pentru stabilirea pragurilor biologice pe diversele trepte de relief trebuie să se țină seama de gradientul termic pe verticală și de topografia locului.

primul rînd sînt necesare în zonarea și etajarea culturilor, în dezvoltarea bazinelor pomicole, în alegerea, în funcție de temperatură, a soiurilor adecvate sumelor de grade respective.

Temperaturile extreme absolute. Încălzirile puternice ale aerului cauzate de invaziile de aer tropical din sud, sau răcirile excesive cu caracter întîmplător depind, în afara factorilor de circulație, și de condițiile locale, în special de relief și rocă (tabelul nr. 2).

Comparativ, extremele absolute negative sînt mai scăzute la Tg.-Jiu, datorită formei depresionare a reliefului din jurul stației, ceea ce favorizează producerea inversiunilor de temperatură. În ceea ce privește maxima absolută, constatăm că doar la 4 stații din țară, printre care și Tg.-Jiu, această valoare s-a înregistrat în luna septembrie (Făgăraș, Bod, Cîmpina și Tg.-Jiu); în rest, valorile maxime absolute se înregistrează în lunile iulie sau august. Anul 1946, cînd s-a înregistrat maxima absolută, a fost un an extrem de secetos și foarte călduros, mediile din lunile de vară fiind cu 3—5°C mai ridicate decît media multianuală.

Regimul înghețului. După analiza temperaturilor minime se poate constata că cele mai timpurii înghețuri se pot produce la Tg.-Jiu la 23 septembrie, iar cele mai tîrzii la 20 mai. Pentru cerințele practicii interesează mai mult data medie a apariției și dispariției înghețului. Data medie a apariției înghețului este mai tîrzie cu o lună față de apariția timpurie, adică

Tabelul

		Temperaturi extreme				
Stația		I	II	III	IV	V
Tg.-Jiu	maxima anul	16.4 1949	23.5 1899	26.2 1903	31.8 1926	37.5 1950
	minima anul	-31.0 1942	-28.3 1954 32;	-19.5 1929	-4.4 1905	-1.2 1938

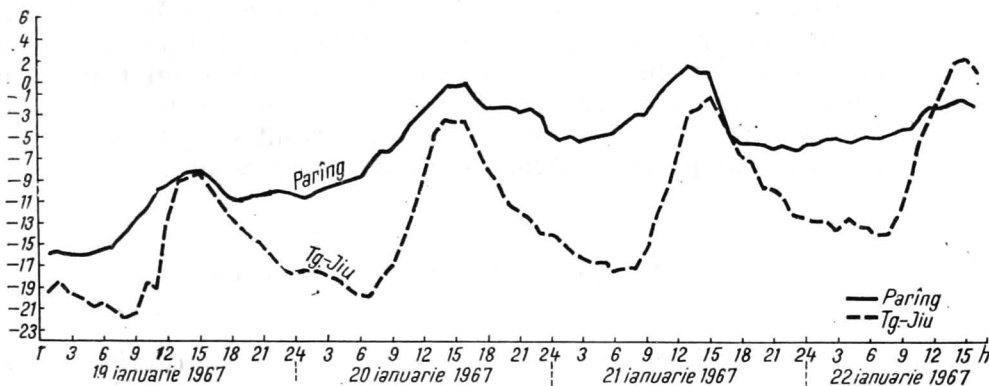

Fig. 16. — Inversiuni de temperatură la Tg.-Jiu.

la 20 octombrie. Dispariția înghețului se produce în medie la 13 aprilie, dar sînt și desprimăvăărări timpurii, cînd înghețul dispăre chiar la începutul decadei a treia a lunii martie (20. III.). Intervalul posibil fără îngheț (teoretic) este de 190 de zile; practic el este mult mai mare, în unii ani depășind chiar 280 de zile.

Inversiunile de temperatură favorizează în zonele joase (pe văi și în depresiuni) apariția mai timpurie a înghețului și a brumei și dispariția lor mai tîrzie (fig. 16). Prin topoclimatul lor, versanții și interfluviile sînt în afara zonei periclitate,

nr. 2

absolute (1890 - 1955)

VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Anual
36.6 1947	38.5 1931 1945	39.0 1922 46; 52	40.6 1946	33.8 1932	26.4 1926	17.5 1953	40.6 8.IX.1946
2.0 1899	6.0 1933	2.6 1939	-4.0 1906	-9.0 1920	-15.1 1904	-26.9 1940	-31.0 24.I.1942

pentru aceste unităţi de relief fiind valabile datele medii sau chiar apariţiile mai târzii şi dispariţiile mai timpurii. Acesta este unul din motivele pentru care locuitorii satelor Pocruia, Tismana, Izvarna, Runcu etc., care au viile pe interfluvii, nu le îngroapă iarna, iar castanii comestibili ocupă, de regulă, interfluviile, pe văi existînd doar exemplare izolate.

Precipitaţiile atmosferice

Repartiţia teritorială a precipitaţiilor atmosferice, variaţia formelor de relief, dar mai ales altitudinea diferită a reliefului creează o etajare a cantităţilor de precipitaţii căzute pe teritoriul Gorjului. Cele mai mari cantităţi anuale s-au înregistrat la staţia Parîng, care deşi este pe versant, la o altitudine de aproximativ 1 200 m, înregistrează o cantitate medie anuală de 951 mm. Este de presupus ca pe vîrfurile cele mai înalte din Masivul Vîlcan, la altitudini de 1 800 m, unde se găseşte maximul de condensare, valorile să depăşească 1 000 — 1 100 mm.

Cu cît coborîm, cantităţile anuale devin mai mici, menţinîndu-se totuşi la peste 700 mm : Tismana 925 mm, Novaci 863 mm, Tg.-Jiu 753 mm. Valorile mari ale cantităţilor anuale se explică prin apropierea acestei regiuni de centrul baricic din Mediterana sau din Azore, care influenţează deplasarea spre teritoriul ţării noastre a maselor de aer din care cad precipitaţiile atmosferice (tabelul nr. 3).

Regimul anual al precipitaţiilor. Căderea precipitaţiilor atmosferice nu este uniformă; de la o lună la alta se observă variaţii (fig. 17). Ca peste tot, în Oltenia deluroasă, cu mai mare sau mai mică intensitate, şi aici, pe teritoriul judeţului Gorj, apare cel de-al doilea maxim de toamnă de precipitaţii. La Tismana maximul de toamnă (258.9 mm) este aproape egal cu cel căzut în mai-iunie, deci vara (262.9 mm).

Numărul zilelor cu diferite cantităţi de apă din precipitaţii. Cunoaşterea numărului de zile cu diferite cantităţi de apă căzută pe suprafaţa judeţului Gorj ne dă posibilitatea să aflăm

Tabelul nr. 3

Cantitățile lunare și anuale de precipitații atmosferice (în mm) (1890 – 1965)

Stația	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Anual
Parîng	61.9	49.9	58.7	107.0	93.8	124.2	118.9	64.6	66.4	84.1	66.4	55.6	951.5
Tismana	71.5	67.1	69.2	80.5	98.4	102.1	62.4	57.6	59.3	90.9	85.1	60.9	925.0
Tg.-Jiu	52.8	48.9	47.7	64.7	81.3	88.4	61.1	59.8	54.9	69.6	63.9	59.9	753.0

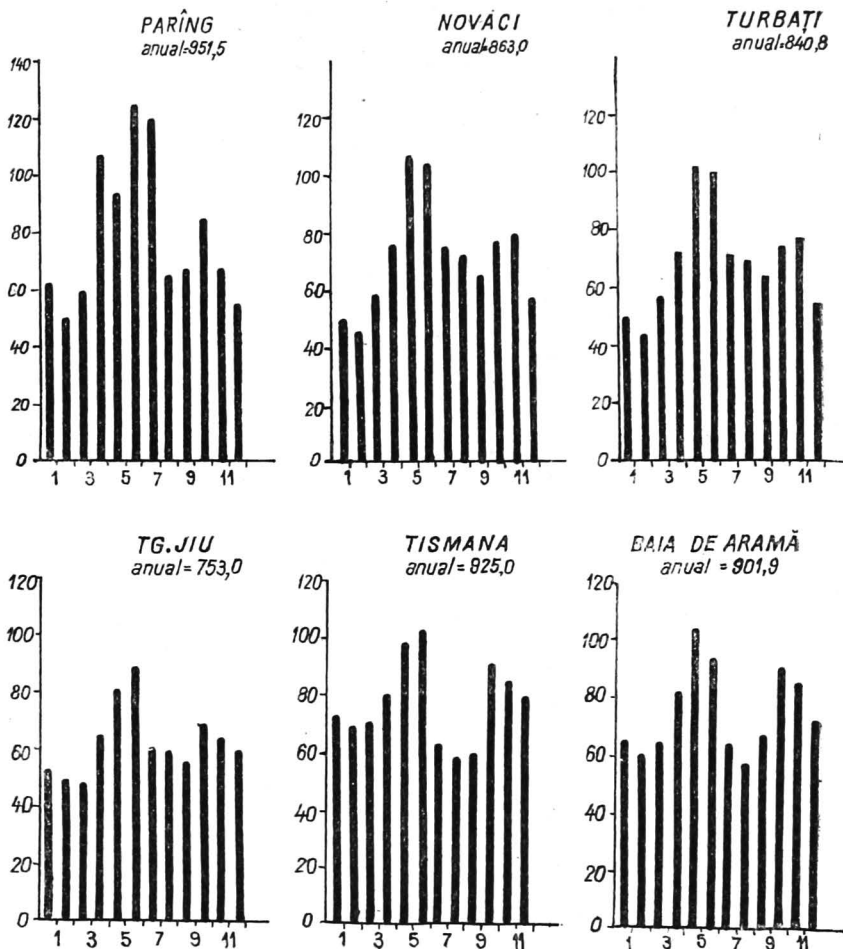

Fig. 17. — Cantități lunare și anuale de precipitații.

dacă ploaia respectivă a fost utilă pentru sol sau, dimpotrivă, a avut un caracter distrugător. Specialiștii pot aprecia, avînd la dispoziție aceste date, care sînt măsurile ce trebuie luate pentru reținerea apei în cazul în care cantitatea căzută este

mică, sau de drenare a ei pentru a scăpa de surplusul de apă ce înăbuşe plantele.

Iată cum se prezintă această situație (tabelul nr. 4) :

Tabelul nr. 4

Numărul de zile cu diferite cantități de apă din precipitații (1896 – 1915;
1921 – 1955) la Tg.-Jiu

Luna	Precipitații (mm)					
	≥ 0.1	≥ 1.0	≥ 2.0	≥ 5.0	≥ 10.0	≥ 20.0
Januarie	9.6	7.9	5.6	3.5	1.7	0.4
Februarie	9.5	8.1	5.7	3.3	1.5	0.4
Martie	9.0	7.8	5.6	3.1	1.3	0.4
Aprilie	9.7	8.6	6.5	4.2	2.0	0.7
Mai	11.6	10.6	7.9	5.1	2.7	0.8
Iunie	10.6	9.5	7.3	4.8	2.8	1.3
Iulie						
August	6.8	6.0	4.4	3.1	1.9	0.8
Septembrie	6.5	5.6	4.3	3.0	1.8	0.8
Octombrie	9.0	7.6	6.6	4.7	2.5	0.7
Noiembrie	10.4	9.0	6.9	4.3	2.2	0.6
Decembrie	10.5	9.1	6.6	4.0	1.9	0.6
A N U A L	111.2	95.9	72.1	46.3	24.0	8.2

Așadar, aproximativ într-o treime din numărul de zile dintr-un an cad precipitații (111.2 zile). Din acest număr putem considera ca ploi utile doar cele căzute în 72 de zile, când cantitatea medie pe zi a fost mai mare de 2 mm. Într-un număr de 8 zile se produc ploi cu caracter distrugător (ploi torențiale însoțite de grindină).

Cantitățile maxime de apă căzute în 24 de ore. O mare cantitate de apă căzută în 24 de ore are de cele mai multe ori un efect negativ, producând inundații în zonele joase, distrugând construcțiile hidrotehnice de barare a torenților, sau inundând porțiuni din orașe, în cazul în care scurgerea în unitate de timp, prin canalizare, nu este asigurată la o cantitate mare de apă căzută în acest interval.

Remarcăm că la stațiile Tg.-Jiu și Novaci au căzut mari cantități în 24 de ore îndeosebi în luna septembrie, cunos-

cută ca lună extrem de caldă, ceea ce favorizează formarea norilor de convecție din care cad cele mai mari cantități de precipitații în 24 de ore. Ca o curiozitate, la Tg.-Jiu, printr-o măsurătoare directă, s-a obținut în 6 minute, în anul 1941, 33,6 l/m², ceea ce înseamnă că au căzut aproximativ 6 l/m²/minut.

Stratul de zăpadă. Specialiștii din agricultură, precum și cei ce se ocupă de întreținerea șoselelor sînt interesați de cantitatea anuală de precipitații solide, și mai ales dacă această cantitate formează un strat stabil de zăpadă (care este grosimea acestui strat). Căderea precipitațiilor solide nu este uniformă. Pe culmile înalte ale Pietrii Boroștenilor, ale Oslei, munților Vilcan și Parîng, zăpada cade uneori din septembrie și se menține în strat stabil pînă în mai, iar sub formă de petice, în unii ani secetoși, a existat pînă la 20 iulie.

În zona deluroasă și colinară prima zăpadă cade mult mai tîrziu, în medie în a doua decadă a lunii noiembrie; sînt însă și ani cînd nu se înregistrează zăpadă decît în luna decembrie și durează pînă la sfîrșitul lunii martie.

Stratul efectiv de zăpadă, care să acopere suficient solul, nu se înregistrează, în medie, decît din a doua decadă a lunii decembrie și durează pînă în prima decadă a lunii martie. Lunile ianuarie și februarie (ale căror temperaturi medii sînt negative) sînt efectiv luni de iarnă.

În ultimii ani de observații se constată o alternanță a căderilor nu prea abundente de zăpadă cu perioade destul de lungi, în care cad precipitații lichide în plină iarnă.

Cînd se produce răcirea bruscă a temperaturii, [ultimele picături de apă se transformă în polei. Fenomenul se poate prevedea cu 24 de ore înainte, putîndu-se astfel lua măsuri preventive pentru preîntîmpinarea accidentelor în orașe și pe drumurile publice. Depunerea gheții pe firele de înaltă tensiune și pe firele telefonice, frecventă în ultimul timp, reprezintă, un pericol real pentru buna funcționare a rețelei electrice și telefonice, ceea ce trebuie să stea în atenția inginerilor proiectanți și de întreținere a acestor construcții.

Apele curgătoare. Rîurile județului Gorj aparțin unui singur bazin colector, Jiul (cu excepția Oltețului, care reprezintă limita județului spre Vâlcea).

Sistemul hidrografic al Jiului adună apele de pe o suprafață de 10 469 km². Pînă la Tg.-Jiu, Jiul are un regim montan bine conturat, cu ape mari cu durată lungă, care încep în martie și se termină abia în iulie (I. U j v a r y, 1959).

Depresiunea Tg.-Jiu — Cîmpu Mare reprezintă, prin altitudinea sa coborîtă, o piață de adunare a apelor. Aici Jiul și primește afluenții importanți de pe dreapta :

Tismana cu Orlea (ale cărei ape, ce-și au izvoarele la Costeni, sînt dirijate spre Craiova) contribuie la asigurarea cu apă industrială a zonei Rovinari. Are un bazin de recepție de 964 km² și apă permanentă.

Bistrița se varsă în Tismana în avale de Peștișani. Are un bazin de recepție de 560 km². Izvorăște din Masivul Vîlcan, de la 1 780 m altitudine.

Jiul mai primește pe dreapta Jaleșul și Șușița, pîraie cu apă permanentă, bune pentru alimentarea cu apă a industriei și a așezărilor omenești.

La granița cu județul Mehedinți curge Motrul, ce-și adună apele din Mehedinți și Oslea. Are bazinul de recepție de 1 886 km² și izvoarele de la 1 230 m altitudine (fig. 18).

Pe stînga, Jiul primește Gilortul îmbogățit cu apele Galbenului, Gilortelului și Lometei. Are o suprafață de bazin puțin mai mare ca a Motrului — 1 258 km².

La granița cu județul Vâlcea curge Oltețul cu frumoasele chei adîncite la Polovragi.

I. Zăvoianu³, în urma cercetărilor întreprinse în bazinele Jiului, arată că regimul hidrologic al râurilor din această regiune este sub influența directă a condițiilor fizico-geografice și în funcție de ele se repartizează și cantitatea de precipitații și evapotranspirația. Această legătură se poate constata dacă analizăm numai stratul de apă scurs anual de pe suprafața teritoriului. Astfel, în partea de sud, în Piemontul Getic, se scurge anual un strat de apă de 50—100 mm, în schimb, în nord, în zona cu permeabilitate mai mică, aceasta crește la 200 mm (pe culmile munților Parîng și Vîlcan scurgerea depășește 1 000 mm).

Creșterea cantității de apă scursă de la sud spre nord este legată de o creștere a cantităților de precipitații cu altitudinea, de trecerea de la rocile permeabile la cele impermeabile, precum și de creșterea gradului de stabilitate a păturii de zăpadă în timpul iernii.

Anual, fazele scurgerii se caracterizează printr-o perioadă de viituri de primăvară, rezultate din suprapunerea ploilor cu topirea zăpezilor. Ele încep în lunile februarie—martie și țin pînă în mai—iunie. În cea mai mare parte a cazurilor, în această perioadă se provoacă inundații în cursul inferior al râurilor Tismana, Bistrița și în zona de confluență cu Jiul. La râurile cu suprafață de bazin mai mică, viiturile sînt de mică durată, dar cu amplitudine foarte mare în comparație cu valoarea nivelului mediu. După perioada de ape mari de primăvară urmează un minim de vară, în care este predominantă alimentarea subterană, care poate atinge circa 25 % din scurgerea medie anuală a râului respectiv. Toamna, apele se mențin mici, însă pot apare, în timpul ploilor, abundente viituri de toamnă, cu o frecvență mult mai mică, în comparație cu cele de primăvară.

Izvoarele carstice au un regim foarte moderat în comparație cu al râurilor. Astfel, analizînd variația nivelurilor pe o perioadă de 5 ani (1959—1963), s-a constatat că la postul Stejerel, pe Tismana, valoarea maximă a nivelurilor a atins cota de 478 cm, media fiind de 219 cm și minima de 162 cm,

³ Raport în arhiva Institutului de geografie al Academiei, 1967.

Fig. 18. — Valea Motrului la Cloșani (foto V. S e n c u).

în timp ce la izvorul Costeni valoarea maximă a atins 122 cm, media fiind de 98 cm și minima de 90 cm, deci un ecart de 0,32 cm la Costeni, în timp ce la Stejerel amplitudinea a fost de 3,16 cm.

Caracterizarea hidrologică. Densitatea rețelei hidrografice este asemănătoare cu cea medie pe țară (0,49—0,50 km/km²), iar scurgerea medie multianuală (scurgere specifică) variază între 10 l/s/km² în partea nordică spre zona muntoasă și 11/s/km² în partea sudică. Valori mari au râurile care sînt alimentate din izvoarele carstice — Jaleșul la Stolojari — 33,8 l/s/km² și Orlea la Celei — 43,5 l/s/km².

Valorile reduse ale scurgerii, care în Podișul Getic este de 1—3 l/s/km², se datoresc cantităților mai mici de precipitații și repartizării lor neuniforme în timpul anului, precum și gradului mare de permeabilitate al substratului litologic (nisi-puri și pietrișuri). Amaradia, rîu care aparține în întregime limitelor Podișului Getic, la postul hidrometric Albești, din apropierea confluenței cu Jiul, are o scurgere medie specifică de 2,7 l/s/km².

Valorile medii ale temperaturii apei variază între 8 și 10°C, cu o creștere ușoară în zona subcarpatică dintre Tismana și Tg.-Jiu, ca urmare a influenței submediteraneene. Tot aici se remarcă constanța temperaturii apei în timpul anului la râurile care primesc un aport substanțial pe cale subterană, din carst. Astfel, temperatura medie lunară variază între 10,2 și 11,5°C la izvorul Izvarna (pe Tismana) și între 7,3 și 10,3°C la izvorul Vilceaua (de pe Runcu). La Amaradia, variația anuală este mult mai mare, oscilînd între 0,8°C (ianuarie) și 20,5°C (iulie).

Lacurile glaciare. Pe teritoriul județului Gorj lacuri glaciare se întîlnesc doar în Munții Parîngului, unde Silvia Iancu⁴ a depistat un număr de 22. Cele mai mari, cu

⁴ Silvia Iancu (1970), Rezumat la teza de doctorat: *Relieful din Munții Parîngului*.

apă permanentă, sînt lacurile Cîlcescu, Tăuri, Slăveiul, Mîja și Pasărea. O particularitate a acestor „ochiuri de mare”, cum mai sînt denumite lacurile glaciare de ciobani, o constituie podul de gheață format pe ele, care durează de la începutul lunii noiembrie și pînă în iulie (în cazul verilor răcoroase).

Pe lângă frumusețea incontestabilă, care atrage un mare număr de turiști, lacurile glaciare sînt folosite pentru alimentarea cu apă a animalelor ținute vara la păscut, în zona înaltă, și ar putea fi (cele mai adînci) ideale locuri de creștere a păstrăvului, cu condiția efectuării unor copci în timpul iernii, în podul de gheață, pentru aprovizionarea apei lacurilor cu oxigen.

Apele subterane. După criteriul, folosit de I. Ujvari (1959), de împărțire a apelor subterane în trei: ape suprafreatice, ape freatice și ape de stratificație fără presiune hidrostatică, din cercetările la teren s-a constatat că toate aceste grupe sînt prezente pe teritoriul Gorjului.

Apele suprafreatice depind direct de condițiile meteorologice (precipitațiile atmosferice și temperatura aerului). Apar îndeosebi primăvara, cînd evaporația este mai mică decît cantitatea de precipitații căzută. Ele reprezintă o fază intermediară de trecere spre apele freatice. Se întîlnesc frecvent sub forma ududoaielor cu apă semipermanentă, atît în Subcarpați, cît și în Piemontul Getic.

Prezența calcarelor, la contactul dintre zona muntoasă și cea subcarpatică, cu întreaga gamă de forme carstice, a contribuit la dezorganizarea rețelei hidrografice de suprafață și la o nouă redistribuire în subteran. Apele subterane carstice apar la zi, în zona subcarpatică, prin izbucuri (numite local bolboroase). Cele mai cunoscute izvoare carstice din această regiune sînt: Runcu, din bazinul Jaleșului, captat pentru alimentarea cu apă potabilă a orașului Tg.-Jiu, și Izvarna—Costeni, din bazinul Tismana, captat pentru alimentarea cu apă a orașului Craiova, ambele cu un debit de peste 100 l/s⁵.

În Podișul Getic, dispunerea monoclinală a stratelor și marea permeabilitate a rocilor contribuie la o deplasare lentă a apelor subterane pe direcția nord — sud, apele fiind dispuse la o adâncime mai mare de 20 m pe interfluvii, 7—8 m pe terase și 2—3 m în lunci.

Izvoarele ascendente au fost puse în evidență prin foraje în valea Motrului, în valea Jiului și în valea Gilortului.

Apele de stratificație fără presiune hidrostatică se întâlnesc pe văile adânci — valea Oltețului, de exemplu, unde depozitele acvifere au fost retezate de valea adâncită în propriile aluviuni. Regimul lor depinde în mai mică măsură de condițiile climatice ale anului respectiv. Debitul scade numai în cazul unor ani consecutiv secetoși. Aceasta face ca satele de pe valea Oltețului să beneficieze de apă potabilă de bună calitate în tot timpul anului.

**SOLURILE,
VEGETAȚIA,
FAUNA**

Solurile. Prin poziția sa geografică, județul Gorj se găsește la interferența a două mari domenii fizico-geografice ale Europei (Europa centrală și Europa sudică), fapt care determină existența unor soluri caracteristice acestor domenii geografice (soluri brune de pădure, specifice Europei centrale, și soluri brun-roșcate de pădure, specifice regiunilor Mediteranei).

Condițiile pedoclimatice și de substrat geologic diferențiază două zone cu soluri diferite : Piemontul Getic și dealurile și depresiunile Subcarpaților Getici.

În Piemontul Getic, rocile de solificare sînt formate în majoritate din marne, argile marnoase, precum și din pietrișuri și nisipuri. Procesele pedogenetice principale sînt procesele de alterare puternică a silicaților și de migrare a produselor secundare de alterare. Solurile Piemontului Getic, în cea mai mare parte a lor, se caracterizează prin procese de alterare cu formare de argilă, acumulată în orizontul B, și silice, acumulată rezidual în orizonturile A_2 și A_1 și în orizontul de humus.

Zona dealurilor Piemontului Getic (partea sudică a județului Gorj), puternic împădurită pînă de curînd, prezintă aproape toate varietățile de soluri de pădure. Se mai întîlnesc de asemenea soluri în diverse grade de podzolire, iar în luncile rîurilor și pe terase soluri aluvionare aflate în diferite grade de solificare.

Grupele mai importante de soluri sînt:⁶

— *Soluri brune de pădure slab și moderat erodate.* Sînt dezvoltate pe argile. Aceste soluri au un conținut moderat de humus și azot, fiind însă insuficient dotate cu fosfor și potasiu mobil. Se întîlnesc pe interfluvii, ca de exemplu pe interfluviul valea Galbenul — valea Oltețului și interfluviul valea Gilortului — valea Jiului și deși sînt ocupate cu pomi fructiferi solurile necesită amendamente cu îngrășăminte chimice.

— *Solul brun de pădure, puternic erodat și gleizat.* Acest tip de sol se dezvoltă pe pante mai mari (pante între 18 și 35⁰/₀₀), ceea ce conduce la o puternică spălare a orizontului A. Solul are o reacție acidă, fiind sărac în humus și azot. Ca și precedentul sol descris, și acesta este slab aprovizionat cu potasiu și fosfor mobil. Are nevoie de amendamente sub forma îngrășămintelor naturale și chimice. Sînt de preferat îngrășămintele naturale care au o mai mare aderență la sol, cele chimice fiind foarte ușor spălate de prima ploaie și cărate spre baza pantei.

— *Solurile deluviale și deluvio-coluviale.* Se subîmpart în tipul deluvial brun și deluvio-coluvial mediu adînc. Ocupă toate poalele dealurilor piemontane, fiind-le caracteristice pantele mici. Se caracterizează prin conținut sărac în

⁶ Citate după rapoartele pedologilor C. Oancea, I. Nițu, Ana Coinea și M. Parichi, Inst. geol.

humus, avînd însă un conținut mijlociu de azot total. Aceste tipuri de soluri au o reacție neutră spre slab alcalină.

— *Soluri podzolice secundare*. Ocupă terasele superioare de 8—10 m, precum și spinările netede ale interfluviilor. Au un conținut redus în humus și reacție acidă. Pentru combaterea reacției acide pedologiei recomandă amendamente calcaroase. Suportă, de asemenea, îngrășăminte naturale, dar din observațiile la teren se constată că solurile sînt lăsate să producă încă în starea lor nativă.

— *Soluri aluvionare nisipo-argiloase*. Se întîlnesc pe toate văile râurilor, avînd o dezvoltare mai mare în lunca Jiului, Oltețului, Gilortului și Motrului. În orizontul A apare acumularea de humus, în mai mică sau mai mare măsură, în funcție de evoluția solului, ceea ce este specific acestor soluri. Sînt frecvente procesele de levigare parțială a carbonaților care coboară spre orizonturile inferioare. Localnicii numesc aceste soluri lunci sau crivini, folosindu-le deopotrivă în legumicultură și în cultivarea porumbului. Apa freatică, aflată la mică adîncime, contribuie la menținerea umezelii în sol chiar și în anii cu secetă meteorologică.

În zona dealurilor subcarpatice, solurile au o caracteristică pedogenetică net deosebită față de solurile munților de la nord, cît și față de cele ale Piemontului Getic din sud (C. Oancea și I. Nițu, 1968)⁷. Cercetările și cartările detaliate ale acestor soluri au scos în evidență, pentru această zonă geografică, următoarele tipuri de soluri:

— *Solurile silvestre podzolice gălbui*. Ocupă de obicei suprafețele plane de pe gruiurile piemontane și de pe terasele vechi. În profilele cu textură argilooasă autorii sus citați au constatat că procesele de pseudogleizare sînt puternic manifestate în orizontul B.

— *Solurile silvestre brune-gălbui podzolice*. Sînt răspîndite în condiții de relief, rocă și vegetație apropiate solurilor podzolice. Pe relief mai accidentat (de exemplu pe versantul nordic

⁷ C. Oancea, I. Nițu, *Solurile dealurilor subcarpatice și depresiunilor dintre Tismana și Luncavăț*, comunicare susținută la Filiala Societății de științe geografice, Tg.-Jiu, mai 1968.

al dealului Sporăști) și pe terasele mai noi există soluri silvestre brune-gălbui, podzolite mediu. La aceste soluri se observă o mai slabă individualizare a suborizonturilor A_1 și A_2 .

— *Solurile silvestre podzolice și solurile silvestre brune podzolite.* Sînt înrudite cu cele anterioare, găsindu-se pe pantel accentuate. Din cauza levigărilor orizonturile superioare, în unele cazuri, lipsesc.

— *Solurile semigleice.* Ocupă o bună parte din conurile de dejecție formate de Gilort la Novaci, de Șușița Verde la Vălari de Galbenul la Baia de Fier, de Jiu la Bumbești, de Tismana la Tismana și de Motru la Padeș, la ieșirea lor din zona muntoasă.

— *Soluri pseudorendzinice.* Sînt caracteristice dealurilor subcarpatice interne și apar de obicei în complexe cu soluri pseudorendzinice levigate sau cu soluri silvestre brune.

G. Oancea și I. Nițu pun de asemenea în evidență în zona dealurilor subcarpatice, o serie de soluri azonale de tipu regosolurilor, care apar în zonele puternic erodate; litosolurilor care apar pe conglomerate și marne, prezentîndu-se sub forma unor slabe acumulări de material dezagregat; soluri brune aluviale; soluri aluviale; soluri aluvio-proluviale; soluri silvestre brune scheletice asemănătoare branciogurilor, toate acestea ocupînd luncile râurilor și fundul depresiunilor.

După raionarea pedo-geografică din *Monografia geografică a R.P.R.* (1960), solurile amintite de noi mai sus se încadrează în provincia danubiană-getică. Această provincie este caracterizată prin manifestarea influențelor sudice premediteraneene care se resimt în condițiile climatice prin ierni relativ blînde dar umede, veri călduroase și umede doar în prima parte a lor în ultima parte devenind foarte secetoase.

Vegetația. După A. I. Bui (1959), pe teritoriul județului Gorj se găsesc circa 2 000 de specii de plante superioare, care apar în aproape tuturor familiilor de plante ce cresc în țara noastră.

I. C. Zaharia⁸, care a întreprins minuțioase cercetări geobotanice în județul Gorj, a descris și identificat 110 speci

⁸ I. C. Zaharia, *Contribuții la studiul răspîndirii speciilor de plante submediteraneene în bazinul Gilortului*, comunicare susținută la Filiala Societății de științe geografice, Tg.-Jiu, mai 1968.

submediteraneene, 34 de specii ponto-mediteraneene, 13 specii pontice, 36 de specii balcanice și 26 de specii balcano-dacice.

Pe baza studierii arealului speciilor submediteraneene (*Quercus frainetto*, *Q. cerris* și *Q. polycarpa*—balcano-dacice) și a speciilor *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Abies alba* (specii central-europene) s-a stabilit apartenența zonei Tg.-Jiu — Cîmpu Mare — Novaci la două provincii floristice : provincia floristică daco-ilirică și provincia floristică central-europeană.

Dintre speciile caracteristice (*Populus nigra*, *P. alba*, *Alnus glutinosa*, *Salix alba*, *Salix fragilis* și *Salix purpurea*) în număr mai mare se găsesc în zăvoaiele din luncile Motrului, Jaleșului, Jiului, Gilortului și Galbenului.

I. C. Z a h a r i a arată că din silvostepa Olteniei au pătruns în dealurile Piemontului Getic multe specii xerofite de origine eurasiatică (*Bromus sterilis*, *B. tectorum*, *Carex precox* și *Poa bulbosa*), care s-au instalat pe coastele aride și terenurile nisipoase.

Macrofanerofitele care participă la alcătuirea unor cenoze climatogene sînt gîrnița (*Q. frainetto*) și cerul (*Q. cerris*), acestea fiind specii submediteraneene, și gorunul (*Q. polycarpa*), specific speciilor balcano-dacice.

Pădurile de gîrniță ocupau pînă nu de mult mari suprafețe pe interfluviile Piemontului Getic. O dată cu cooperativizarea jumătății meridionale a județului Gorj a intervenit un fenomen antropic, de înlăturare a pădurilor de gîrniță, și așa pe cale de dispariție, și plantarea acestor zone cu pomi fructiferi. Azi au mai rămas păduri compacte de gîrniță și cer numai în perimetrele ocrotite de ocoalele silvice.

Gorunul ocupă de obicei zonele cele mai înalte ale dealurilor subcarpatice și piemontane cu altitudini mai mari de 300 m (este întîlnit sub formă de pădure pe platforma Gornovița).

Speciile mezofanerofite submediteraneene, *Fraxinus ornus*, *Cornus mas* și *Rosa micrantha*, sînt răspîndite în subzona cvercineeelor ; dintre ele doar mojdreanul (*F. ornus*) este frecvent pe marginea pădurilor de gîrniță.

O problemă deosebit de interesantă, mai ales pentru județul Gorj, o constituie castanul comestibil (*Castanea vesca*), asupra căruia, încă din 1931, I. C o n e a a întreprins un studiu amănunțit. După cum se știe, asupra prezenței castanului comestibil în Oltenia s-au emis trei păreri. Prima dintre ele, susținută de V. A. I o n e s c u (1929), consideră prezența castanului bun la Tismana o continuitate din terțiar pînă în timpurile noastre. O a doua părere presupune că el ar fi plantat în această zonă de coloniștii romani în epoca de colonizare a Daciei. În sfîrșit, I. C o n e a (1931) susține ipoteza aducerii și plantării castanului comestibil de călugării care au venit din sudul Dunării pentru fondarea în secolul al XIII-lea a mănăstirii Tismana. De aici el s-a răspîndit în toate direcțiile, dar a rezistat numai pe „picioarele de munte”, formate din roci calcaroase, care alcătuiesc nivelul platformei Gornovița.

Cercetările noastre topoclimatice au scos în evidență că aceste interfluvii calcaroase, situate la adăpostul lanțului Carpaților Meridionali, au un topoclimat specific, cu temperaturi medii anuale cu aproximativ 2—3°C mai ridicate, comparativ cu zonele de depresionare. Luna cea mai rece, ianuarie, are în proporție de 80%, pe aceste interfluvii, valori ale temperaturilor medii zilnice pozitive. Repartiția precipitațiilor atmosferice, mai abundente în semestrul rece, datorită apariției celui de-al doilea maxim în octombrie—noiembrie, favorizează dezvoltarea castanului comestibil în această zonă, oferindu-i condiții asemănătoare (desigur intervine și un oarecare grad de adaptabilitate) cu cele din zonele de origine, foarte apropiate de însoțitul țarm al Mediteranei. Alături de castan, în aceeași ambianță de climă submediteraneană, crește alunul turcesc (*Corylus colurna* și *Corylus tubulosa*), scumpia (*Rhus cotinus*) și liliacul (*Syringa vulgaris*). Asupra liliacului trebuie să ne oprim mai mult, deoarece, îndeosebi în Podișul Mehedinți, la Ponoare și Isverna, formează adevărate păduri. În prima duminică din luna mai se organizează la Ponoare o sărbătoare, asemănătoare prin amploare cu sărbătorile poporului japonez dedicate florilor, sărbătoarea înfloririi liliacului, care atrage în fiecare an mii de participanți din toate colțurile țării. Dintre speciile de climă mai caldă, întîlnite în Oltenia deluroasă, mai amintim iedera

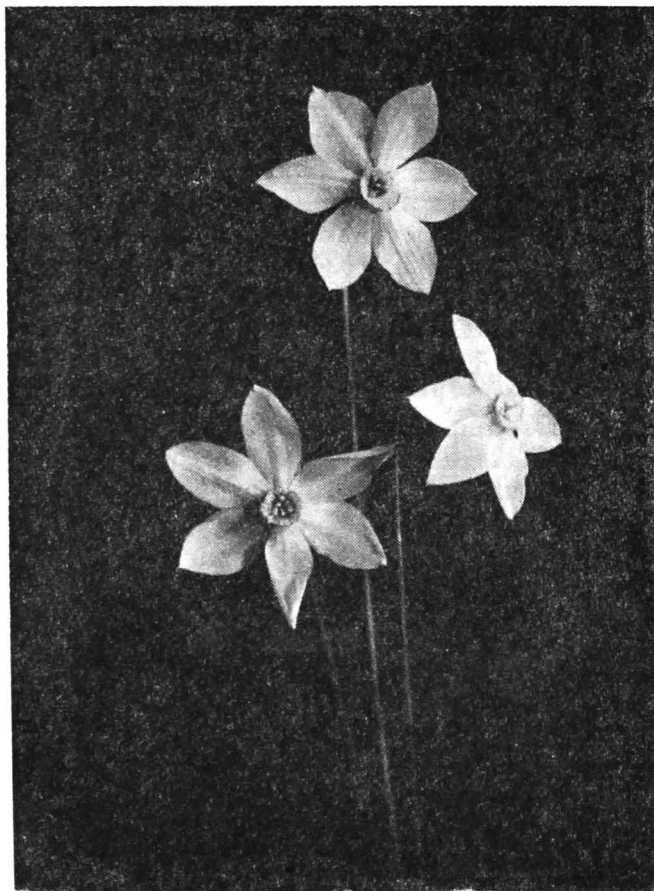

Fig. 19. — Narcise. Poiana Narciselor din Piatra Cloșani
(foto V. S e n c u).

(*Hedera helix*) și curpenul de pădure (*Clematis vitalba*). În această zonă a țării vița de vie nu se îngroapă iarna.

În ultimii ani au fost declarate ca monumente ale naturii Poiana narciselor, din Piatra Cloșani⁹, și Poiana cu narcise, din nordul orașului Tg.-Jiu (fig. 19).

⁹Ana Popova — Cucu și Cristina, Șanta (1967), *Un nou moment al naturii*, Natura, nr. 4.

Fauna. În *Monografia geografică a R.P.R.* (1960), R a u l C ă l i n e s c u atrăgea atenția că subregiunea faunistică mediteraneană are caracter de iradiere în Banat și Oltenia, venind aici în contact cu subregiunea europeo-siberiană. Același autor arată în continuare că subregiunea mediteraneană nu este reprezentată la noi în țară prin biocenoze mediteraneene și nici măcar prin speciile cele mai caracteristice, totuși participă cu destule elemente faunistice diseminate între cele central-europene și pontico-central asiatic. Dăm în continuare câteva specii faunistice mediteraneene specifice județului Gorj: vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), broasca țestoasă de uscat (*Testudo hermanni* și *T. greca*), călugărița (*Scolopendra cingulata*) și scorpiionul (*Euscorpis carpathicus*).

Într-o notă recent apărută, C. D r u g e s c u (1968), analizând lumea animală din Podișul Mehedinți (zona din imediata apropiere a județului Gorj), arată o pătrundere abundentă a elementelor sudice în această zonă. Astfel, alături de reprezentanții faunei central-europene, cei mai numeroși, în ordine, următorul loc este ocupat de fauna de origine meridională. Ni se pare interesantă comparația făcută de C. D r u g e s c u între diferitele participări. Astfel, la gasteropodele de uscat, proporția stabilită de autor este de 30,72 % specii europene, 27,88 % specii central-sudestice, 15,36 % specii sudice, 11,52 % specii vest-europene, 11,52 % specii alpine, 3,84 % alte specii. Trecînd la reptile, procentual domină speciile mediteraneene, care participă cu 43,75 %, urmate de speciile nord și central-europene cu 37,50 %, specii pontice cu 12,50 % și endemisme balcanice 6,25 %.

Prezentînd aceste elemente faunistice nu înseamnă că în județul Gorj nu se întîlnesc și elemente comune tuturor pădurilor noastre, cum ar fi de exemplu veverița, care trăiește în pădurile de fag și pe alocuri și în pădurile de gorun. În aceleași păduri se întîlnesc șoarecii de pădure (*Apodemus sylvaticus*) și pîrșul (*Glis glis*), acestea din urmă producînd uneori pagube în livezile de pomi fructiferi de la Bălcești, Bîrsești sau Tismana.

Printre păsările răpitoare nocturne, în pădurile subcarpatice cresc ciuful de pădure, striga și îndeosebi huhurezul (în limbaj local ciuhurezul) și uliul găinilor (*Accipiter gentilis*).

De interes economic, din rîndul păsărilor se detașează porumbelul sălbatic (*Columba palumbus*) sau golumbul, cum îl numesc localnicii de pe valea Gilortului. Specii comune care trăiesc și în Oltenia deluroasă sînt: ariciul, nevăstuica comună, dihorul comun, viezurele, vulpea, iepurele și lupul. În pădurile de la nord de Tismana și Pocruia se întîlnesc exemplare numeroase de pisică sălbatică, iar în pădurea Gornovița, căprioara.

Fără îndoială că pentru silvicultură prezintă mare importanță cunoașterea carilor, care atacă îndeosebi pădurile de rășinoase. Pe fag trăiește mai mult cărăbușul (*Melolontha vulgaris*) și cotarul (*Operopthera brumata*), iar pe stejar croitorul (*Cerambyx cerdo*) și omida păroasă a stejarului (*Porthetria dispar*), precum și omida verde a stejarului (*Tortrix viridana*).

Fauna ihtiologică a Olteniei este bogată și variată. Distingem în primul rînd o zonă a păstrăvului, la contactul muntelui cu Depresiunea subcarpatică olteană, îndeosebi la Obîrșia Cloșani, Motru Sec, Pocruia, Izvarna, Tismana, Novaci. Se mai întîlnește, de asemenea, scobarul în Jiu și afluenții săi, mreana în Jiu și Tismana și cleanul în Jiu, Gilort și Motru.

Economia vînatului. Una din grupele de animale utile omului este grupa cinegetică, asupra căreia în ultimii ani s-au făcut în întreaga Oltenie asidue cercetări.

Pe întreaga suprafață a fondului de vînațoare din județul Gorj, în suprafață de 467 300 ha, pădurea ocupă aproape jumătate (232 740 ha), iar restul suprafețelor 234 560 ha. Pe acest fond de vînațoare sînt în evidența ocoalelor silvice aproape 150 de exemplare de cerb carpatin (fig. 20), aproape 30 de exemplare de cerb lopătar, circa 2 600 căprior, 60 capre negre, 500 porci mistreți, 13 000 iepuri, 60 urși, 20 lupi, 700 vulpi, 130 jderi, 60 vidre, 30 cocoși de munte, 3 300 potîrnichi, 700 viezuri, 150 pisici sălbatice, 6 rîși și 180 dihori.

Fig. 20. — Poalele Parîngului. Cerbul carpatin (foto V. Sencu).

Cel mai populat ocol silvic este ocolul Tismana (este adevărat că are și cea mai mare suprafață, 45 850 ha), unde, de exemplu, numărul căpriorului depășește 450 de exemplare, iar al mistreților 100. Un număr mai mare din speciile de munte se întîlnește și în ocoalele Runcu și Bumbești.

POPULAȚIA ȘI
AȘEZĂRILE

Momente în popularea și dezvoltarea așezărilor omenești din județul Gorj

Județul Gorj face parte dintre teritoriile de veche locuire umană a țării noastre.

Omul a fost prezent aici încă din epoca comunei primitive, dovadă urmele materiale (lama de silex, răzuitoare, vîrfuri de suliță) găsite la Boroșteni, sat situat pe dreapta Bistriței, și la Baia de Fier de pe dreapta Oltețului. Materialele arheologice și unele izvoare documentare atestă existența omului și în perioada daco-romană în numeroase castre și așezări rurale localizate, marea majoritate, în zona depresionară. Astfel, cel mai important castru militar roman și așezare rurală pare să fi fost la Bumbești, situat la ieșirea Jiului din defileu, cu scopul de a apăra vechiul drum roman care făcea legătura între Transilvania și teritoriile Daciei sudice. Monedele romane descoperite în castru și inscripțiile, din care rezultă că acesta ar fi fost reconstruit de câteva ori, dovedesc rolul de seamă jucat de acest punct militar în epoca romană, iar faptul că s-au găsit și seceri, topoare, dălți etc., datate dinaintea venirii romanilor, probează asupra existenței așezării rurale de aici încă din perioada dacică. Urme materiale din aceeași perioadă daco-romană (monede romane, sarcofage din piatră, inscripții funerare, figurine de lut, săgeți, opaițe etc.) s-au mai găsit în județul Gorj și la est de Bumbești, la Măgherești, Săcelu, iar în sud, la Iezureni.

La vest de Jiu, urme de așezări din epoca romană erau mult mai numeroase și în parte situate în vecinătatea drumului strategic ce traversa, pe sub bordura Carpaților, pe direcția est — vest, actualul teritoriu al județului Gorj și care lega Dru-

beta de Transilvania (prin drumul ce trecea de la Bumbești peste pasul Vilcan spre Apulum). Astfel, dovezi materiale au fost găsite la Cartiu, Suseni, Boroșteni, Topești, localizate sub rama dealurilor subcarpatice, Bălești, Birsești, Urșați, din bazinul Șușiței, Telești, Brădiceni de pe Bistrița (D. Tudor, 1968, p. 362—365; *Istoria României*, 1960, pl. XII).

După încetarea stăpînirii romane asupra Daciei, populația daco-romană continuă să existe pe acest teritoriu, datorită condițiilor naturale și economice favorabile vieții și activității umane. Munții împăduriți din nord au fost un bun refugiu în timpul migrației popoarelor, pentru locuitorii care trăiau la poalele lor, iar depresiunile largi, cu climat favorabil, cu soluri bune pentru agricultură, au constituit baza materială necesară asigurării hranei în toate vremurile.

Continuitatea populației autohtone pînă în secolul al XIV-lea, cînd apar primele referiri privitoare la sate în documentele istorice, este certă, deoarece numai așa se poate explica numărul mare de sate menționate începînd de la acea dată. Cele mai vechi așezări omenești atestate în documentele istorice erau localizate în partea de nord a județului, la contactul depresiunii cu dealurile, și pe văi, datorită multiplelor avantaje oferite de acestea. Prima așezare înscrisă în documente este mănăstirea Tismana (atestată în 1385), considerată ca una din cele mai vechi mănăstiri din țară. Bucurîndu-se de privilegiile din partea domnitorilor, aceasta stăpînea întinse domenii, cuprinzînd siliști, munți, păduri, bălți, pescării la Dunăre, vii, livezi, grădini și sate; de aceea actele de danie, prin care se întărea proprietatea mănăstirii asupra acestora, sînt indicații prețioase asupra vechimii documentare a așezărilor umane. Printre primele așezări datînd din 1385—1400, în afară de Tismana, mai erau Pocruia, Topești, Groșani (azi satul Vinăta), Dăbăcești pe Jaleș (azi satul Runcu), Ungureni la Jiu, Ceauri pe Jiu, Vălari etc. (P. P. Panaitescu și M. Damaschin, 1966).

Populația s-a ferit în acele timpuri de locurile deschise, de drumurile prea mult circulate, preferînd zonele mai ascunse, mai adăpostite. Așa se explică probabil faptul că valea Gilortului era mai populată în vechime decît valea Jiului, în lungul căreia se făcea o circulație intensă. Și chiar și în lungul Gilor-

tului populația s-a aglomerat în părțile mai puțin accesibile, adică în cursul superior și mijlociu al acestuia, unde valea este mult mai îngustă (D. Bugă, 1970).

Dar și valea Jiului și zona învecinată ei, deși mai slab populate decât valea Gilortului, erau totuși presărate de așezări omenеști datînd din secolele XIV—XV, între care Turcinești, Bălești, Roșia-Jiu, Fărcăsești etc., a căror populație s-a stabilit aici datorită terenurilor foarte bune pentru agricultură din luncă și de pe terase, a posibilităților de refugiere în caz de pericol în dealul Branului, bine împădurit în trecut, cît și a ușurîței circulației pe vechiul drum roman ce lega Transilvania de Dunăre peste pasul Vilcan.

Și în lungul altor văi apar atestate documentar o serie de așezări omenеști, exemplul celor din lungul Motrului, Văeni, Padeșu, Iormănești, Leurda, Văgiulești, sau a celor din lungul Bistriței, Peștișani, Telești-Moșneni, Telești-Birnici etc.

Analiza documentelor istorice permite totodată, în afara stabilirii vechimii documentare a satelor, și înțelegerea naturii relațiilor sociale existente în acea vreme. Ele arată că o parte a satelor atestate în documente era aservită mănăstirilor Tismana și Vodița, dovadă actele de întărire a proprietății asupra satelor și daniile făcute de Sigismund, regele Ungariei, sau de Ion de Hunedoara. Domeniul mănăstirii Tismana cuprindea în secolele XIV și XV peste 30 de sate în Oltenia, din care cea mai mare parte erau localizate în limitele teritoriale ale actualului județ Gorj (*Istoria României*, 1962, fig. 100). Dar, în această regiune este sigur că existau în afară de satele aservite și sate libere moșnenești, mult mai vechi decât primele mențiuni documentare, ipoteză în sprijinul căreia vin documentele de mai târziu.

Viața economică era și ea destul de bine încheată, în special în regiunea depresionară, unde se practica o agricultură străveche (I. Donat, 1943, p. 302).

În secolul al XVI-lea, numărul așezărilor omenеști menționate documentar se dublează față de cele din secolul al XV-lea.

Prezența unui număr mult mai mare de sate atestate în secolul al XVI-lea, față de secolul al XV-lea, se datorește, probabil, într-o mai mică măsură, apariției unor sate noi. Este de presu-

pus că unele așezări ar fi existat încă dinainte de secolul al XVI-lea, însă nu au fost atestate documentar. Întrucît documentele din secolele XIV și XV cuprind informații referitoare în special la așezările aservite mănăstirii Tismana, iar documentele din secolul al XVI-lea dau relații mai ales despre satele care sînt dăruite de domni diferiților boieri, ca recompensă pentru diverse servicii (deci satele cuprind în general întăriri de danii), presupunerea că și alte sate ar fi existat nu este o simplă ipoteză. Probabil că vor fi fost și alte sate neînscrise însă în documente.

Cele mai multe așezări atestate în secolul al XVI-lea sînt situate în culoarul depresionar de sub bordura Carpaților și în lungul văii Jiului, unde se practica o agricultură destul de avansată. Cerealele, și îndeosebi grîul, ocupau un loc de seamă între culturile agricole, deținînd suprafețe destul de însemnate și dînd producții ridicate, ceea ce justifică prezența morilor atestate în actele scrise (*Istoria României*, 1962, pl. XVI). Alături de cereale, cultura viței de vie și a pomilor fructiferi era destul de răspîndită în satele din Subcarpați (*Istoria României*, 1962, pl. XVII). Documentele istorice atestă în secolul al XVI-lea o serie de așezări omenesti și pe valea Amaradiei. Podișul Getic, mult mai fragmentat, mai expus, cu apa mai la adîncime, era, cu excepția văilor, aproape lipsit de așezări omenesti în secolul al XVI-lea. În această zonă și în prezent populația este mai rară, din cauza puternicei fragmentări a reliefului, a adîncimii mari a pinzei freatice. Slaba populare a Podișului Getic explică lipsa activității economice, hărțile existente menționînd doar cîteva mori în partea de sud și unele suprafețe cu vie în lungul Jiului.

Ca și în etapa anterioară, se menține domeniul feudal al mănăstirii Tismana asupra unor munți, terenuri și a unor sate din județul Gorj. Satele sînt, unele, aservite acesteia, iar altele devin parțial domeniul unor noi proprietari, ca de pildă Birsești la nord-est de Tg.-Jiu, Bîlta în nordul județului, Hobița pe Bistrița, Cîlcești pe Tismana, Sîmbotin, Peșteana, Ionești pe Jiu etc.

În secolele XVII și XVIII sursele de informații privind așezările rurale din județul Gorj se înmulțesc. În afara documen-

telor istorice, în număr foarte mare acum, mai apar, în urma păcii de la Passarowitz, prima înregistrare statistică a satelor denumită „circonscripția virmontiană” și harta lui F. R. Schwan tz (1723). Pentru sfârșitul secolului al XVIII-lea deosebit de prețioasă este și harta de la 1790.

Studiul acestor surse de informație arată că în secolele XVII și XVIII județul Gorj era relativ bine populat. Satele, destul de numeroase, erau grupate în zonele de veche populare, și anume în regiunea depresionară, fiind localizate la baza dealurilor și pe văile Tismana, Bistrița, Sohodol, Jiu, Gilort, Olteț.

Acum apar atestate în plus o serie de sate, cele mai multe dintre acestea fiind situate în Podișul Getic, pe văile Jilțul Mare (Brădățelu, Mătăsari, Arțaru), Jilțul Mic (Miculești, Cojmănești, Bolhoși), Ohaba (Hobița, Covrigi, Ohaba-Jiu), Motru (Olteanu, Steic, Valea Mănăstirii, Samarinești) etc., ocupînd versanții puțin abrupti ai acestora, mult mai prielnici omului decît spinările dealurilor.

În depresiune, așezări atestate în documentele secolelor XVII și XVIII sînt puține și se găsesc mai ales pe văile Jaleșului și Șușiței. Despre activitatea economică a populației vorbesc atît documentele istorice, cît și harta de la 1790, care înregistrează, în afara așezărilor rurale, și folosința terenului. Zona depresionară, luncile și terasele din lungul apelor, cartografiate ca terenuri arabile, formau baza cerealieră a populației, iar pădurile, care ocupau suprafețe în masiv în partea de nord, în zona muntoasă și pe dealurile ce închid la sud ulucul depresionar, asigurau cu lemn necesitățile populației pentru construcții și foc. Vița de vie, menționată și în documentele anterioare, ocupa suprafețe destul de întinse, ea fiind localizată în vecinătatea aproape a tuturor satelor vechi din depresiune și în special a mănăstirii Tismana. Dealul Sporăști era parțial cultivat cu viță de vie.

Se poate afirma că în cuprinsul acestui teritoriu agricultura era într-un stadiu destul de avansat și că populația avea unele tradiții în cultura grîului și a viței de vie.

Relațiile sociale erau în secolele XVII și XVIII mai evaluate față de cele din alte teritorii ale țării. Astfel, în fostul

județ Gorj¹⁰ se găseau cele mai multe sate libere din Oltenia (peste 61% din totalul de sate) (H. H. S t a h l, 1958, p. 24). Dacă în zona înaltă frecvența satelor libere este foarte mare, în partea de sud a județului aceasta scade la jumătate din numărul total al localităților.

Secolul al XIX-lea reprezintă o nouă etapă în popularea județului Gorj, acum avînd loc formarea de noi sate care vin să completeze peisajul umanizat. Cele mai multe așezări omenеști nou apărute sînt localizate în Podișul Getic, în lungul văii Jilțul Mic (Știucani, Tehomir, Bălăcești, Scorușa), în vecinătatea Motrului (Lupoița, Horăști, Brabeți, Bîrlogeni) etc. În Depresiunea subcarpatică numărul lor este total nesemnificativ. Începutul secolului al XIX-lea reprezintă, prin apariția hărții de la 1835, primul document cartografic conținînd și date demografice pe sate, un moment important pentru cercetarea demografică a teritoriului Țării Românești. Analiza datelor cuprinse în harta de la 1835 confirmă faptul că județul Gorj era bine populat la acea dată și că cea mai mare concentrare umană se găsea la contactul Depresiunii subcarpatice cu muntele, fapt care se explică în parte și prin aportul sporului migratoriu.

Vecinătatea munților, și îndeosebi a Masivului Paring, pe care se practica de vreme îndelungată păstoritul de către populația ce locuia la poale, a fost factor determinant în stabilirea aici a unei părți din populația transilvăneană transhumantă. Acest proces de migrare definitivă, în nordul județului Gorj, a unor oieri ungureni s-a petrecut în decursul multor secole, în intensități ce au variat în funcție de condițiile social-istorice. Cel mai intens curent de emigrare românească din Transilvania spre Țara Românească se pare că ar fi avut loc în secolele XVIII și XIX. Județul Gorj,, — cel așezat sub munții cei mai ușor de trecut, cu cel mai intens păstorit pe munții din nordu-i, cu cele mai multe și mai vechi drumuri transcarpatice, în unitate politică cu Hațegul pe vremea lui Litovoi

¹⁰ Pentru comparare ne vom servi uneori de datele mai vechi calculate în limitele administrative ale județului Gorj din 1930. Întrucît actualele limite sînt destul de apropiate de cele vechi, am socotit utilă această metodă.

și cu basinelul Pietroșanilor ... a fost cel ce a primit cea mai multă din populația „descălecată” de dincolo” (I. C o n e a, 1939, p. 55). Dovadă numeroasele așezări de la contactul cu muntele a căror populație este în parte formată din ungureni, originari din satele de sub versantul nordic al Carpaților Meridionali. Între acestea sînt : Cloșani, Costeni, Ungureni (de Tismana), Vinăta (acestea două cu populație venită de prin părțile Clujului, ale Sibiului și ale Făgărașilor), Topești, Gornovița, Brădiceni, Măzăruiu (îngă Stoenеști), Preajba Mare și Preajba Mică, Gureni, Schela, Porceni, Bumbеști, Novaci etc. Însăși orașul Tg.-Jiu se pare că ar fi fost „... ctitorie urbană ungurească” (I. C o n e a, 1939, p. 62), parte din populație fiind de origine din Poiana, Rășinari, dinspre Făgăraș, Brașov. În sprijinul acestei ipoteze vine și topicul „ungureni” adăugat de „pămînteni” unor așezări cu populație de peste Carpați, ca de pildă Novaci-Ungureni, Crasna-Ungureni, Bengеști-Ungureni etc., ca și portul și unele obiceiuri autentice ardelenеști (I. C o n e a, 1939).

Deci acestei regiuni de veche populare i s-au adăugat de-a lungul timpului și locuitori din Transilvania, ceea ce a dus la creșterea numerică a populației și la dezvoltarea așezărilor omenești.

Numărul, mișcarea naturală și migratorie și densitatea populației

În ultimele două secole a sporit mult numărul locuitorilor și au avut loc cele mai importante schimbări în repartitia teritorială a populației, datorită prefacerilor economice realizate prin valorificarea resurselor solului și subsolului (dezvoltarea unor ramuri industriale, ca industria minieră, petrolieră, industria lemnului, a materialelor de construcție) și utilizarea mai intensivă a terenurilor, prin cultura legumelor, a pomilor fructiferi, a viței de vie.

În secolul al XIX-lea se confirmă faptul că județul Gorj era bine populat încă din trecut. Conform calculelor făcute pe

baza datelor cuprinse în harta de la 1835, pe acest teritoriu trăiau aproximativ 120 000 de locuitori, din care majoritatea covârșitoare (circa 96%) o forma populația rurală. Populația urbană era în număr foarte restrins, fapt care ne arată că industria din județul Gorj nu-și ocupase încă locul îndreptățit de condițiile istorice, sociale și economice ale țării noastre în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În 1835, în județul Gorj erau doar trei orașe — Tg.-Jiu cu o populație în jur de 2 250 de locuitori, Brădiceni cu circa 1 000 de locuitori, Petreștii de Sus cu circa 500 de locuitori (acestea două din urmă redevenite ulterior așezări rurale). Deși populația urbană era redusă ca număr, județul era bine populat, dovadă, între altele, densitatea mare a satelor, mai ales în partea de nord (în zona dealurilor și a depresiunilor) și în lungul văilor, teritoriul din spre zona Tg.-Jiu făcând „... impresia unui adevărat furnicar” (C. C. Giurescu, 1967, p. 87).

Așezările rurale aveau o populație destul de numeroasă pentru acea dată, din numărul total de sate aproximativ 68% aveau între 250 și 1 000 de locuitori (din care 38% între 250 și 500 și 30% între 500 și 1 000). Cele mai mari sate în 1835 erau Vladimir (circa 2 500 loc.), Borăscu (aproape 2 000), Baia de Fier (aproximativ 1 350).

Densitatea medie a populației era de 21 loc./km². Cele mai mari densități de populație (60—100 loc./km²) se înregistrau la Călugăreni pe valea Motrului, Celeiu, situat la sud de Tismana, iar cele mai mici (sub 20 loc./km²) la Tismana, Peștișani, Runcu, Schela, a căror moșie înglobează și suprafețele de păduri, pășuni și finețe naturale ale munților la poalele cărora sînt situate.

Între 1835 și începutul secolului al XX-lea, populația acestui teritoriu a crescut în medie anual cu aproape 13‰ locuitori, cea mai mare creștere înregistrată pînă în prezent, numărul locuitorilor ajungînd astfel în 1912 la aproximativ 230 000 de locuitori, adică aproape de două ori mai mult decît în 1835.

În mediul rural trăia marea majoritate a locuitorilor, adică 94,6% din populația totală, iar restul de 5,4% (respectiv 12 907 locuitori) în Tg.-Jiu, singurul oraș la acea dată. Prepon-

derența în județul Gorj a populației rurale se datorește nivelului foarte scăzut al industriei, reprezentată doar de câteva ateliere meșteșugărești, cu un număr de muncitori și o producție total neesențiale. Orașul Tg.-Jiu, de fapt un târg comercial cu o activitate legată doar de funcția de schimb de produse dintre Transilvania și Muntenia, avea, pentru rolul pe care îl îndeplinea pe plan economic, o populație destul de numeroasă pentru acea vreme.

Populația județului Gorj a crescut în această perioadă pe calea sporului natural îndeosebi, la care a contribuit într-o bună măsură însă și mișcarea migratorie definitivă a populației de dincolo de munți. Acțiunea combinată a celor doi factori demografici, sporul natural și sporul migratoriu, dinspre Transilvania spre zona subcarpatică, poate explica creșterile medii anuale ridicate înregistrate între 1835 și 1912 în unele așezări localizate în această parte a județului, cum sînt Polovragi, Runcu, Lelești (între 20 și 23⁰/₁₀₀ loc. în medie anual). Creșteri ridicate s-au mai înregistrat și în comunele Căpreni, Hurezani, Stejari, Mătăsari, Negomir (peste 30%) etc., creșteri care au contribuit la dezvoltarea populației acestor așezări. Ca urmare, în 1912 numărul satelor cu peste 500 de locuitori și a celor cu peste 1 000 de locuitori a crescut. Cele mai multe așezări din aceste categorii se găseau în partea de nord a județului, în zona de veche populare a acestuia, la poala muntelui (Polovragi, Baia de Fier, Runcu, Bîlta, Valea Mare), în depresiuni (Peștișani, Tismana, Pocruia), în lungul văii Jiului, care în aval de Ceauru formau un șir aproape neîntrerupt de sate. Cele mai mari sate erau Borăscu (cu 1 980 loc. în 1912), Gîrbova (1878), Godinești (1958), Bumbesți-Jiu (1791), Dobrița (1734) ș.a.

Densitatea medie a populației în județul Gorj era în anul 1912 de 42 loc./km². Analiza hărții întocmită la nivel de comună (fig. 21) arată că marea majoritate a comunelor cu valori egale mediei pe județ erau situate în sudul Depresiunii Tg.-Jiu, adică în Podișul Getic. Aproape toate comunele de sub bordura Carpaților — Padeș, Tismana, Peștișani, Runcu, Schela, Bumbesți, Baia de Fier etc. — a căror moșie includ și întinse suprafețe de păduri și pășuni din munți, după cum s-a mai arătat, aveau densitățile cele mai mici, sub 40 loc./km², deși tocmai aceasta

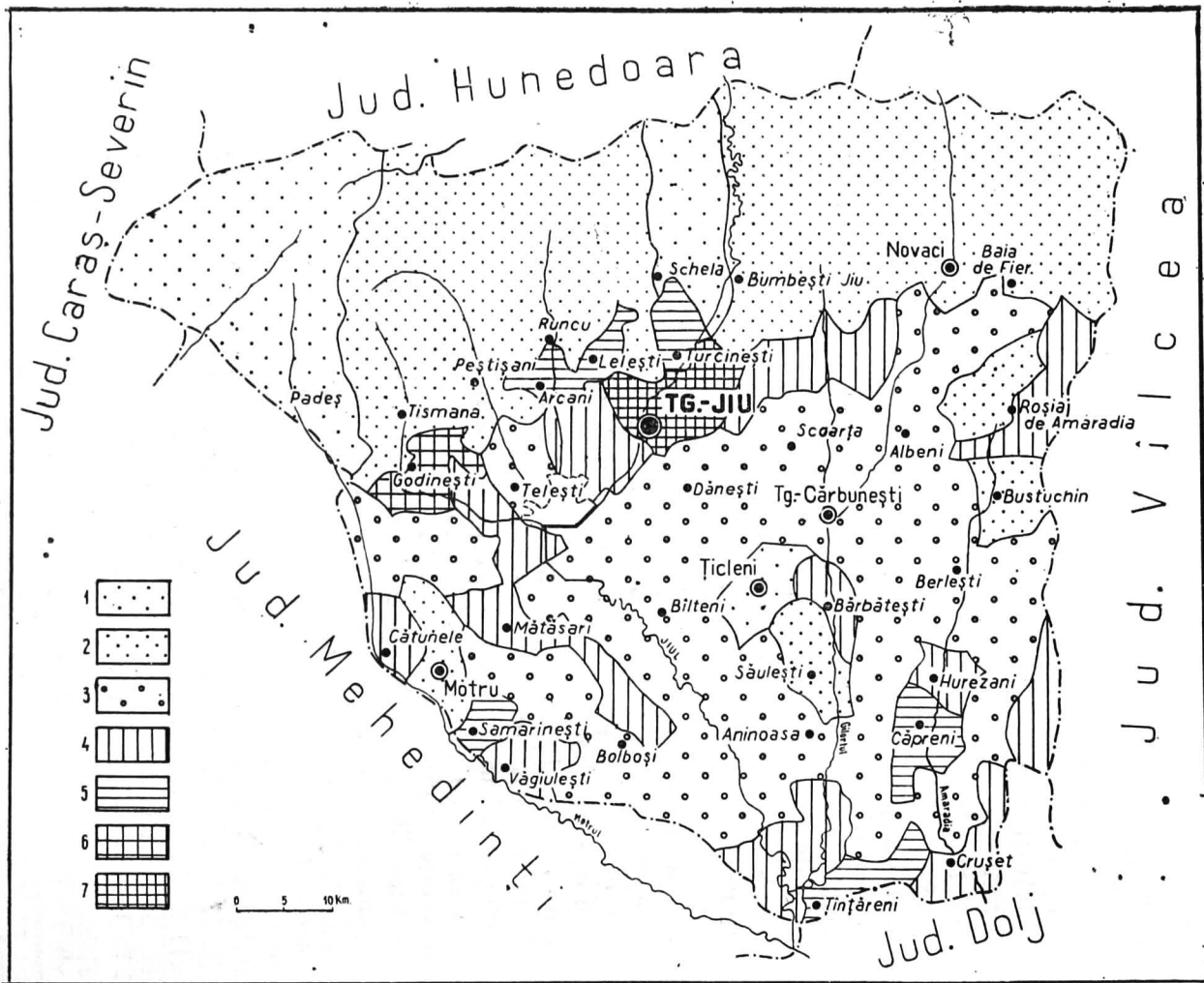

Fig. 21. — Densitatea populației în anul 1912.

1, Sub 20 locuitori/km²; 2, între 20 și 40 locuitori/km²; 3, între 40 și 60 locuitori/km²; 4, între

60 și 80 locuitori/km²; 5, între 80 și 100 locuitori/km²; 6, între 100 și 150 locuitori/km²; 7, între 150 și 200 locuitori/km².

este zona cea mai bine populată a județului Gorj. Cele mai ridicate densități se înregistrează în orașul Tg.-Jiu (150—200 loc./km²) și în comunele Godinești (100—150), Arcani, Lelești, Turcinești (80—100) etc.

În secolul al XX-lea ritmul de creștere al populației este mult mai lent (5,1⁰/₁₀₀ loc. anual) față de cel înregistrat în secolul al XIX-lea, ceea ce se explică în parte prin migrațiile populației din județul Gorj spre regiunile mai industrializate ale țării. Între anii 1912 și 1969, creșterea numărului locuitorilor a fost în strînsă concordanță cu particularitățile de dezvoltare social-economică diferite în timp, fapt ce ne-a permis să distingem două etape:

Etapa 1912—1941, caracterizată printr-o slabă dezvoltare economică a județului Gorj, care, deși dispunea de suficiente resurse naturale, făcea parte din categoria teritoriilor puțin dezvoltate în trecut. Ramura de bază a economiei era agricultura, în profilul căreia predominau în zona înaltă pășunile și fînețele naturale, pe dealuri pomii fructiferi, iar în Depresiunea Tg.-Jiu și pe terasele de pe văi cultura cerealelor. Industria era slab dezvoltată, singurele ramuri mai importante fiind exploatarea pădurilor și industria alimentară, dar cu ponderi total neînsemnate în cadrul ramurilor respective pe țară. În aceste condiții populația a sporit cu numai 4,7⁰/₁₀₀ loc. în medie anual, creștere mult inferioară intervalului dintre 1835—1912.

Pe medii nu se înregistrează nici o schimbare, ponderea populației rurale fiind de 95%, iar a celei urbane de 5%. Creșterea populației s-a făcut îndeosebi prin excedent natural, dar și prin excedentul migratoriu, care continuă să existe în primele decenii ale secolului al XX-lea, însă de proporții mult mai reduse față de cel din secolul al XIX-lea.

Sporul natural al populației a înregistrat în această etapă valori sub media țării, numai în puțini ani fiind superior acesteia, așa cum rezultă din datele cuprinse în *Buletinul demografic al României* (lucrare în manuscris existentă la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România). Astfel, în anul 1932 sporul natural în județul Gorj era de 11,9⁰/₁₀₀ locuitori față de 14,0⁰/₁₀₀, media țării, în 1933 era 11,9⁰/₁₀₀ față de 12,7⁰/₁₀₀; valori superioare

mediei pe țară s-au înregistrat în 1936 (13,9⁰/₁₀₀ față de 12,3⁰/₁₀₀), în 1937 (13,7⁰/₁₀₀ față de 11,6⁰/₁₀₀) și în 1938 (10,9⁰/₁₀₀ față de 10,4⁰/₁₀₀).

Sporul natural, în general scăzut, se explică prin coeficientul de nașteri cu valori inferioare celui pe țară (în general sub 30⁰/₁₀₀ loc.) și printr-o mortalitate apropiată de cea pe țară (între 17 și 20⁰/₁₀₀ loc. între anii 1932 și 1941).

Sub raportul repartiției teritoriale nu se înregistrează schimbări importante față de anul 1912, zonele cele mai populate fiind localizate tot la contactul Subcarpaților cu muntele, în depresiuni și pe văi, iar cele mai puțin umanizate pe interfluviile din Podișul Getic.

E t a p a 1948—1969 este foarte importantă prin însemnatele transformări economice care au contribuit la dezvoltarea județului Gorj. Importantele resurse ale solului și subsolului au permis luarea unor măsuri menite să contribuie la ridicarea acestui teritoriu. În acest scop s-a trecut la o exploatare mai rațională a pădurilor și la valorificarea industrială a lemnului la combinatul de la Tg.-Jiu. De asemenea, a luat o puternică dezvoltare industria extractivă a cărbunelui în bazinele Motru și Rovinari, și cea a petrolului la Bîlteni, Țicleni, precum și industria materialelor de construcție la Bîrsești, toate de prim ordin pentru economia națională. Alături de aceste ramuri industriale se mai înscriu unele unități, de importanță locală, create, ca și primele, atât în vederea ridicării potențialului economic al județului, cât și pentru absorbirea forței de muncă existente. În agricultură s-a trecut la refacerea terenurilor degradate, la valorificarea într-o măsură corespunzătoare a suprafeței agricole și la crearea unor zone specializate, mai ales în jurul orașului Tg.-Jiu, care să asigure necesitățile populației în producție agricolă.

Dezvoltarea economică pe care a cunoscut-o județul Gorj s-a răsfrînt și asupra creșterii numerice a populației și în special a celei urbane. La 1 ianuarie 1970 județul Gorj avea 315 200 de locuitori față de 280 524 de locuitori cît înregistrase în 1948, ceea ce reprezintă o creștere anuală în medie de 5,6⁰/₁₀₀ locuitori. Populația urbană, localizată în cele 5 orașe — Tg.-Jiu, Tg.-Cărbunefști, Țicleni, Motru, Novaci, însuma 71 839 de locui-

tori în 1970 (adică 22,7% din populația totală a județului), față de numai 17 698 de locuitori, cît avea în 1948 (respectiv 6,3% din totalul populației la acea dată). Această creștere de peste 4 ori a populației orașenești se explică prin sporirea remarcabilă a populației orașului Tg.-Jiu (de aproape 2 ori în 22 de ani, datorată puternicei atracții pe care a exercitat-o dezvoltarea industrială a orașului față de populația rurală), prin apariția unui nou oraș pe harta țării, Motru (efect al dezvoltării industriei carbonifere), cît și prin includerea în anul 1969 în categoria orașelor a localităților Novaci, Țicleni și Tg.-Cărbunești.

Populația rurală era în același an de 243 361 de locuitori (inclusiv populația comunelor suburbane) (reprezentînd 77,3% din populația totală), cu circa 21 000 de locuitori mai puțin decît în anul 1948. Între 1948 și 1970 populația rurală a scăzut deci cu aproximativ 8%₀ locuitori în medie anual. Această scădere a populației este consecința procesului de industrializare a centrelor urbane și muncitorești din țară, către care s-a îndreptat și o parte din forța de muncă disponibilă a județului Gorj. Comunele în care se înregistrează cele mai mari scăderi ale populației (peste 15%₀₀ loc. în medie anual) între 1948 și 1970 sînt localizate în partea de sud a județului, adică în zone cu o economie predominant agricolă; pe calea sporului natural populația acestor comune crește simțitor îndeosebi în ultimii ani.

Sporul natural al populației era în 1969 de 15,1%₀₀ locuitori, valoare superioară mediei pe țară, care în același an atinsese 13,2%₀₀ locuitori. Din analiza datelor și a hărții sporului natural întocmită pe unități administrative (fig. 22) reiese că cele mai mari coeficiente ale excedentului natural s-au înregistrat în orașul Motru (31,1%₀₀ loc.) și în comunele Vladimir (26,4%₀₀), Logrești (24,2%₀₀), Urdari, Hurezani, Roșia de Amaradia (cîte 23%₀₀ fiecare). De asemenea, ponderi superioare mediei pe județ aveau localitățile Tg.-Jiu, Bolboși, Plopșoru, Țințăreni, Căpreni, Samarinești, Bîlteni, Țicleni, Vladimir etc. Cel mai mic spor natural s-a înregistrat în comunele Stănești, Săcelu, Runcu, Turcinești (sub 5%₀₀ locuitori), Arcani și Lelești

(cu spor natural negativ $-4,6\text{‰}$ și, respectiv, $-2,2\text{‰}$) (fig. 22).

Sporul natural, favorabil în general creșterii populației, din anul 1969, se explică printr-o natalitate generală pe județ mai ridicată decât media natalității pe țară ($27,0\text{‰}$ față de $23,3\text{‰}$). Numeroase sînt comunele în care natalitatea depășea chiar 30‰ locuitori ca de pildă Vladimir, Plopșoru, Hurezani, Albeni, Bolboși, Bustuchin etc. Cel mai mare coeficient al natalității s-a înregistrat în Tg.-Cărbunești ($51,8\text{‰}$ loc.) și Motru ($41,7\text{‰}$), iar cel mai mic în Arcani ($14,4\text{‰}$), Lelești ($13,8\text{‰}$).

Indicele mortalității pe total județ Gorj era în 1969 de $11,9\text{‰}$ locuitori, ceva mai ridicat decît cel pe țară ($10,1\text{‰}$ loc.). Cea mai scăzută mortalitate se constată în general în mediul urban (Țicleni 8,5 decese la 1 000 de locuitori, Tg.-Jiu $7,3\text{‰}$, Motru $5,2\text{‰}$). În mediul rural, mortalitatea depășește în unele comune 15‰ locuitori, ca de exemplu în Stoina, Arcani, Bălănești, Văgiulești, Plopșoru, Ionești etc.

Deci, cu toate că are un indice de mortalitate puțin sporit față de media pe țară, populația județului Gorj, datorită unei natalități destul de ridicate, crește într-un ritm normal în majoritatea comunelor. Doar două sînt comunele, și anume Arcani și Lelești, unde, din cauza unei natalități mai mici și a unei mortalități mai ridicate, s-a înregistrat în anul 1969 un spor natural negativ.

Creșterea numărului locuitorilor a avut drept consecință și o creștere a densității populației la 56 loc./km^2 în 1970. Cele mai mari densități aveau orașele Tg.-Jiu (peste 400 loc./km^2) și Motru ($160-200 \text{ loc./km}^2$) (fig. 23). În mediul rural, comunele situate în lungul văii Jiului aveau marea majoritate densități cuprinse între 60 și 80 loc./km^2 , ceva mai ridicate decît în restul teritoriului în general. În cazul așezărilor din nordul județului nu se înregistrează schimbări ale densității populației față de anul 1912 și 1941 decît în comuna Bumbesti-Jiu care ajunge, datorită creșterii populației pe calea migrațiilor, ca urmare a dezvoltării industriei, la o densitate de $40-60 \text{ loc./km}^2$. De altfel, Bumbesti-Jiu este în prezent satul cu cea mai numeroasă populație din județul Gorj (peste 5 500 loc.)

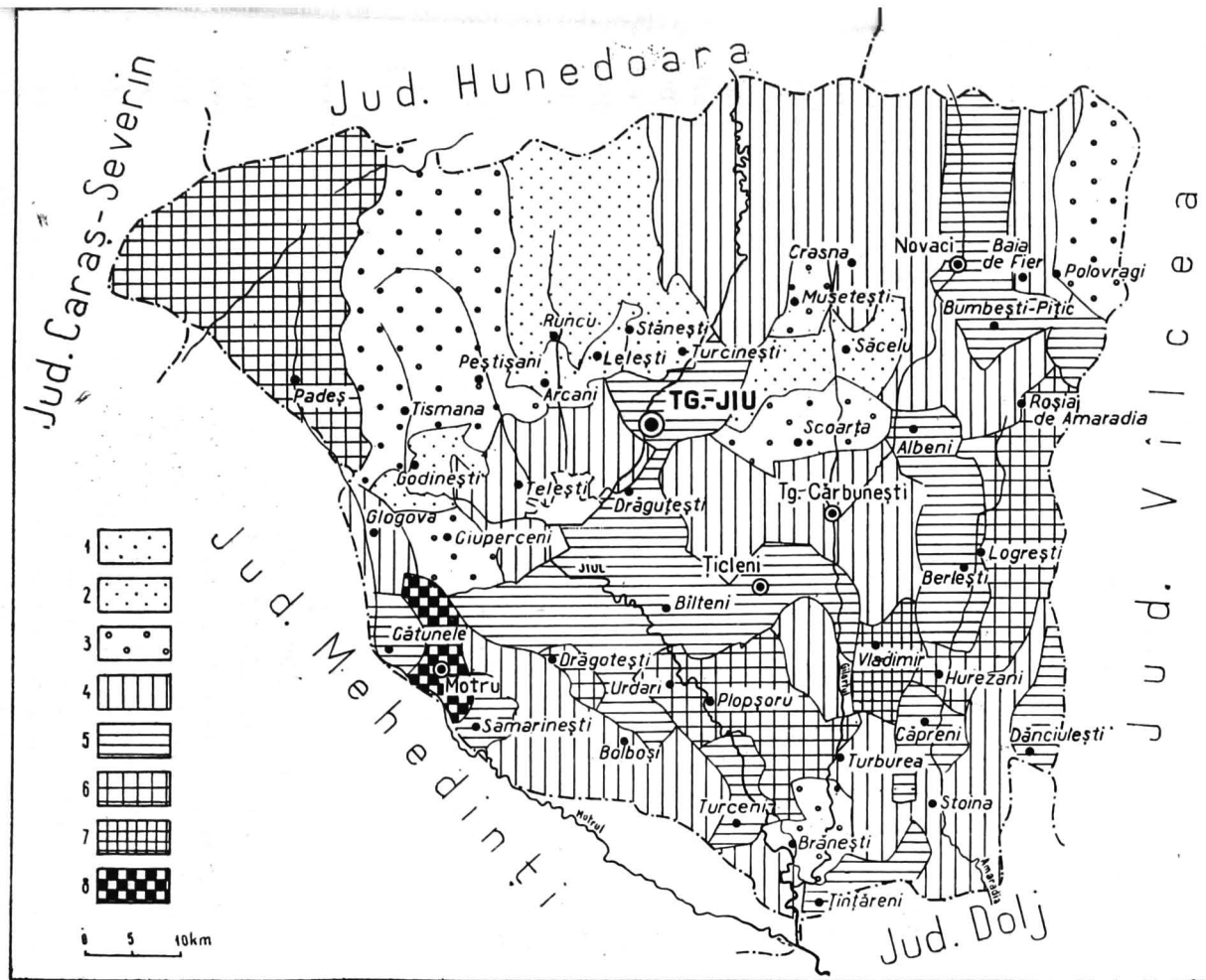

Fig. 22. — Sporul natural al populației în anul 1969.

1, între -1 și -5% locuitori; între 0 și 5% locuitori; 3, între 5 și 10% locuitori; 4, între 10 și 15% locuitori; 5, între 15 și 20% locuitori;

6, între 20 și 25% locuitori; 7, între 25 și 30% locuitori; 8, peste 30% locuitori.

Mișcarea migratorie definitivă a avut, în cazul județului Gorj, un rol deosebit de important pentru creșterea numărului total al locuitorilor pînă în primele decenii ale secolului al XX-lea, așa cum s-a mai arătat. Ulterior, creșterea populației s-a făcut îndeosebi prin spor natural. Mișcarea migratorie definitivă continuă să existe și în prezent, însă ea îmbracă cu totul alte forme, determinate de noile condiții de dezvoltare economică și socială a teritoriului respectiv. Frecvente sînt acum deplasările definitive ale populației de la sate spre orașe, deplasări care s-au accentuat după anul 1950, ceea ce a avut drept consecință o creștere remarcabilă a populației orașenești. Cerințele în forță de muncă a centrelor urbane, urmare a noilor orientări în dezvoltarea economică a acestora, și posibilitățile suplimentării veniturilor realizate au fost factori hotărîtori în mutarea definitivă a unei părți din populația rurală a județului Gorj la orașe. Datele privind mișcarea migratorie definitivă a populației din mediul rural arată că în 1969 doar în două comune numărul locuitorilor sosiți a fost mai mare decît al celor plecați.

Dacă în mediul rural balanța mișcării migratorii este negativă (populația a scăzut cu aproape 12 000 loc. între 1960 și 1969), în mediul urban, unde a avut loc o intensă dezvoltare industrială, aceasta este pozitivă. În același interval de 9 ani populația orașului Tg.-Jiu a crescut prin spor migratoriu cu peste 6 000 de locuitori; aceea a orașului Motru cu peste 3 000 de locuitori (între 1966 și 1969).

Structura populației reflectă transformările economice, sociale și politice care au avut loc în decursul timpului, îndeosebi în ceea ce privește structura populației după ocupații.

Structura populației pe sexe arată preponderanța femeilor asupra bărbaților. În anul 1970, pe medii întrunite, existau 111 femei la 100 de bărbați, fenomen ce se explică în cea mai mare parte prin emigrarea populației masculine spre alte zone industrializate ale țării în ultimii ani. În

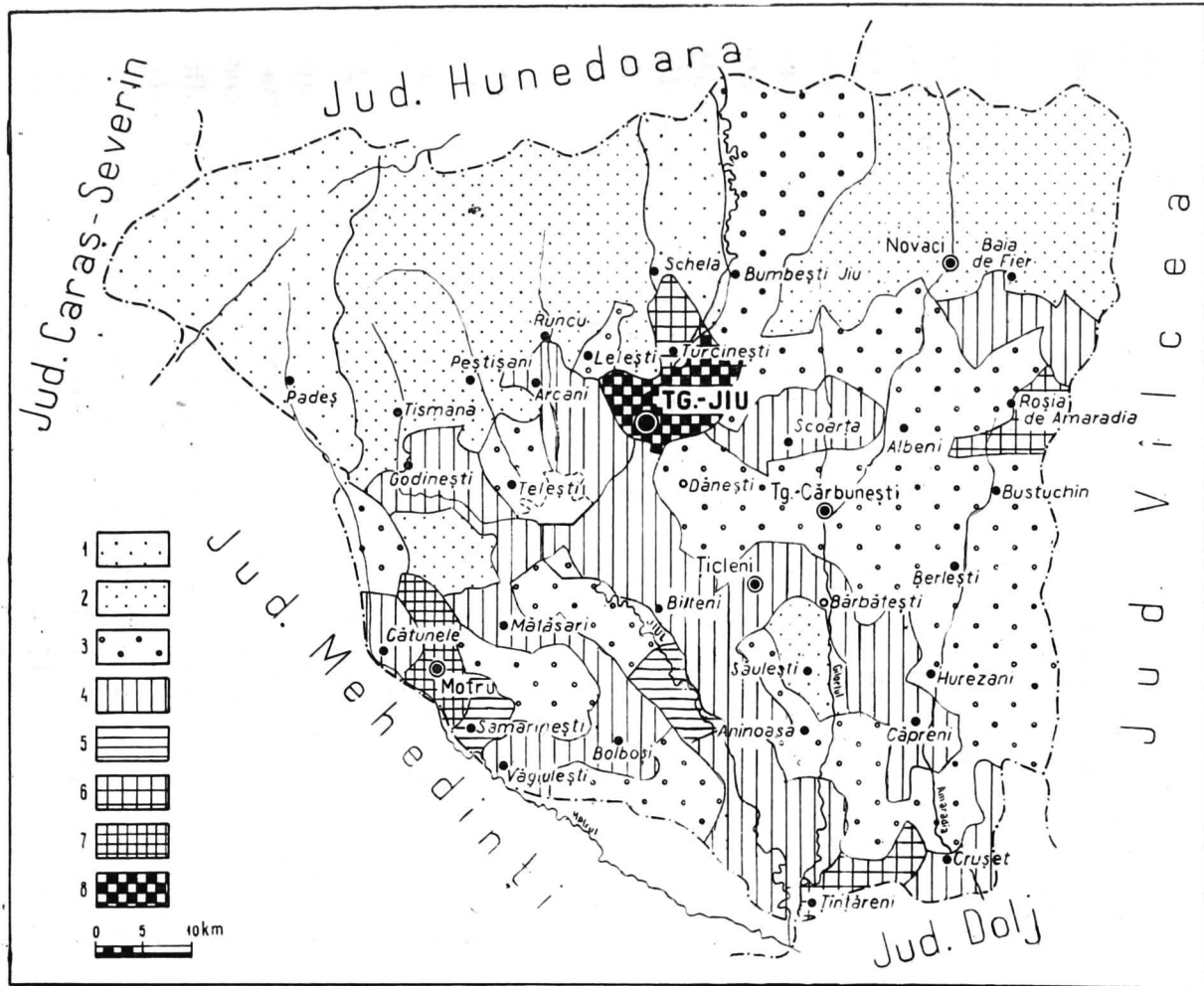

Fig. 23. — Densitatea populației în anul 1970.

1, Sub 20 locuitori/km²; 2, între 20 și 40 locuitori/km²; 3, între 40 și 60 locuitori/km²; 4, între 60 și 80 locuitori/km²; 5, între 80 și 100 locuitori/km²;

6, între 100 și 150 locuitori/km²; 7, între 150 și 200 locuitori/km²; 8, între 200 și 400 locuitori/km².

cuprinsul județului există însă unele diferențieri, în zonele cu industrie carboniferă, petroliferă (Motru, Rovinari, Țicleni) predomină populația masculină, în timp ce în zonele agricole femeile reprezintă marea majoritate.

Structura pe vârste a populației arată preponderanța grupelor tinere, procesul de îmbătrânire a populației, datorat războiului și a emigrărilor, nefiind semnificativ.

Structura actuală a populației ocupată pe ramurile economiei județului reflectă schimbările survenite în economia acestuia, în sensul scăderii populației care lucrează în agricultură și a creșterii celei ocupate în industrie și construcții. Astfel, în anul 1969, din populația totală ocupată (reprezentând 160,5 mii persoane), aproximativ 64% era ocupată în agricultură, pondere mult redusă față de cea înregistrată în perioada dinaintea celui de-al doilea război mondial.

Numărul mediu scriptic al salariaților a crescut de la 34 487 în 1960, la 59 533 în 1969 (adică de 1,7 ori). Ponderea salariaților pe diferite ramuri ale economiei a suferit de asemenea schimbări așa cum reiese și din tabelul nr. 5.

Analiza pe ramuri de activitate arată creșterea ponderii salariaților în ramurile care au cunoscut o intensă dezvoltare în același interval de timp, și anume în industrie și în construcții de la 54,4% la 60,1%. Acestea două sînt de altfel ramurile care concentrează și cel mai mare număr de salariați din întreg județul (35 758 în 1969). Ponderea salariaților în celelalte ramuri de activitate este mult mai redusă (sub 10%). Din totalul numărului de salariați, aproximativ 36% aparțin orașului Tg.-Jiu, circa 17% orașului Motru, iar restul celorlalte orașe și centre industriale.

Tabelul nr. 5

Ponderea numărului mediu scriptic al salariaților din județul Gorj

Ramuri ale economiei	1960	1969
T o t a l	100,0	100,0
Industrie	31,0	39,7
Construcții	23,4	20,4
Agricultură	4,8	4,5
Silvicultură	3,0	1,2
Transporturi	6,8	7,3
Telecomunicații	1,5	1,3
Circulația mărfurilor	7,6	6,9
Gospodăria comunală de locuințe și alte prestări de servicii neproductive	1,6	3,4
Învățămînt, cultură, artă	8,6	7,0
Știință și deservire științifică	0,7	1,0
Ocrotirea sănătății, asistență socială și cultură fizică	5,2	4,5
Administrație	4,4	1,5
Celelalte ramuri	1,4	1,3

În cei 135 de ani (între 1835 și 1970), populația a crescut de peste 2,6 ori, ca urmare atît a sporului natural, cît și a celui migratoriu (cu valori relativ ridicate în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea).

Între 1948 și 1970, construirea unor importante obiective industriale în orașul Tg.-Jiu, apariția orașului Motru și înscrierea în categoria orașelor a localităților Țicleni, Novaci și Tg. Cărbunestii a dus la o sporire însemnată a populației urbane. Dezvoltarea industriei și a construcțiilor din ultimii ani a contribuit la creșterea ponderii populației ocupată în aceste ramuri și la scăderea celei ocupate în agricultură.

Cele mai mari aglomerări de populație se întîlnesc și astăzi, ca și în trecut, la contactul dealurilor subcarpatice cu ulucul depresionar și pe văi, unde pe alocurea satele se țin lanț.

Ritmul de creștere al populației, deși continuu, nu a avut valori prea ridicate comparativ cu cel înregistrat în alte județe

ale țării. O oarecare îmbunătățire se constată începînd din 1967. Sporirea numerică a populației se va accentua însă în viitor pe baza natalității, a cărei curbă este în creștere, ceea ce va asigura și în perspectivă forța de muncă necesară dezvoltării economiei județului.

Așezările omenești

Din punct de vedere administrativ existau în anul 1970 în județul Gorj un oraș municipiu, și anume Tg.-Jiu, 4 orașe de importanță județeană, Motru, Novaci, Tg. Cărbunești și Țicleni, 64 de comune (din care 3 suburbane) și 416 sate (din care 17 pendinte de orașe și 19 în componența comunelor suburbane). Transformările social-economice care au avut loc de-a lungul secolelor, condițiile istorice, naturale și tradiția populației au imprimat așezărilor omenești, și îndeosebi celor rurale, anumite trăsături care le diferențiază sub multe aspecte de așezările omenești din alte teritorii ale țării.

Așezările urbane din județul Gorj sînt, în afara orașului Tg.-Jiu, orașe recent înființate, fapt care se explică prin slaba lor dezvoltare economică în trecut. Chiar și Tg.-Jiu avea toate trăsăturile unui mic oraș de provincie, cu mici unități industriale și slab dotat din punct de vedere edilitar. În anii construcției socialiste, politica partidului de ridicare a regiunilor și orașelor rămase în urmă din punct de vedere economic și-a găsit o largă aplicare în județul Gorj. Construcția unor noi și importante obiective industriale, refacerea și reutilizarea vechilor întreprinderi au dus la creșterea potențialului economic al orașelor și în consecință și la sporirea numerică a populației lor. În prezent, cel mai important oraș și centru industrial este Tg.-Jiu, care polarizează întreaga activitate economică a județului. Celelalte orașe, deși mici, au largi perspective de dezvoltare economică, bazate pe valorificarea resurselor naturale.

Municipiul Tg.-Jiu, reședința județului, îngloba în cuprinsul teritoriului său orașul propriu-zis, cu o populație de 42 084 de locuitori și o suprafață de 9 661 ha, și comunele Bălești, Drăguțești, Turcinești, cu o populație de 13 617 locuitori și o suprafață de 17 367 ha, în total municipiul avînd 55 701 locuitori și 27 028 ha la începutul anului 1970.

Orașul Tg.-Jiu și-a luat numele de la târgul săptămînal care se ținea pe malul Jiului în fața actualei biserici Sfinții Voievozi, cunoscută în trecut și sub denumirea de „Biserica Domnească” sau „Biserica de la Jii”. Veche așezare omenească care pare să fi dăinuit de pe vremea romanilor, orașul este situat în lungul Jiului, la circa 20 km de ieșirea acestuia din defileu, în largă depresiune cu același nume. Vatra orașului s-a dezvoltat pe amfiteatrul format de cele cinci terase de pe stînga Jiului, care coboară de la est la vest pînă în luncă. Pe dreapta Jiului, unde terenul este mult mai jos și în consecință mai umed, orașul s-a extins foarte puțin, și anume doar în lungul șoselei Tg.-Jiu — Tr. Severin.

Primul document istoric în care este vorba de o așezare denumită Jiul, ce poate fi identificată cu Tg.-Jiu, datează din timpul domniei lui Mircea Vodă, din 23 noiembrie 1406. Mai tîrziu, domnitorul Dan al II-lea (1420—1431) este cel care îl numește Tg.-Jiu, fapt care reiese dintr-un act prin care se întărea stăpînirea mănăstirii Tismana asupra unor proprietăți din această localitate, denumire sub care apare ulterior în toate documentele vremii și care se păstrează și azi.

Pînă în secolul al XV-lea este menționat ca târg de desfacere a mărfurilor și numai după 1597 este cunoscut ca oraș. Din secolul al XVII-lea, de cînd începe să aibă o viață socială, politică și economică mai încheată, devine capitala fostului județ Jaleș, ulterior denumit Gorj (A. I. Ștefulescu, 1899).

Orașul Tg.-Jiu a avut un trecut istoric destul de zbu-ciat și a suferit mult de pe urma atacurilor foarte frecvente ale cetelor turcești; a fost ars și prădat de două ori, la 1800 și 1802. Populația orașului a luat parte activă la toate marile evenimente istorice și sociale care au avut loc în țara noastră în secolele XIX și XX. Venirea domnului Tudor din București la Tg.-Jiu, în 1821, care și-a adunat pandurii, în vederea

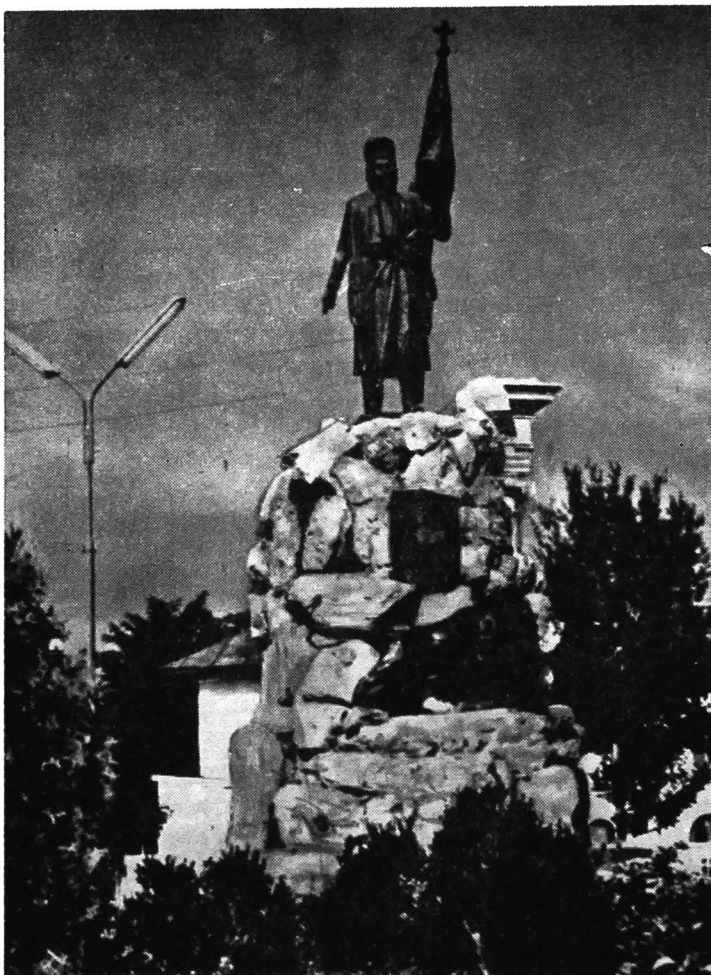

Fig. 24. — Tg.-Jiu. Monumentul lui Tudor Vladimirescu
(foto Al. Florescu).

organizării răscoalei, pe câmpul din fața casei lui Vasile Moangă (pe actualul Bulevard al Republicii), unde s-a ridicat, în cinstea acestui eveniment, monumentul lui Tudor Vladimirescu, a avut un puternic răsunet în inimile populației (fig. 24). Răz-

Fig. 25. — Casa memorială Ecaterina Teodoroiu (foto T. Zidariu).

boiul din 1916-1918 a dovedit eroismul și spiritul de sacrificiu al populației orașului Tg.-Jiu, care a luptat pînă la victorie la podul Jiului și din rîndurile căreia s-au ridicat bravi ostași, cum a fost tînăra eroină a neamului românesc, Ecaterina Teodoroiu, care și-a jertfit viața în luptele din Moldova (fig. 25).

Sub raportul dezvoltării economice, orașul Tg.-Jiu rămîne, pînă în anii construcției socialismului, cu deosebire un centru comercial, deși în primele decenii ale secolului al XX-lea începuse să se dezvolte o oarecare activitate industrială în urma înființării unor întreprinderi (ca de exemplu Fabrica de țigarete), totuși acestea nu aveau proporțiile și intensitatea necesară impulsivității transformării lui într-un centru industrial. Totuși, prosperitatea de care s-a bucurat orașul la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, datorate îndeosebi activității sale comerciale și politico-administrativă, a dus la construirea unor edificii publice, ca de exemplu clădirea unde se află în prezent sediul Consiliului popular județean, fosta primărie, liceul Tudor Vladimirescu,

liceul Ecaterina Teodoroiu, la înființarea unui spital, la unele transformări edilitare, între care introducerea parțială a iluminatului public, pavarea principalelor străzi etc.

În anii construcției socialismului, orașul Tg.-Jiu cunoaște o rapidă dezvoltare economică, funcției sale comerciale adăugându-i-se și funcția industrială, consecință a construcției unor importante obiective industriale și a reutilării și reconstrucției vechilor întreprinderi. Municipiul Tg.-Jiu, cel mai important centru industrial al județului, deținea în anul 1969 aproape 50% din producția globală industrială a acestuia și aproximativ 37% din totalul salariaților. Aici funcționează în prezent Combinatul de industrializare a lemnului, Fabrica de confecții, Fabrica de țigarete, Combinatul de materiale de construcție, Grupul industrial foraj extracție țitei, fabrica „Unirea”, Întreprinderea de panificație, Întreprinderea de industrializare a cărnii, Întreprinderea forestieră, toate unități de interes republican. Numărul total al salariaților din orașul Tg.-Jiu se ridică în anul 1969 la aproape 22 000, din care peste 15 000 muncitori, față de aproximativ 9 500 de salariați și 6 700 de muncitori cît erau în 1960.

Populația orașului Tg.-Jiu a cunoscut o creștere numerică continuă din 1835 și pînă în 1970, creștere care a atins însă valori diferite, în funcție de condițiile economico-sociale specifice epocii respective. Astfel, între anul 1835 cînd avea 3 790 de locuitori și anul 1948 cînd atinsese 17 698 de locuitori, ritmul de creștere a fost de numai 10⁰/₀₀ locuitori în medie anual, ceea ce era și firesc în contextul social-economic al județului din toată această perioadă¹¹. Între 1948 și 1970, cînd populația însuma 42 048 de locuitori, creșterea s-a făcut mult mai rapid, atingînd o medie anuală de aproximativ 61⁰/₀₀ locuitori, ceea ce se justifică prin puternicul curent de migrație definitivă a unei părți din populația rurală, determinat de cerințele mereu sporite de forță de muncă ale unei industrii în plină dezvoltare. Numai în ultimul deceniu populația orașului Tg.-Jiu s-a dublat. La creșterea numerică mare a

¹¹ În anul 1899 populația orașului Tg.-Jiu era de 6 718 (L. C o l e s c u, 1905), în 1930 de 13 030 (*Recensămîntul general al populației*, 1938).

populației o contribuție importantă a avut-o, pe lângă sporul migratoriu, și sporul natural ridicat ($21\%_{00}$ locuitori în anul 1969).

Orașul Tg.-Jiu s-a dezvoltat intens și din punct de vedere social-cultural și urbanistic, datorită unor noi cerințe dictate de actualul său stadiu de dezvoltare economică. Astfel, au fost înfăptuite o serie de lucrări edilitare, între care pavarea a numeroase străzi, extinderea rețelei de iluminat, apă, gaz, canal și au fost construite clădirea poștei, câteva complexe comerciale, două cinematografe. Orașul are acum o înfățișare mai modernă și datorită construcției unor noi cartiere de locuințe confortabile, exemplul celui din nordul acestuia, a celui din apropierea gării (fig. 26).

În prezent sînt în construcție în orașul Tg.-Jiu noul sediu al Consiliului popular județean (prin extinderea vechii primăriei), un mare hotel turistic, o impunătoare casă de cultură.

În anii puterii populare a luat o largă dezvoltare și învățămîntul elementar, general și profesional, în orașul Tg.-Jiu funcționînd în 1969 două licee, 17 școli de cultură generală și câteva școli profesionale. Importante sînt și realizările în domeniul ocrotirii sănătății obținute prin dezvoltarea rețelei sanitare reprezentate printr-un spital, 9 dispensare de întreprindere, o policlinică, în cadrul cărora lucrează 135 de medici și aproape 700 persoane sanitare auxiliare. Orașul Tg.-Jiu este dotat cu o bibliotecă orășenească, 29 de biblioteci publice, 11 biblioteci școlare, 35 de biblioteci documentare, 7 cinematografe, o casă de cultură, care asigură în prezent dezvoltarea nivelului cultural al populației.

Avînd și funcția de reședință, orașul Tg.-Jiu coordonează în prezent nu numai activitatea economică, social-culturală, ci și pe cea politică și administrativă a județului. Proiectele de dezvoltare în viitor, care prevăd o intensificare a activității întregii economii a orașului, îi vor asigura și în viitor un loc de primă importanță în cadrul județului.

Orașul Motru se situează pe locul doi după Tg.-Jiu ca importanță economică și număr de locuitori. Localizat pe stînga pîriului Motru, în vecinătatea dealului Ploștina, orașul Motru a apărut ca urmare a descoperirii și valorificării indus-

Fig. 26. — Noul cartier Grivița din Tg.-Jiu (foto T. Zidariu).

triale a cărbunelui din bazinul carbonifer cu același nume. În prezent este cel mai important centru al industriei cărbunelui din județ, fapt care explică creșterea rapidă a populației sale. În anul 1970 numărul locuitorilor era de 10 842 față de 3 664 de locuitori cît avea în 1966. Oraș nou, Motru s-a format din populație venită din satele din împrejurimi sau din alte județe ale țării și a crescut îndeosebi tot pe seama acesteia, dovadă sporul migratoriu care între 1966 și 1970 a însumat circa 3 000 de locuitori. Pentru asigurarea unor condiții de viață cît mai bune minerilor și familiilor lor, au fost construite zeci de blocuri cu apartamente confortabile (numai între 1966 și 1969 au fost date în folosință populației circa 2 200 de apartamente), un spital, un cinematograf, magazine, un important grup școlar profesional cu profil minier, școli de cultură generală, o centrală de termoficare etc., într-un cuvînt a fost creat un oraș modern capabil să răspundă necesităților locuitorilor lui. Orașul Motru va deveni un însemnat centru urban în perspectivă, fiind principalul coordonator al activității miniere a

unuia dintre cele mai bogate bazine carbonifere din țara noastră.

Orașul Țicleni a fost trecut în categoria așezărilor urbane în anul 1968, datorită rolului important pe care l-a căpătat în cadrul economiei județului și a țării vechea așezare rurală, ca urmare a dezvoltării sale ca centru al industriei petrolului. Existența unor bogate zăcăminte petrolifere, descoperite și puse în valoare în anii construcției socialismului, a dus la transformarea peisajului geografic din zona înconjurătoare Țiclenilor, prin apariția a numeroase sonde, instalații de foraj, rezervoare petrolifere. O nouă viață pulsează în prezent în Țicleni și în vecinătatea acestuia, ceea ce a determinat noi construcții și o aglomerare mai mare de salariați. În anul 1970, orașul Țicleni avea 4 240 de locuitori, din care mai mult de 1/3 erau salariați. Marea majoritate a acestora lucrează în industria petroliferă, care deține de altfel și cea mai mare pondere în valoarea producției globale industriale a orașului. Continua dezvoltare economică a orașului și creșterea bunăstării materiale a populației sale a dus la acordarea unei atenții mai deosebite activității culturale, învățămîntului și asistenței sanitare, aspectului edilitar etc., concretizate printr-o serie de măsuri permanent înnoitoare.

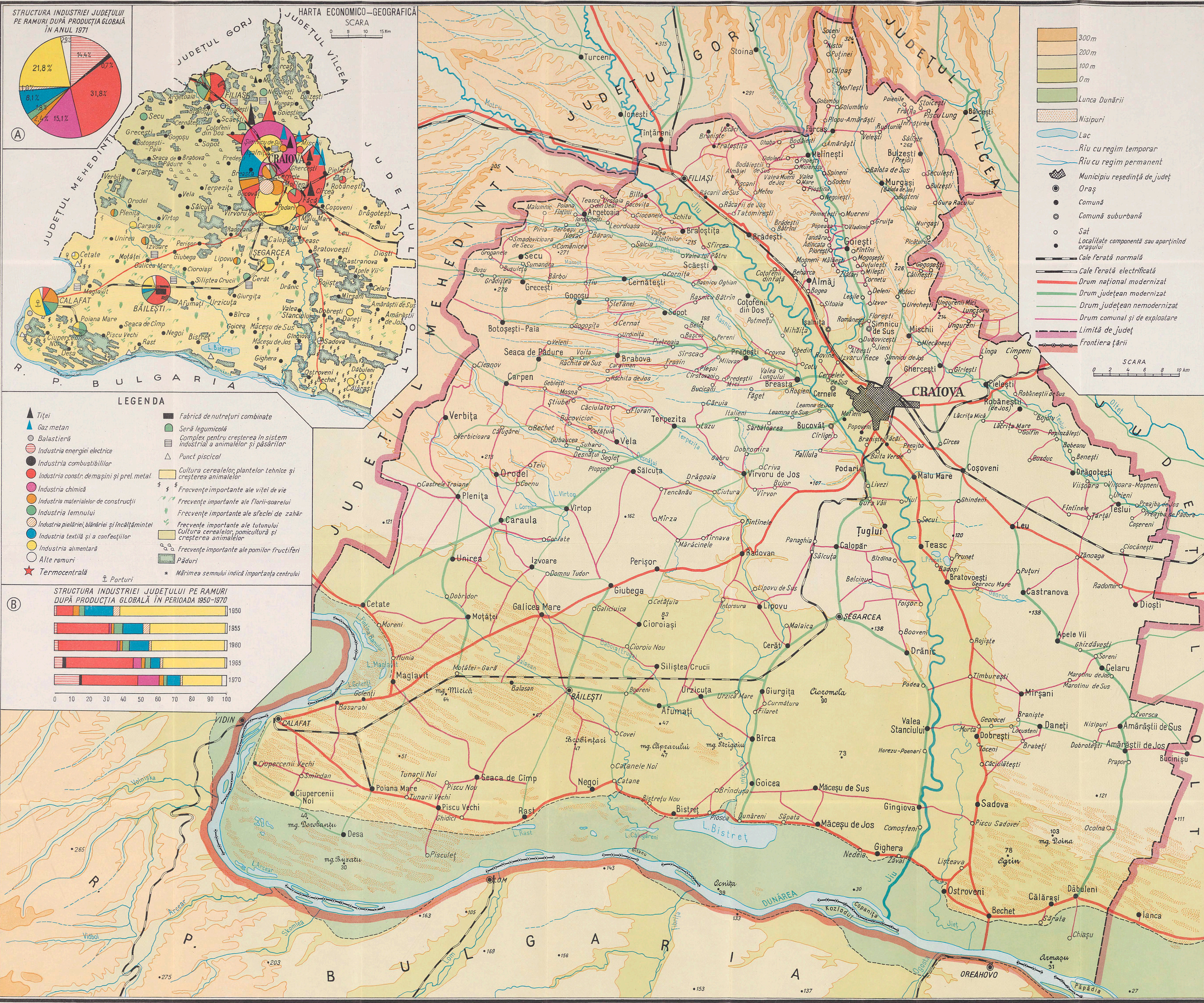
Orașul Novaci apare ca centru urban pe harta țării după îmbunătățirea împărțirii administrative din 1968, dată pînă la care ființa ca așezare rurală. Situat în partea de nord-est a județului, la poalele Munților Parîng, orașul Novaci are o poziție deosebit de pitorească. Înconjurat de dealurile, în parte împădurite, ce coboară domol spre depresiune, avînd un climat mai blînd, ca toate așezările de sub munte de altfel, orașul Novaci constituie un loc de popas deosebit de atrăgător pentru drumeții ce vor să urce de aici la Rîncea, sau să călătorească mai departe pe drumul de munte al Republicii, pînă în inima munților (fig. 27). Cea mai mare suprafață a vetrii orașului s-a extins mai ales pe dreapta văii Gilortului, unde depresiunea este mai largă, urmărind însă îndeaproape cursul apei. Pe stînga văii, gospodăriile sînt în număr mult mai restrîns din cauza terenului mai accidentat și cu pantă mai înclinată spre Gilort.

Menționat pentru prima oară în secolul al XVI-lea într-un document datînd de pe timpul domniei lui Mihai Viteazul (*Documente privind istoria României*, 1953), orașul Novaci este format din populație autohtonă și din populație transilvăneană, dovadă distincția făcută de însăși populația acestei localități între cele două foste cătune, Novaci-Români, locuit de populație băștinașă, și Novaci-Ungureni, populat cu oieri ungureni veniți mai ales din marginea Sibiului, adică din satele Poiana Sibiului, Jina, Rod, Rășinari (I. C o n e a, 1939).

Vecinătatea muntelui cu întinse plaiuri pășunabile a făcut ca principala ocupație a populației de-a lungul secolelor să fie păstoritul. Concomitent cu aceasta s-a practicat și munca la pădure, favorizată de bogăția masivelor forestiere. În prezent, activitatea economică de bază a orașului Novaci este exploatarea lemnului, care se face rațional, în bazinele Gilortului, Crasnei etc., de Întreprinderea de exploatare forestieră și prelucrarea acestuia în fabrica de cherestea din oraș. În orașul Novaci mai funcționează, în cadrul industriei locale, o unitate producătoare de uși, binale etc., și unele unități ale industriei alimentare.

În anul 1970, orașul Novaci avea 6 422 de locuitori, din care aproximativ 1 000 de salariați, care dispuneau de condiții materiale, culturale, de învățămînt, asistență sanitară etc. mult îmbunătățite față de trecut. Mic oraș de provincie, Novacii va deveni, ca urmare a intensificării acțiunii de valorificare a peisajului geografic, un important centru de atracție pentru turiști, ceea ce va contribui la dezvoltarea sa urbanistică.

Orașul Tg.-Cărbunești a fost trecut în categoria așezărilor urbane, ca și celelalte orașe mici din județ, în anul 1968. Situat pe terasa înaltă formată la confluența Gilortului cu Blahnița și pe terasele Blahniței, orașul Tg.-Cărbunești domină depresiunea cu același nume, avînd o poziție geografică favorabilă. Dezvoltarea sa ca localitate într-o zonă de interferență a drumurilor a făcut ca să dețină, pînă nu de mult, un important rol comercial, aici avînd loc periodic tîrguri de vite. Treptat au început să se dezvolte și unele activități

industriale, între care industria materialelor de construcție, industria alimentară.

În timpul construcției socialismului o atenție deosebită a fost acordată și orașului Tg.-Cărbunești, în vederea ridicării potențialului său economic și a dezvoltării sale din punct de vedere edilitar. În acest scop, s-a îmbunătățit baza materială a unităților existente, lărgindu-se capacitatea lor de producție, s-a trecut la o exploatare rațională a pădurilor, la refacerea patrimoniului forestier de către Ocolul silvic. În orașul Tg.-Cărbunești funcționează în prezent o fabrică de cărămidă refractară, secții de materiale de construcție ale industriei locale, unități ale cooperației meșteșugărești.

Creșterea numerică a populației (8 251 de locuitori în 1970) a dus la necesitatea luării unor măsuri care să satisfacă noile cerințe materiale și spirituale ale acestora. În acest scop, prin grija partidului și guvernului, au fost construite și date în folosință oamenilor muncii blocuri cu locuințe confortabile, un cinematograf, biblioteci, magazine.

Vechea localitate Cărbunești, ale cărei urme se mai întrezăresc pe alocurea și astăzi, a fost locul de baștină a unuia din cei mai mari poeți ai neamului românesc, Tudor Arghezi.

Așezările rurale constituie, prin trăsăturile lor morfologice, prin stilul arhitectonic folosit în construcții, forme umane proprii județului Gorj. Specificul acestor așezări este rezultatul unui proces îndelungat de adaptare a naturii necesităților vieții umane, a raporturilor reciproce dintre om și natură.

O primă trăsătură caracteristică a satelor gorjene este localizarea mării majorității la zonele de contact (dintre munți și depresiuni și dintre depresiuni și dealuri) și în lungul văilor. Aceste locuri mai adăpostite, cu un climat mai blând și cu resurse naturale mai variate, au atras din vechime o populație mai numeroasă, satele formînd o linie aproape continuă la bordura muntoasă și în lungul văilor Tismana, Bistrița, Jaleș, Sohodol, Șușița, Jiu, Amaradia, Gilort. Satele de sub munte, considerate ca cele mai vechi din județ, sînt situate pe ultimele prelungiri ale dealurilor, atunci cînd acestea coboară în depre-

siuni prin culmi domoale, pe conurile de dejecție ale văilor ce ies din munți, sau jos în depresiuni, în imediata vecinătate a dealurilor. Aglomerarea satelor din nordul județului pe o linie ce urmărește îndeaproape dealurile piemontane se datorește rolului de adăpost natural pe care l-a îndeplinit muntele în unele epoci de frământări politice și sociale, existenței unor resurse naturale abundente și ușor exploatabile (cărbune, păduri, pășuni), ca și a condițiilor naturale prielnice culturii cerealelor, pomiculturii și viticulturii din depresiunile netede ca niște adevărate cîmpii. Totodată, existența unor numeroase izvoare, unele cu bogate debite, ca de pildă cele de la Runcu, din care se alimentează și orașul Tg.-Jiu, sau cele de la Izvarna, care prin conducte asigură o parte din apa necesară orașului Craiova, au contribuit la atragerea și îndesirea populației aici.

Așa se explică apariția în partea de nord a județului a celor mai vechi sate, între care menționăm Tismana, Topești, Runcu, Dobrița, Schela, Bumbesti etc., sate care, datorită condițiilor naturale și social-economice, au cunoscut o intensă dezvoltare, fapt care s-a răsfrînt asupra potențialului lor economic. Ca urmare a unei baze materiale mai bune, a unei originalități în construcția caselor, a unei tradiții în meșteșugul ornamental de certă valoare artistică, aceste sate sînt bine cunoscute prin frumusețea lor în întreaga țară.

Cele mai numeroase așezări s-au dezvoltat însă în lungul principalelor văi care brăzdează județul, Motru, Bistrița, Jaleșul, Șușița, Jiul, Gilortul, ocupînd terasele sau fragmentele de terase ale acestora. Urmînd îndeaproape văile, satele s-au dezvoltat pe lungimi de mai mulți kilometri, înșirîndu-se în lungul unei singure linii, fenomen specific așezărilor rurale din județul Gorj. Tipice în acest sens sînt satele Bumbesti, Tetila, Curtișoara, Iezureni, care formează aproape o singură vatră de circa 15 km în lungul văii Jiului, de la ieșirea acestuia din defileu și pînă aproape de Tg.-Jiu. În aceeași situație se găsesc și așezările de pe partea dreaptă a Jiului, avale de confluența cu Tismana, pînă spre Filiași. Pe mai mulți kilometri se întind și satele din lungul Șușiței (Vaidei, Curpen, Alexeni, Stănești), din lungul Sohodolului (Runcu,

Fig. 27. — Munții Paring. Coasta Păpușii
— drumul Republicii (foto V. S e n e u).

Sănătești, Arcani, Cimpoșeni, Găvănești) și Bistriței (Boroșteni, Peștișani, Hobița).

În lungul Tismanei, care la revărsări provoacă inundații, așezările au evitat valea propriu-zisă și s-au instalat mai ales pe conurile de dejecție formate de afluenții ei; de aceea multe așezări au vatra perpendiculară pe vale.

Satele localizate în zonele inundabile, deși au căutat părțile mai înalte ale luncilor, nu au fost ferite de pericolul viiturilor, exemplul Ceauru, Bălăcești. Mutarea cursului unor văi, construirea barajului și a lacului de acumulare de la Ceauru, ca urmare a lucrărilor de amenajare din zona carboniferă Rovinari, au dus la strămutarea satelor Ceauru și Bălăcești pe raza administrativă a comunei Bălești, aceste așezări fiind astfel puse la adăpost de inundații (fig. 28).

Satele au căutat locurile cele mai bune, cele mai adăpostite, spinarea dealurilor, din cauza lipsei de apă și a expunerii la intemperii climatice, fiind populate numai în cazul când văile sînt foarte adînci, umede și cu versanți abrupti.

În afara așezărilor permanente, în județul Gorj există și numeroase așezări temporare, așa-zisele „conace” (case de locuit și adăpost pentru vite construite din lemn), situate pe plaiurile din zona muntoasă a satelor Cloșani, Bumbesti etc., a căror apariție se datorește îndeosebi valorificării pastorale și agricole a munților (prin cultivarea pe suprafețe reduse a unor culturi cerealiere, a cartofului, a pomilor fructiferi).

O altă trăsătură a așezărilor rurale din județul Gorj este mărimea medie după numărul locuitorilor, marea majoritate a satelor avînd, atît la începutul secolului al XX-lea, cît și în anul 1966, sub 1 000 de locuitori (89% din totalul satelor în 1912, 81% în 1966), așezările cu peste 1 000 de locuitori fiind în număr mai restrîns. Predominanța așezărilor cu un număr relativ mic de locuitori a fost condiționată nu numai de mediul natural, ci și de factorii economici. Agricultură, principala ocupație și sursă de venit a locuitorilor în trecut, nu putea satisface nevoile de consum ale unei populații prea numeroase. Așezările foarte mici și mici le întîlnim mai ales în zona dealurilor din partea de sud a jude-

Fig. 28. — Vedere din satul nou Ceauru (foto T. Zidariu).

țului, mai fragmentată, cu pante mai accentuate și pe alocurea lipsită de apă.

Cele mai mari sate s-au concentrat în zonele de veche populare din nordul teritoriului, adică la contactul dintre munți și dealuri (Cloșani, Pocruia, Tismana, Valea Mare, Bîlta, Runcu, Dobrița, Bumbești, Polovragi, Baia de Fier), ca și în lungul văii Jiului (Bălești, Ionești etc.). Aglomerarea satelor mari și foarte mari în aceste zone a fost determinată nu numai de vechimea mai mare a acestora, ci și de caracterul mai complex al economiei. Alături de ramurile agricole tradiționale (creșterea animalelor, cultura pomilor) s-au dezvoltat și unele ramuri industriale, ca industria de exploatare a lemnului (Călugăreni, Bîlta, Tismana, Runcu, Novaci), extracția cărbunelui (Schela), ceea ce a asigurat un nivel material mai ridicat populației din aceste sate, contribuind astfel la îndeșirea acesteia.

Creșterea mare numerică a populației în ultimii ani a unora dintre așezările din jurul orașului Tg.-Jiu se datorește unui curent migratoriu, determinat de un necesar mărit de

forță de muncă atât în agricultură, consecință a extinderii suprafețelor legumicole, cât și în industrie, ca urmare a puterii dezvoltării industriale a orașului Tg.-Jiu.

În aceeași categorie, adică a așezărilor mari, intră și localitățile Rovinari, Ploștina, Bilteni, care au cunoscut o intensă sporire numerică a populației în anii construcției socialiste, consecință a dezvoltării în aceste localități a unor ramuri industriale de importanță națională.

Forma alungită și structura adunată, ce se explică mai ales prin condițiile mediului geografic, sînt alte două trăsături specifice satelor din județul Gorj. Formele morfologice ce se succed de la nord la sud, munți, dealuri, depresiuni, brăzdate de numeroase văi, nu au fost cele mai propice dezvoltării vetrelor de sat în orice direcție. Pentru o mai bună folosire a reliefului, dar și pentru a lăsa libere terenurile favorabile agriculturii (terasele, bazinele depresionare), omul a preferat să se înșire în lungul apelor sau la poalele dealurilor în direcția orientării acestora (pe unde, de fapt, trec și principalele drumuri). De aceea, marea majoritate a satelor gorjene au o singură stradă cu gospodării de o parte și de alta, avînd o formă alungită.

Localizarea geografică a așezărilor rurale a influențat nu numai mărimea, forma, structura, ci și profilul economiei acestora. Populația situată la contactul muntelui cu depresiunea are ca ocupație de bază creșterea animalelor, cultura pomilor și exploatarea forestiere. În depresiuni, profilul economic al așezărilor îl formează cultura cerealelor și creșterea animalelor. În zona de confluență a Șușiței, Sোধodului și Bistriței cu Jiul, satele specializate în cultura legumelor și a zarzavaturilor, exemplu Cornești, Bălești, sînt principala bază de aprovizionare cu legume a orașului Tg.-Jiu și parțial chiar și a orașului Petroșani.

Unele așezări și-au schimbat în ultima vreme profilul economic datorită exploatarea unor bogății naturale și dezvoltării unor ramuri industriale. Așa sînt satele Rovinari, Ploștina, Leurda, în prezent importante centre de exploatare carboniferă din județ, Bilteni care a devenit centru de exploatare petroliferă de însemnătate națională, Sadu cu o dezvoltată in-

dustrie metalurgică, Bîrsești cu producție de bază materiale de construcție.

Casa țărănească, prin stilul arhitectonic, prin originalitatea și frumusețea ornamentației, cu motive tradiționale proprii, dă o notă de un deosebit pitoresc satelor din județul Gorj.

Vechea casă gorjenească, mai frecvent întâlnită astăzi în partea de nord, este formată din 2—3 camere, într-una din ele avînd și o vatră pentru foc. Acoperișul, făcut din șită, are o pantă destul de înclinată pentru a putea permite scurgerea rapidă a ploilor și a zăpezii și este în patru ape și adaos pentru foișor. Elementele ornamentale, creștături și cioplituri în lemn abundă, dînd frumusețe și originalitate caselor. Astfel, coama acoperișurilor este împodobită cu ciocîrlani și cîrstei creștați, avînd la extremități două sulite sau țape. Pridvorul casei, prin bogăția și varietatea motivelor folosite la pălimar (flori, frunzulițe, inimioare etc.) și la stîlpi (elemente romboidale, motive geometrizzate), dă o notă deosebit de atrăgătoare caselor. Porțile sînt de asemenea remarcabile prin monumentalitate și bogăția ornamentației în care abundă rozetele, stelele și șarpele sau funia împletită¹² (fig. 29).

Acest tip de casă este în număr din ce în ce mai restrîns în special în partea de sud a județului, el fiind înlocuit cu construcții moderne, mai apropiate ca stil de cele urbane.

Un loc important în împodobirea locuinței îl ocupă și astăzi „scoarța”, care nu este altceva decît covorul gorjenesc, realizare artistică de valoare, prin compoziția și bogăția ornamentală.

Specificul acestui ținut subcarpatic oltenesc îl dă și portul gorjenesc, păstrat încă nealterat în multe sate ale județului. Costumul „schilăresc” bărbătesc format din vestă și pantaloni din aba sau postav alb, împodobit cu găitane negre, este îmbrăcat acum doar în zilele de sărbătoare și mai mult de bărbații în vîrstă. Costumul femeiesc — catrințele, ciupagul, poalele, brecilele bogat-ornamentat în cele mai atrăgătoare culori,

¹² Elena Udriște (1969), *Arta creștăturilor în lemn și arhitectura contemporană a satelor din Gorj*, manuscris.

Fig. 29. — Satul Bengești. Motive ornamentale specifice gorjenești sculptate în porți (foto T. Zidariu).

este însă îmbrăcămintea de sărbătoare de la cea mai tânără fată, pînă la cea mai în vîrstă femeie gorjană.

Hramurile, sărbători tradiționale ale satelor, care se țin în fiecare an la date fixe și cu ocazia cărora se adună locuitori ai mai multor sate învecinate, sînt un bun prilej de a constata bogăția și varietatea costumului gorjenes c, lucrat cu un deosebit talent artistic (fig. 30).

Anii construcției socialismului au marcat importante schimbări și în viața satului gorjean, concretizate prin noi construcții social-culturale, prin introducerea curentului electric, ca și prin alte măsuri, toate menite să îmbunătățească condițiile vieții materiale ale populației. Puterea mai mare economică a așezărilor rurale din județul Gorj se vedește în actualul aspect al acestora, mult diferit de cel din trecut. În prezent, cea mai mare parte a caselor sînt nou construite, din cărămidă, acoperite cu tablă sau țiglă, formate din 2—3 camere, în medie, și verandă. Deși stilul arhitectonic folosit în construc-

Fig. 30. — Port național din Curtișoara (foto D. Bugă).

ția noilor case nu mai este în general autentic gorjenesc, ci se apropie mai mult de cel urban, totuși se mai păstrează unele elemente arhitectonice tradiționale, ca de exemplu forma acoperișului, a pridvorului, și se mai utilizează unele motive ornamentale la ferestre, la pălimar, la uși. Porțile, mai puțin impunătoare, mai au unele dintre vechile motive ornamentale, însă mult mai stilizate, la care se adaugă elemente noi (frunzulițe). Pe unele porți sînt înscrise numele proprietarului și anul construcției. În multe sate porțile sînt construite din zid de cărămidă sau beton, cu piloni și arcade, care amintesc vechile porți țărănești, ca de exemplu cele din Stănești, Lelești.

Casa de cultură din Novaci este o îmbinare reușită de construcție în stilul modern arhitectonic și cel tradițional al vechilor cule din Gorj. Motivele ornamentale folosite la fruntar și la grinzi, deși mai stilizate, păstrează totuși linia veche, dînd un farmec deosebit acestei construcții din orașul Novaci (fig. 31).

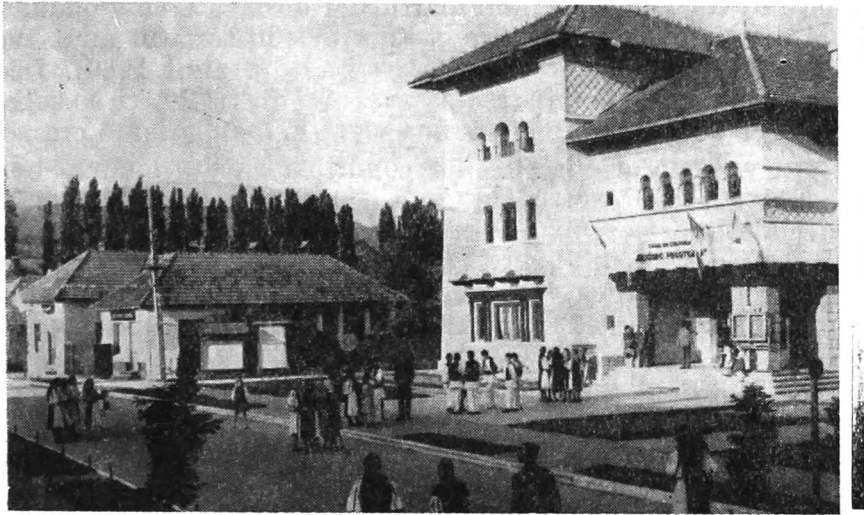

Fig. 31. — Casa de cultură și stradă din Novaci (foto Agerpres).

Creșterea bunăstării materiale și a nivelului cultural al populației

Bunăstarea materială a oamenilor muncii din județul Gorj a crescut continuu în anii de construcție a socialismului, condițiile de viață fiind schimbate radical față de trecut. Sărăcia, care era una din trăsăturile caracteristice ale acestui ținut, a fost îndepărtată, locul ei luându-l prosperitatea și bunăstarea materială a populației. Nivelul de trai al locuitorilor județului Gorj a crescut datorită continuei dezvoltări a industriei, transformării socialiste a agriculturii, ceea ce a însemnat antrenarea unui număr mai mare de brațe de muncă în procesul de producție și în consecință venituri net superioare pe cap de locuitor. O primă dovadă a creșterii posibilităților materiale ale populației

județului Gorj este volumul mărfurilor desfăcute cu amănuntul prin comerțul de stat, care a sporit simțitor (în anul 1969 acesta fiind de 2,7 ori mai mare decît în anul 1960). Deci, dezvoltarea economiei județului pe baza industrializării socialiste a făcut ca cu fiecare an nivelul de viață al populației să crească.

În vederea asigurării unor condiții de viață cît mai bune oamenilor muncii, statul nostru a acordat importante sume de bani județului Gorj, sume care au fost investite în gospodăria comunală de locuințe, în învățămînt, artă, cultură, știință și deservirea științifică, ocrotirea sănătății și asistență socială și care numai între 1965 și 1969 au totalizat 915 milioane lei.

Pe baza acestora, ca și a investițiilor acordate anterior, au fost construite și date în folosință oamenilor muncii din județul Gorj, între 1960 și 1969, un număr de circa 8 000 de apartamente confortabile, cu o suprafață locuibilă de aproape 250 000 m². Creșterea bunăstării populației a făcut posibilă și construirea de locuințe proprietate personală, atît în mediul urban, cît și în cel rural. Astfel, numărul caselor nou construite s-a ridicat în aceeași perioadă la circa 14 000, iar suprafața locuibilă la aproximativ 400 000 m² (fără lărgiri) (fig. 32).

Pentru pregătirea multilaterală a tinerii generații s-a acordat o atenție deosebită dezvoltării învățămîntului preșcolar, de cultură generală și profesional, ceea ce a dus la creșterea numărului de școli, cadre didactice, elevi. Astfel, în cadrul învățămîntului preșcolar funcționau în anul școlar 1969/70 198 de grădinițe de copii cu 258 de educatoare și 6 470 de copii înscriși (față de numai 12 grădinițe, 13 educatoare și 890 de copii înscriși cît erau în anul 1938/1939). Învățămîntul de cultură generală era reprezentat în 1969/70 prin 413 școli de cultură generală (din care 9 licee de cultură generală), în care predau 2 542 de cadre didactice (de peste două ori mai mult decît în 1938/39) și învățau aproximativ 53 000 de elevi (fig. 33).

Școlile profesionale, tehnice și de maiștri, în care se pregătesc viitoarele cadre necesare procesului de producție, sînt în prezent în număr de patru.

În domeniul culturii au avut loc însemnate schimbări, menite să contribuie la ridicarea nivelului cultural al populației,

Fig. 32. — Case noi la Tismana (foto T. Zidariu).

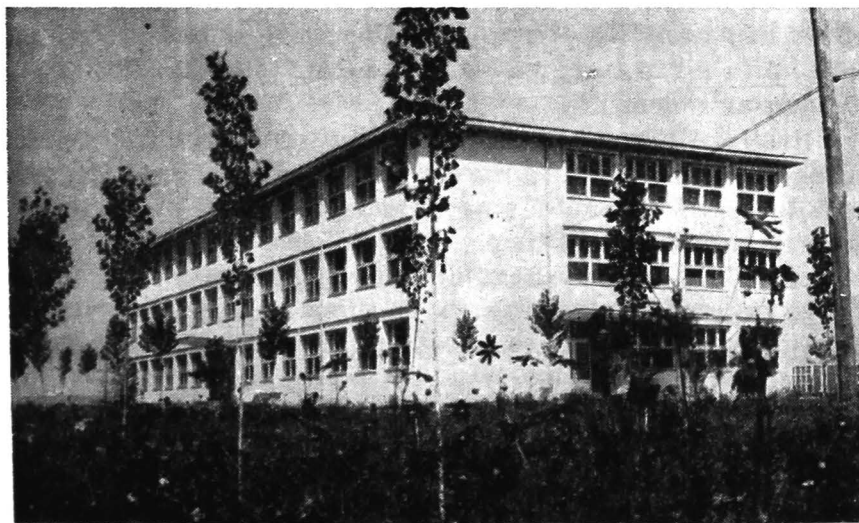

Fig. 33. — Liceul de cultură generală din Motru (foto T. Zidariu).

ca de exemplu sporirea numărului de case de cultură la 5 în anul 1969, al căminelor culturale la 132 (fig. 34). Cinematograful, care este un mijloc rapid de propagare a artei, culturii, științei, a luat o largă dezvoltare în județul Gorj, pătrunzînd și în așezările rurale. Numărul cinematografelelor era în același an de 135, din care 9 cu bandă normală, iar a spectatorilor de 2 233 mii (din care 1 211 mii la cinematografele cu bandă normală). Radioul și televiziunea contribuie, prin emisiunile zilnice, într-o mare măsură la ridicarea nivelului cultural al populației. În anul 1969, în județul Gorj erau 8 381 de abonați la televiziune și 31 651 la radio și radioficare (din care 26 610 la radio). Existența unui număr de 134 de biblioteci publice, avînd circa 620 mii volume, este încă o cale de ridicare a nivelului cultural, tehnic și științific al populației.

O atenție deosebită a fost acordată și în domeniul ocrotirii sănătății populației. Astfel, s-a mărit numărul spitalelor de la 6 în 1960 la 9 în 1969, a circumscripțiilor medico-sanitare de la 60 la 76, a paturilor în unitățile de asistență medicală de la 1 899 la 2 221, a policlinicilor de la 1 la 3. A sporit de asemenea numărul personalului medico-sanitar care era reprezentat în același an prin 302 medici (față de 201 cît erau în 1960), prin 1 223 personal mediu sanitar (față de 718) și prin 649 personal elementar sanitar (față de 361).

Realizări nu mai puțin importante s-au obținut și în electrificarea satelor care s-a făcut într-un ritm destul de rapid. Față de anul 1960 cînd erau electrificate doar 81 de sate (19 % din numărul total al satelor), în anul 1969 numărul acestora atinsese 338 (respectiv 81 % din satele existente). În perspectivă se prevede electrificarea în continuare a așezărilor rurale, astfel încît în anii următori toate satele să dispună de curent electric.

În cadrul măsurilor de ridicare a nivelului de trai al populației județului, un principal obiectiv este și acela al îmbunătățirii condițiilor de locuit, prin construirea în următorii ani a peste 3 600 de apartamente din fondurile statului și a aproximativ 2 600 de apartamente din fondurile personale ale popula-

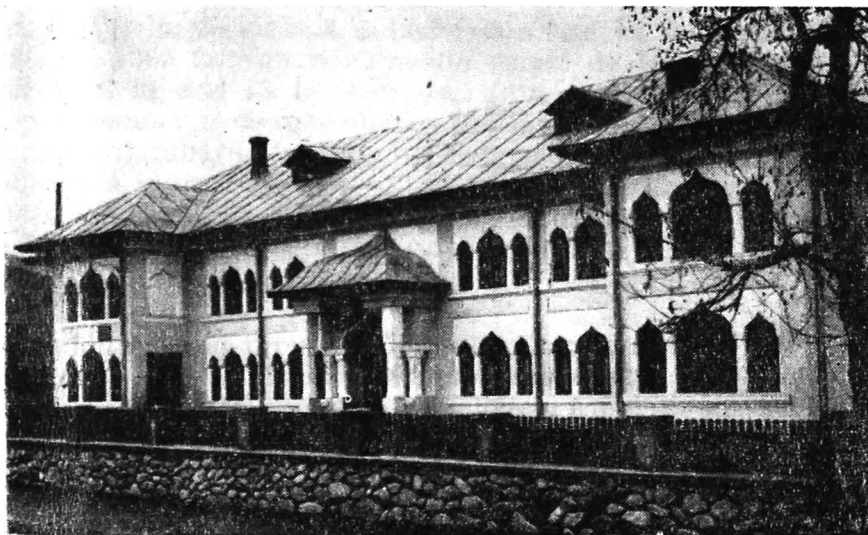

Fig. 34. — Căminul cultural din Polovragi (foto T. Zidariu).

ției. Se va continua acțiunea de modernizare a orașului Tg.-Jiu, reședința județului, prin creșterea lungimii străzilor modernizate, a rețelei de canal, de distribuire a apei, a gazului.

Între 1971 și 1975 sectorul ocrotirii sănătății va fi dotat cu un nou complex sanitar, un centru stomatologic, o poli-clinică, iar învățământul se va extinde prin construcția a peste 50 săli de clasă în mediul urban, prin creșterea numărului locurilor în internate, în școlile speciale etc.

Creșterea nivelului de viață material și cultural al populației județului Gorj este rezultatul concret al politicii partidului și guvernului țării de ridicare la o viață nouă a tuturor teritoriilor țării. Perspectivele se dovedesc și în acest sens înfloritoare, dezvoltarea economică a județului, prevăzută de Congresul al X-lea al P.C.R., fiind o certă garanție a creșterii bunăstării populației sale.

Industria

Pînă la instaurarea regimului democrat-popular industria județului Gorj se reducea la un număr foarte restrîns de unități care foloseau o tehnică înapoiată și erau localizate aproape toate în orașul Tg.-Jiu.

Primele începuturi ale industriei sînt legate de industria casnică, în cadrul căreia se executau diferite țesături, covoare gorjenești renumite prin frumusețea lor, costume naționale. Cu timpul, apar o serie de meseriași, ca abagii, boiangii, cojocari, cismari, olari, care prelucrau materia primă locală și ale căror ateliere încep să se înmulțească din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Olăria pare să fi luat o oarecare dezvoltare, dovadă denumirea de „Olari” pe care o primește un cartier din Tg.-Jiu și apariția unei mici fabrici de porțelan în același oraș.

În anul 1930, industria era reprezentată prin 1 032 de mici ateliere meșteșugărești, cu 2—3 muncitori în medie, slab dotate și cu producție foarte scăzută.

Între 1933 și 1938 are loc o oarecare dezvoltare a economiei capitaliste în județul Gorj, prin construcția unor unități industriale, și anume a Fabricii de țigarete și a Fabricii de confecții pentru armată din Tg.-Jiu, și prin sporirea producției de antracit de la Schela. Alături de acestea mai existau unele ateliere meșteșugărești, cîteva tăbăcării, o fabrică de produse refractare și cîteva unități ale industriei alimentare.

În anii construcției socialiste, industria județului Gorj a cunoscut o continuă și intensă dezvoltare, ca urmare a valorificării resurselor naturale existente, a decoperirii de noi bogății ale subsolului, a construirii unor importante obiective indus-

triale. Producția globală industrială a crescut numai între anii 1966 și 1969 într-un ritm mediu anual de 16,8%, producție realizată în cele 13 întreprinderi (din care 6 de subordonare republicană, una de subordonare locală și 6 ale industriei cooperatiste). Schimbările intervenite ca urmare a construirii de noi obiective industriale și a extinderii celor existente au modificat ponderea diferitelor ramuri în cadrul producției industriale a județului și a țării, fapt care reiese și din tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6

Structura producției globale industriale pe principalele ramuri în anii 1965 și 1969*

Ramuri ale industriei	Ponderea în producția globală industrială a județului (%)		Ponderea în producția globală industrială a țării (%)	
	1965	1969	1965	1969
Energia electrică și termică	—	0,1	—	0,1
Construcții de mașini și prelucrare a metalelor	23,7	16,2	1,0	0,7
Extracția minereurilor nemetali- fere și produse din substanțe abrazive	0,6	0,4	1,7	1,7
Materiale de construcție	4,5	21,7	1,2	6,5
Exploatarea și prelucrarea lem- nului	21,8	14,6	2,2	2,2
Sticlă, porțelan, faianță	—	0,1	0,1	0,1
Textilă	0,2	0,5	—	0,1
Confecții	7,9	5,9	1,6	1,4
Pielărie, blănărie, încălțăminte	0,4	0,2	0,1	0,1
Alimentară	13,7	11,4	0,5	0,6
Poligrafie	—	0,1	0,1	0,2

* După Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1969

Analiza datelor din tabelul de mai sus arată că cele mai mari ponderi în cadrul ramurilor respective pe țară le dețin materialele de construcție și exploatarea și prelucrarea lemnului. Aceste ramuri se situează pe primele locuri și în cadrul producției globale industriale a județului, la care mai trebuie adăugate industria construcțiilor de mașini și prelucrare a

metalelor, alimentară, confecții. În anul 1969 județul Gorj participa cu ponderi ceva mai însemnate la producția națională de cărbune, ciment. (fig. 35).

Baza energetică a județului Gorj era foarte slab dezvoltată în trecut, deoarece nu se cunoșteau și nu erau valorificate resursele subsolului. În anii construcției socialiste, descoperirea și valorificarea unor importante zăcăminte de cărbune și petrol au dus la crearea unei baze energetice proprii.

Industria petrolului este o ramură nouă în cadrul economiei județului și a apărut în urma descoperirii și extracției unor bogate zăcăminte de petrol în zona Bilteni — Țicleni.

Apariția unui important câmp petrolifer în zona Bilteni — Țicleni, cu numeroase sonde, nu numai că a schimbat peisajul geografic al acestei zone, în care pulsează în prezent o activă viață industrială, ci, mai mult, a determinat ridicarea continuă economică a întregului județ și a dus la creșterea producției totale de petrol a țării cu o pondere destul de însemnată.

Paralel cu industria petrolieră s-a dezvoltat și industria gazelor de sondă și a gazului metan; acestea sînt captate și trimise prin conducte diferitelor unități industriale din Bazinul Petroșani, din Tg.-Jiu, Craiova și București.

Industria cărbunelui era reprezentată în trecut prin exploatarea de antracit de la Schela și cele de lignit de la Albeni și Catanele, a căror producție era însă total neînsemnată. Deschiderea carierelor de suprafață din zona Rovinari și mai târziu a minelor din bazinul Motru a făcut ca industria carboniferă să ocupe un loc important în cadrul economiei județului și a țării, cu o producție de cărbune sporită de la an la an. Astfel, față de anul 1960, cînd s-au livrat economiei naționale 313 196 t cărbune, în anul 1968 cantitatea extrasă a sporit de peste 15 ori. Cea mai mare producție de cărbune o dau carierele de la Rovinari (41 % din total cărbune extras pe județ), după care urmează minele din bazinul Motru: Leurda (27 %), Horăști (19 %), Ploștina (12 %), Lupoia (sub 1 %). Din județul Gorj se mai extrage, deși în cantități mici, și cărbune superior, grafit la Baia de Fier și antracit la Schela (fig. 36).

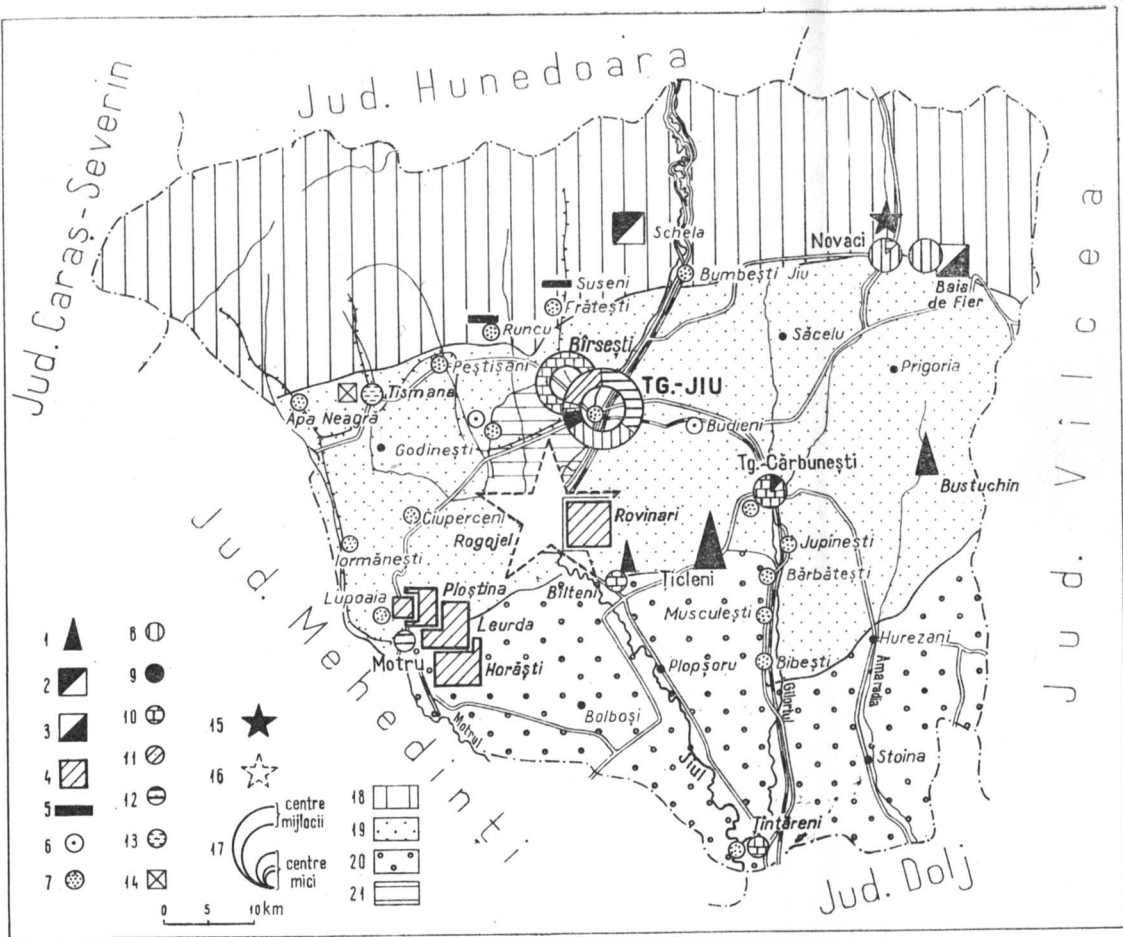

Fig. 35. — Harta economică a județului Gorj (1969).
 1, Petrol; 2, antracit; 3, grafit; 4, lignit; 5, calcare; 6, argile;
 7, balastiere; 8, industria de prelucrare a lemnului; 9, industria
 construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor; 10, industria
 materialelor de construcții; 11, industria confecțiilor; 12, industria
 alimentară; 13, artă populară și artizanat; 14, crescătorile de
 pești; 15, hidrocentrală; 16, termocentrală în construcție; 17,
 mărimea cercurilor; 18, zonă de creștere a animalelor pe baza
 pășunilor de munte; 19, zonă de creșterea animalelor și pomicultură;
 20, zonă de cultura cerealelor și creșterea animalelor; 21, zonă
 preorăgenească.

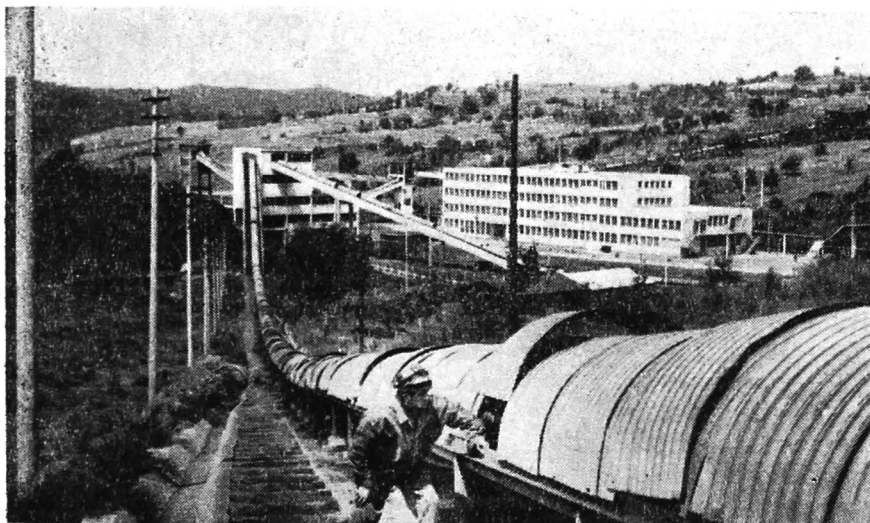

Fig. 36. — Zona carboniferă sectorul Ploștina (foto T. Zidariu).

Județul Gorj dădea 26,5 % din producția totală de cărbune a țării în anul 1969, fiind astfel o importantă sursă energetică.

Cărbunele extras este în cea mai mare parte utilizat de termocentrala de la Ișalnița. În anii următori, acesta va fi folosit și la termocentrala de la Rogojelu, actualmente în construcție și care va fi una din cele mai mari din țară (fig. 37).

În industria cărbunelui activau în anul 1969 aproximativ 6 200 de salariați, situându-se din acest punct de vedere pe locul doi în cadrul celorlalte ramuri industriale din județ, după industria de exploatare și prelucrare a lemnului. Dezvoltarea acestei industrii a avut un rol important în asigurarea încadrării în producție a unui număr însemnat de forță de muncă locală. Deschiderea unor noi cariere și mine în perspectivă va duce la intensificarea acestui proces și la ridicarea nivelului material al populației.

Resursele energetice ale județului sînt completate cu resursele hidroenergetice, utilizate parțial prin funcționarea unei singure centrale hidroelectrice la Novaci, pe Gilort, cu o putere instalată mică, ce asigură parțial necesarul de energie

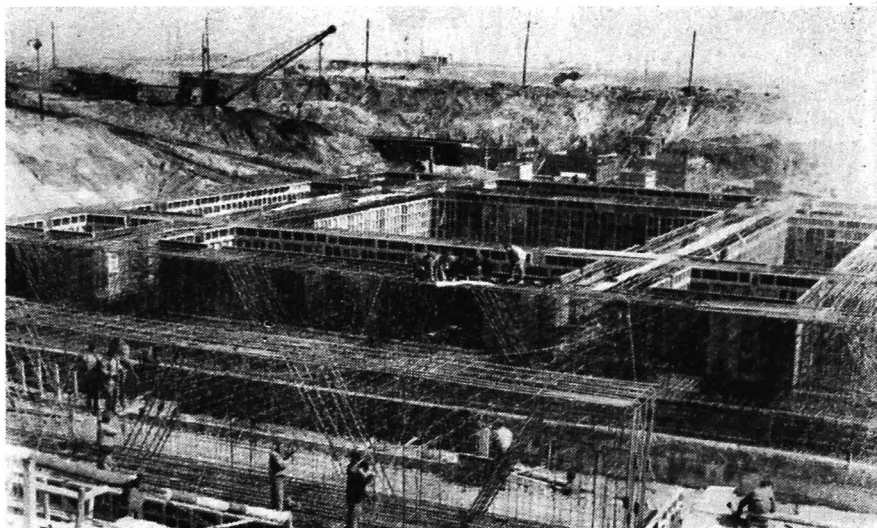

Fig. 37. — Centrala termoelectrică de la Rogojelu (foto T. Zidariu).

electrică a unor unități industriale și al populației pentru consumul casnic.

Industria materialelor de construcție ocupă un loc însemnat în cadrul economiei județului, dând circa $1/5$ din producția globală industrială a acestuia. Ea a luat o mare dezvoltare datorită intrării în funcțiune a Combinatului de materiale de construcție de la Bîrsești (fig. 38). Construit în anii puterii socialiste după ultimele realizări ale tehnicii moderne, acesta produce ciment, var, cărămizi, tuburi și plăci de azbociment, iar începînd din 1971 va livra și țigle, ca urmare a dării în funcție a unei noi fabrici. În anul 1969, Combinatul de materiale de construcție din Bîrsești a livrat economiei naționale peste 1,7 milioane t ciment, 131 545 t var, respectiv o producție de peste 10 ori mai mult la fiecare, față de 1965.

Construcția și darea în funcțiune a acestei mari unități industriale a fost favorizată de existența în apropiere a materiei prime necesare obținerii producției (calcarul de la Suseni și argila din imediata apropiere), ca și de prezența unui dis-

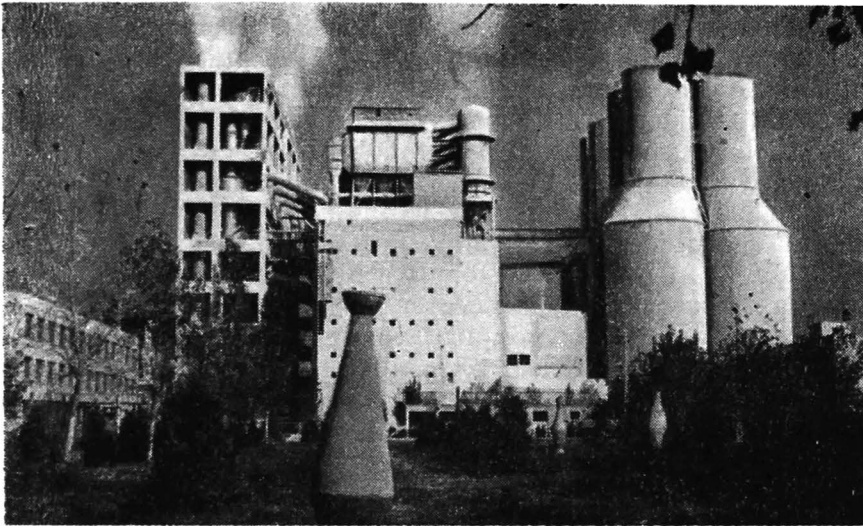

Fig. 38. — Combinatul de materiale de construcție de la Birsești (foto T. Z i d a r i u).

ponibil însemnat de forță de muncă. Actualmente, combinatul de la Birsești absoarbe o bună parte din populația aptă de muncă din localitățile învecinate.

Materiale de construcție se mai produc și la fabrica de produse refractare „Unirea” din Tg.-Jiu (cărămizi termoizolatoare ușoare, mase plastice refractare), pe baza argilelor refractare de la Viezeroiu, precum și la unitățile din Bilteni, Tg.-Cărbunești și Țințăreni (cărămizi). În anul 1969 s-au produs în județul Gorj 33,6 milioane bucăți cărămizi și blocuri ceramice, de aproximativ 3 ori mai mult decât în 1965, ca urmare a mecanizării și modernizării proceselor tehnologice.

Numărul de salariați care activează în industria materialelor de construcții a județului Gorj era în 1969 de aproape 3 000.

Aria de desfacere a producției de ciment s-a extins și în afara limitelor județului, astfel încât în 1969 aceasta cuprindea marea majoritate a județelor din sudul țării.

Industria construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalelor, reprezentată prin Întreprinderea mecanică din Sadu și unități ale industriei locale din Tg.-Jiu, asigură, prin producția de frigiderare și alte bunuri de consum, o bună parte a necesităților gospodărești ale populației țării.

Exploatarea și prelucrarea lemnului ocupă un loc important în cadrul economiei județului, situându-se pe locul trei ca pondere, în producția globală industrială. Bogăția pădurilor de foioase din zona muntoasă a județului și posibilitățile relativ lesnicioase de exploatare explică tăierile de pădure făcute încă de la începutul secolului al XX-lea. În anii construcției socializmului exploatarea forestieră se face rațional și numai în bazinele în care pădurile au ajuns la vârsta de exploatare. Concomitent cu aceasta, anual se plantează cu puieți de rășinoase, fag, stejar, suprafețe mari.

Exploatarea pădurilor se face de către cele trei mari unități existente la Tg.-Jiu, Novaci, Apa Neagră, în bazinele Sohodol, Sușița, Olteț, Gilort, Motru, Bistrița, Tismana ș.a. (unele date în exploatare în ultimii ani). Intrarea în exploatare a unor noi bazine forestiere a necesitat deschiderea de drumuri de acces în munte, făcute în general pe văi, ca și construcția de cabane și de magazine alimentare pentru muncitori, toate acestea favorizând valorificarea bogățiilor naturale ale județului și dezvoltarea turismului.

Dezvoltarea exploatării lemnului a atras după sine și o dezvoltare corespunzătoare a prelucrării acestuia local, ceea ce s-a făcut prin refacerea vechilor unități industriale producătoare de cherestea de la Novaci, Baia de Fier, cât și prin construcția Combinatului de exploatare și industrializare a lemnului din Tg.-Jiu, dat în funcțiune în 1960 și dezvoltat ulterior prin extindere și construire de noi fabrici. În prezent, în cadrul acestui combinat funcționează 5 fabrici cu o producție importantă de placaj, cherestea de stejar și fag, parchete, mobilă curbată (scaune), plăci aglomerate din lemn etc. (fig. 39).

Producția realizată la Combinatul de industrializare a lemnului din Tg.-Jiu este livrată atât în țară, cât și în străinătate. Placajele și mobilă se exportă în numeroase țări, între

Fig. 39. — Tg.-Jiu. Combinatul de exploatare și industrializare a lemnului.
(foto T. Zidariu).

care Anglia, R. F. a Germaniei, Franța, plăcile aglomerate din lemn în Anglia, Italia, R. F. a Germaniei, R. P. Ungară, R. S. Cehoslovacă etc.

Celelalte produse acoperă o parte din necesitățile economiei naționale. Această ramură industrială concentrează cel mai mare număr de salariați din județ, număr care s-a ridicat în anul 1969 la 7 663.

Industria alimentară este reprezentată în general prin unități sau secții în cadrul cărora se realizează diferite sortimente destinate consumului populației județului. Cea mai importantă unitate este Fabrica de țigarete din Tg.-Jiu, construită în anul 1941, de subordonare republicană, care produce țigări Naționale, Mărășești și Carpați, desfăcute atât pe piața locală, cât și pe aceea a județelor învecinate. Materia primă, tutunul, este adus mai ales din Cîmpia Română, iar hîrtia pentru ambalaj de la fabricile de hîrtie din Zărnești și-Călărași.

Industria morăritului și a produselor făinoase, prezentă în cadrul județului prin mori și unități de panificație, între care mai importante sînt fabricile de panificație din Tg.-Jiu, Motru și Tg.-Cărbunești, asigură în general necesitățile de consum ale populației. Tot din producție locală se aprovizionează cea mai mare parte a populației cu carne, lapte, brinzeturi etc.

Industria confecțiilor, cu 1 671 de salariați în 1969, este o veche ramură industrială, fiind reprezentată prin fabrica din Tg.-Jiu, unitate de interes republican, specializată în confecții de bumbac pentru adulți și copii, lenjerie, costume, uniforme școlare.

Cooperăția meșteșugărească, prin cele șase cooperative, între care „Drum Nou”, „Parîngul” din Tg.-Jiu, „Arta casnică” din Tismana, aduce un aport important economiei locale prin producția-marfă realizată și prin prestările de servicii către populație.

Frumusețea cusăturilor naționale cu motive oltenesti, a covoarelor românești lucrute cu îndemînare și talent de locuitorii din Tismana, Pocruia, Godinești, Padeș și chiar din Tg.-Jiu a dus faima producției meșteșugărești din județul Gorj nu numai în țară, ci și în străinătate. Produsele realizate sînt solicitate atît în țară, cît și peste hotare, ajungînd nu numai în țările europene, ci și în cele din Asia și Africa (fig. 40).

Industria județului Gorj concentra un număr mediu scriptic de 27 759 de salariați, din care 24 784 de muncitori în anul 1969, cifre superioare acelorora din anul 1965. Creșterea numărului de salariați și muncitori a fost consecința unei rapide dezvoltări industriale a unor centre. Această forță de muncă folosită în industria județului este asigurată parțial din mediul rural, care, datorită specificului său economic, dispune de un potențial superior necesarului de forță de muncă pentru muncile agricole, deși dezvoltarea agriculturii din ultimii ani, prin intensificarea unor culturi ce necesită un număr mare de brațe de muncă (viță de vie, pomi fructiferi, legume și zarzavaturi), a absorbit pe plan local forță de muncă mult sporită.

Fig. 40. — Covor oltenesc executat la Cooperativa meșteșugărească din Tismana (foto T. Zidariu).

În prezent există o intensă mișcare migratorie, zilnică sau sezonieră, a forței de muncă de la sate la orașe și centre industriale, care, prin amploarea și frecvența lor, au devenit caracteristice județului Gorj.

Din zona muntoasă, o parte din populația rurală aptă de muncă se îndreaptă spre punctele de exploatare forestieră de la Bîlta, Călugăreni, Tismana, Apa Neagră, Novaci, spre minele de la Motru, spre Întreprinderea mecanică Sadu, spre întreprinderile industriale și șantierelor de construcții din Tg.-Jiu și zona Rovinari. Cel mai mare număr de forță de muncă se deplasează din comunele Runcu, Tismana, Călugăreni, Bumbesti-Jiu, Crasna etc. (între 20 și 40% din populația aptă de muncă).

Spre minele de cărbuni de la Horăști, Leurdă, Ploștina, Lupoia și Roșița, din bazinul carbonifer al Motrului, spre carierele de la Rovinari, ca și spre exploatarea petrolifere de la Țicleni, Bilteni se deplasează zilnic, în mod organizat, pentru muncă, și locuitorii ai așezărilor învecinate, asigurându-se astfel necesarul de forță de muncă al acestora.

Repartiția geografică a industriei arată că majoritatea întreprinderilor industriei prelucrătoare este concentrată în orașul Tg.-Jiu care, dintr-un centru cu funcția principală comercială pe care a avut-o pînă în ultimele trei decenii, a devenit un oraș cu funcție principală industrială. În structura sa industrială s-au produs importante schimbări, consecință a apariției celor două mari combinate, cel de exploatare și industrializare a lemnului și cel de materiale de construcție. În 1969, principalele ramuri industriale ale orașului Tg.-Jiu erau industria materialelor de construcție, cu circa 46% din valoarea producției globale totale, exploatarea și prelucrarea lemnului și industria alimentară, fiecare cu cîte 18%, industria confecțiilor cu 13%.

Orașul Tg.-Jiu este în prezent principalul nucleu al industriei județului Gorj, cu importante ramuri industriale. În celelalte orașe industria, reprezentată prin unități republicane și locale, este în continuă dezvoltare.

Și în județul Gorj, ca și pe întreg cuprinsul țării, se pune în aplicare politica economică a Partidului Comunist Român care constă în „...continuarea în ritm înalt a procesului de edificare a unei economii moderne — bazată pe o industrie puternică și o agricultură înaintată, pe folosirea cuceririlor revoluției tehnico-științifice contemporane și valorificarea superioară a resurselor țării, pe utilizarea intensivă a întregului potențial de producție, pe o înaltă productivitate a muncii sociale — în vederea asigurării condițiilor pentru satisfacerea în tot mai largă măsură a cerințelor materiale și spirituale ale membrilor societății” (*Congresul al X-lea al P.C.R.*, 1969, p. 671).

Principalul obiectiv și sarcină a dezvoltării economico-sociale a județului Gorj, așa cum decurge și din directivele și sarcinile de bază ale dezvoltării economico-sociale în perioada 1971—1980, elaborate la cel de-al X-lea Congres al P.C.R.,

este continuarea dezvoltării industriei — ramura conducătoare a economiei, dezvoltare care se va face prin extinderea și modernizarea actualelor unități industriale, cit și prin construirea și darea în funcțiune a unor noi întreprinderi. În acest scop, investițiile vor fi repartizate în proporție de 80% în industrie, iar în cadrul acesteia marea majoritate în industria energiei electrice, industria extractivă a cărbunelui, industria construcțiilor de mașini, industria lemnului. Pe baza acestora se va extinde exploatarea lignitului, prin deschiderea de noi cariere la întreprinderile miniere Motru și Rovinari, și va fi terminată și dată în funcțiune termocentrala de la Rogojelu, a cărei putere instalată va atinge în 1976 circa 1 700 MW. Centrala termoelectrică de la Rogojelu, alimentată cu cărbune de la Rovinari, va avea o contribuție însemnată la producția totală de energie electrică a țării.

Concomitent cu dezvoltarea industriei cărbunelui, a energiei electrice se vor dezvolta și alte ramuri în cuprinsul județului, ca de exemplu industria construcțiilor de mașini, prin construirea unei fabrici de mașini unelte grele și a fabricii de piese de schimb pentru industria construcțiilor din Tg.-Jiu, industria de prelucrare și exploatare a lemnului, ca urmare a dării în funcțiune, tot în Tg.-Jiu, a fabricii de plăci fibrolemnoase (din cadrul Combinatului de exploatare și industrializare a lemnului).

Industria ușoară și alimentară vor lua o mai largă dezvoltare prin modernizarea abatorului existent, prin construirea unei fabrici de vase emailate și a unei noi secții de industrializare a laptelui.

În cadrul cooperăției meșteșugărești, care asigură o parte din necesarul de bunuri de consum al populației județului, producția va fi mult mai mare și cu un profil mai variat, consecință a înființării în Tg.-Jiu a unui complex meșteșugăresc pentru producție de serie mică și prestări servicii către populație.

Agricultura

Agricultura a fost ocupația de bază a populației județului Gorj încă din cele mai vechi timpuri. Documentele istorice și cartografice atestă existența unor întinse suprafețe

cultivate cu cereale încă din secolul al XIV-lea. Larga răspîndire a cerealelor, și în special a grîului, o dovedește actul de la 3 octombrie 1385 al lui Dan Ion I, din care reiese că Domnul dăruia mănăstirii Tismana 400 de găleți de grîu din dijma domnească a județului Jaleș, ceea ce reprezenta numai o mică parte din producția acestuia (*Istoria României*, 1962, p. 284—285). Alături de cereale, cultura viței de vie, atestată din secolul al XV-lea, era destul de frecvent întilnită în satele din apropierea Tg.-Jiului (Sîmbotin, Frătești, Bîlta) și a Tismanei (Sohodol, Hăești). Documentele istorice din secolul al XVI-lea amintesc și de existența livezilor și a grădinilor în unele așezări, ca de exemplu în Ploștina, Sîmbotin, Bîlta (*Istoria României*, 1962, pl. XVII).

Mai tîrziu, date referitoare la stadiul de dezvoltare al agriculturii se cunosc din harta de la 1790, care înregistrează, pe lângă așezările omenesti, și folosința terenului. Zona depresionară, luncile și terasele din lungul apelor sînt cartografiate în această hartă ca terenuri arabile formînd baza cerealieră a populației, iar munții și dealurile, ce închid la sud zona depresionară, ca masive păduroase. Vița de vie, menționată din documentele anterioare, ocupa suprafețe destul de întinse, ea fiind localizată în vecinătatea aproape a tuturor satelor vechi din depresiune și în special a mănăstirii Tismana. Dealul Sporăști, precum și interfluviul dintre apele Jilț și Motru erau de asemenea parțial cultivate cu viță de vie.

În secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se extinde treptat terenul agricol, în urma defrișării unor suprafețe de păduri din zona depresionară și a deștelenirii pășunilor din luncile și terasele rîurilor și din cîmpul Cărbunestilor și se introduc, în afară de cereale, și culturi de legume și zarzavaturi, plante furajere etc., agricultura practicîndu-se pe scară mai mare. Deși era principala sursă de venituri a populației, agricultura nu avea un stadiu de dezvoltare corespunzător cerințelor (cu excepția creșterii animalelor într-o oarecare măsură), datorită fărâmițării pămîntului în mici parcele, a slabei dotări tehnice și a lipsei preocupărilor în vederea executării unor lucrări de amenajare a teritoriului. De aceea, producțiile

realizate erau slabe și nu puteau asigura necesarul populației.

În anii construcției socialiste, transformările social-economice din agricultura județului Gorj au dus la schimbări cantitative și calitative. Astfel, s-a îmbunătățit baza tehnico-materială a agriculturii, prin dotarea cu mașini agricole, care la sfârșitul anului 1969 însumau 708 tractoare, 699 de pluguri pentru tractor, 185 de cultivateoare mecanice, 131 de sape rotative, 478 de semănători mecanice, 114 mașini de împrăștiat îngrășăminte chimice, 427 de combine pentru păioase etc., revenind 173 ha de teren arabil la un tractor fizic. În același an, sectorul de stat era reprezentat prin două întreprinderi agricole, la Tg.-Cărbunești și Tg.-Jiu, și două întreprinderi pentru mecanizarea agriculturii la Bibești și Tg.-Jiu, iar cel cooperatist prin 77 de unități de producție.

Pentru sporirea producției la hectar s-au efectuat o serie de îmbunătățiri, între care cea mai importantă este aceea a lucrărilor hidroameliorative de la Ceauru — Rovinari, în cadrul cărora se construiește un baraj, un lac de acumulare (prin schimbarea cursului râului Tismana) și se îndiguieste zona Telești — Buduhala — Șomănești. Lucrările de îmbunătățiri funciare efectuate în județul Gorj au dus la sporirea suprafeței agricole amenajată pentru irigat de peste două ori în perioada 1960 — 1969 (de la 2 412 ha la 6 039 ha).

De asemenea, au fost făcute noi plantări de pomi fructiferi, de viță de vie, s-a extins suprafața de pășuni și fânețe naturale, baza materială în hrana animalelor, toate acestea ducând la mărirea suprafeței agricole și la schimbarea structurii acesteia după cum urmează (tabelul nr. 7).

Din tabelul de mai jos se constată că în suprafața agricolă predomină terenul arabil (44,3% în anul 1969), după care urmează pășunile (35,8%), fânețele (11,2%), pomii fructiferi (5,9%) și viile (2,8%). Cele mai mari suprafețe arabile se întind în Depresiunea Tg.-Jiului (între 50 și 60% din suprafața

Tabelul nr. 7.

Suprafața totală după modul de folosință*

Categoriile de folosință	Anul 1965		Anul 1969	
	ha	% din suprafața totală	ha	% din suprafața totală
Suprafața totală	564 100	100,0	564 100	100,0
suprafața agricolă	270 275	47,9	277 267	49,2
arabil	131 917	23,3	122 760	21,8
pășuni	93 487	16,5	99 371	17,6
finețe	26 901	4,7	31 079	5,5
vii și pepiniere viticole	7 084	1,2	7 801	1,4
pomi și pepiniere pomicole	10 886	1,9	16 256	2,9
suprafața fondului forestier	250 744	44,5	244 633	43,3
alte suprafețe	43 081	7,6	42 200	7,5

* Date din *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1970.

agricolă) și Cîmpu Mare (60—70%), iar cele mai restrînse în zona învecinată muntelui (sub 30% din suprafața agricolă), unde precumpănesc de altfel pășunile și finețele naturale (în medie peste 30% din terenul agricol). Gruierile piemontane, luncile Motrului, Tismanei, Bistriței, Jiului, Gilortului sînt de asemenea ocupate în proporții destul de ridicate cu pășuni și finețe.

Deși dețin suprafețe mai modeste în comparație cu celelalte categorii, pomii fructiferi și vița de vie au posibilități de dezvoltare datorită specificului morfologic și pedoclimatic favorabil în special în zona dealurilor subcarpatice.

Suprafața arabilă scade puțin în 1969 față de anul 1965, în schimb crește suprafața altor categorii mai potrivite particularităților condițiilor naturale și cu randament mai mare, cum sînt pășunile și finețele, pomii fructiferi, vița de vie. Ponderea diferitelor culturi în suprafața cultivată s-a schimbat, ceea ce reiese și din tabelul nr. 8.

Tabelul nr. 8

Structura culturilor din terenul cultivat în județul Gorj în anii 1965 și 1969 *

Culturi agricole	1965		1969	
	ha	%	ha	%
Suprafața cultivată	131 295	100,0	124 590	100,0
Cereale pentru boabe	110 321	84,1	103 658	83,3
din care : — griu	33 258	30,2	34 556	33,3
— seară	3 096	2,9	1 054	1,0
— orz și orzoaică	1 088	0,9	857	0,8
— ovăz	1 501	1,3	2 215	2,1
— porumb	71 340	64,7	64 976	62,8
Leguminoase pentru boabe	1 114	0,8	1 067	0,8
din care : — mazăre	588	52,9	708	66,4
— fasole	510	47,1	339	31,8
Plante textile	40	0,1	50	0,1
— cîneșă pentru fuior	40	100,0	50	100,0
Plante uleioase	—	—	1 064	0,8
— floarea-soarelui	—	—	627	58,9
— in pentru ulei	—	—	437	41,1
Plante pentru alte industrializări	366	0,2	530	0,4
din care : — sfeclă de zahăr	25	12,6	—	—
— tutun	320	87,4	213	40,2
Plante medicinale și arome	76	0,1	—	—
Cartofi, legume și pepeni	5 004	3,8	5 638	4,5
— cartofi	2 486	57,8	2 249	39,9
— ceapă	642	12,8	533	9,5
— varză	600	11,9	888	15,8
— pătlăgele roșii	383	7,6	625	11,1
— rădăcinoase comestibile	63	1,2	155	2,7
Plante de nutreț	14 377	10,9	12 583	10,1
— perene vechi și noi pt. fin	4 226	29,3	6 875	54,6
din care : — lucernă veche și nouă	3 540	83,7	5 599	81,4
— trifoi vechi și nou	646	15,2	406	5,9
— plante anuale pentru fin	3 885	27,0	645	5,1
din care : — borceaș-fin	650	16,7	407	63,1
— anuale pentru masă verde	1 369	9,5	2 904	23,0
— porumb pentru însilozare	4 714	32,7	1 155	9,2
— rădăcinoase de nutreț	14	—	38	—

*Date din Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1970.

Culturile de cîmp cele mai răspindite sînt *cerealele pentru boabe*, care dețineau în anul 1969 o pondere de 83,3% din suprafața cultivată. Între acestea, pe primul loc se situează cultura porumbului, după care urmează grîul, ovăzul, secara, și pe ultimul loc orzul și orzoaica.

P o r u m b u l, cereala de bază a județului Gorj (circa 62% în 1969), are o mai mare frecvență în zonele depresionare neîndababile și pe văile Jiului și Gilortului și a afluenților lor, zone cu soluri aluviale și umiditate ridicată, favorabilă acestei culturi. Cele mai mari ponderi în cultura porumbului le dețin comunele Padeș, Tismana, Godinești, Runcu, Schela, Turcinești, Crasna, Baia de Fier, Polovragi etc. (peste 80% din suprafața cultivată cu cereale), iar cele mai mici — Albeni, Bengești — Ciocadia, Borăscu, Turceni, Ionești, Tîntăreni, Scoarța, Săcelu etc. (sub 50%) (fig. 41). Producția totală de porumb a județului Gorj a fost în anul 1969 de circa 69 000 t, iar media la hectar în jur de 1 100 kg, mult sub media producției țării (2 330 kg), fapt care se datorește în parte gradului redus de fertilitate al solurilor podzolice. Extinderea irigațiilor în zona bazinului mijlociu și inferior al Tismanei va contribui într-o mare măsură la obținerea unor producții mult mai mari în viitor.

G r î u l ocupa în 1969 circa 34 600 ha, ceea ce reprezenta 33,3% din suprafața ocupată cu cereale. Cele mai ridicate frecvențe în totalul suprafeței cultivate cu cereale se întîlnesc în comunele Scoarța, Albeni, Telești, Borăscu, Turceni, Tîntăreni (peste 50%), în comunele de pe stînga Jiului, Drăgulești, Bîlteni, Plopșoru, Brănești (între 40 și 50%) etc. datorită unor condiții pedoclimatice mai favorabile aici față de zona de sub munte, unde de altfel ponderea grîului este în majoritatea comunelor de sub 10% (fig. 42). Producția totală a județului Gorj a fost în anul 1969 de 16 153 t, ceea ce reprezintă o medie la hectar de aproximativ 470 kg, mult inferioară producției medii a țării (1 580 kg). În perspectivă se prevede ca, prin inițierea unor lucrări hidroameliorative, producția de grîu să fie simțitor mărită.

Între celelalte cereale, ovăzul deține primul loc ca suprafață, urmat de secară, orz, orzoaică, toate dînd însă producții

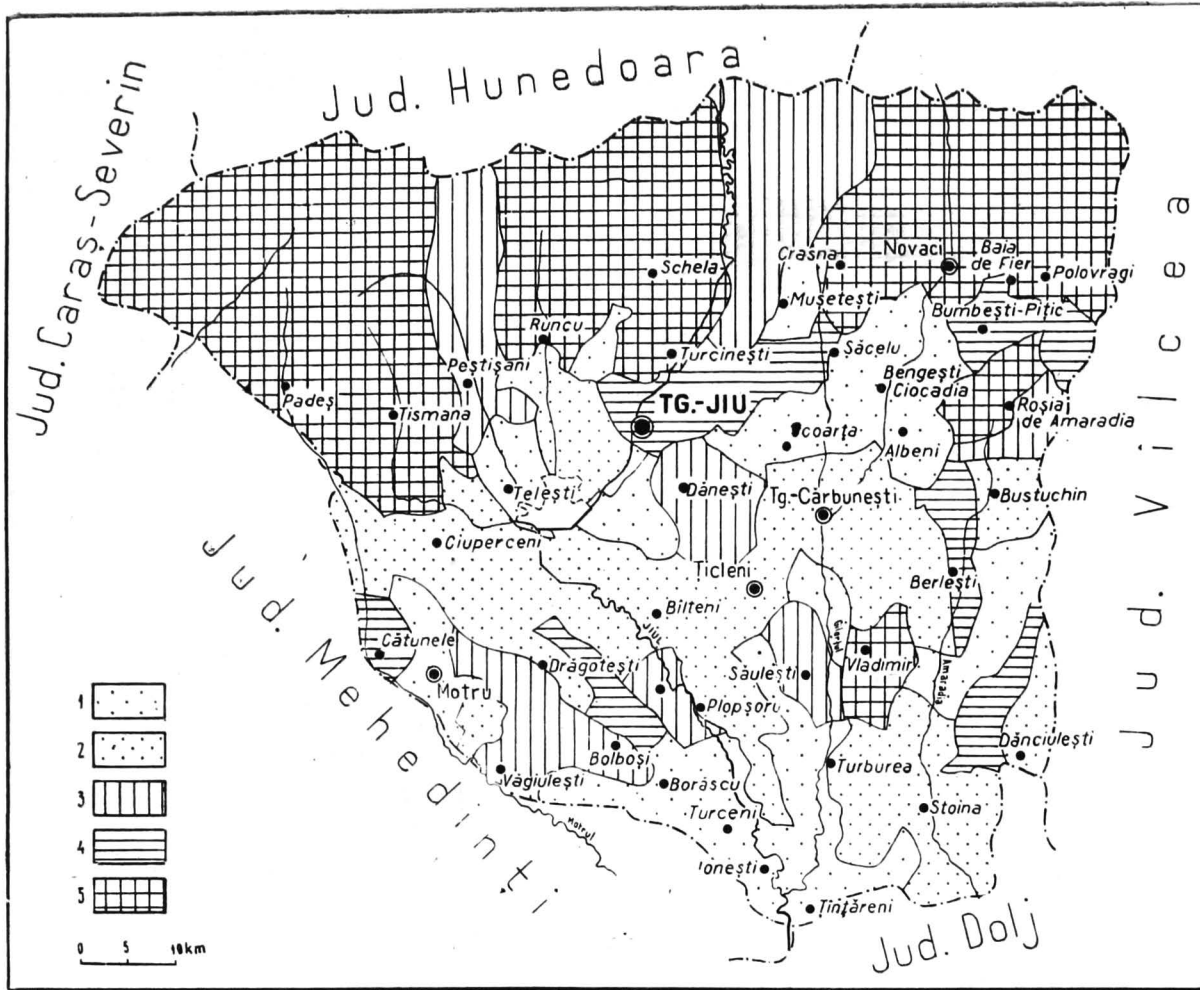

Fig. 41. — Ponderea culturii porumbului în anul 1969.

1. Sub 50% din suprafața cultivată cu cereale;
 2. Între 50 și 60% din suprafața cultivată cu cereale;
 3. Între 60 și 70% din suprafața cultivată

cu cereale; 4. Între 70 și 80% din suprafața cultivată cu cereale; 5. Peste 80% din suprafața cultivată cu cereale.

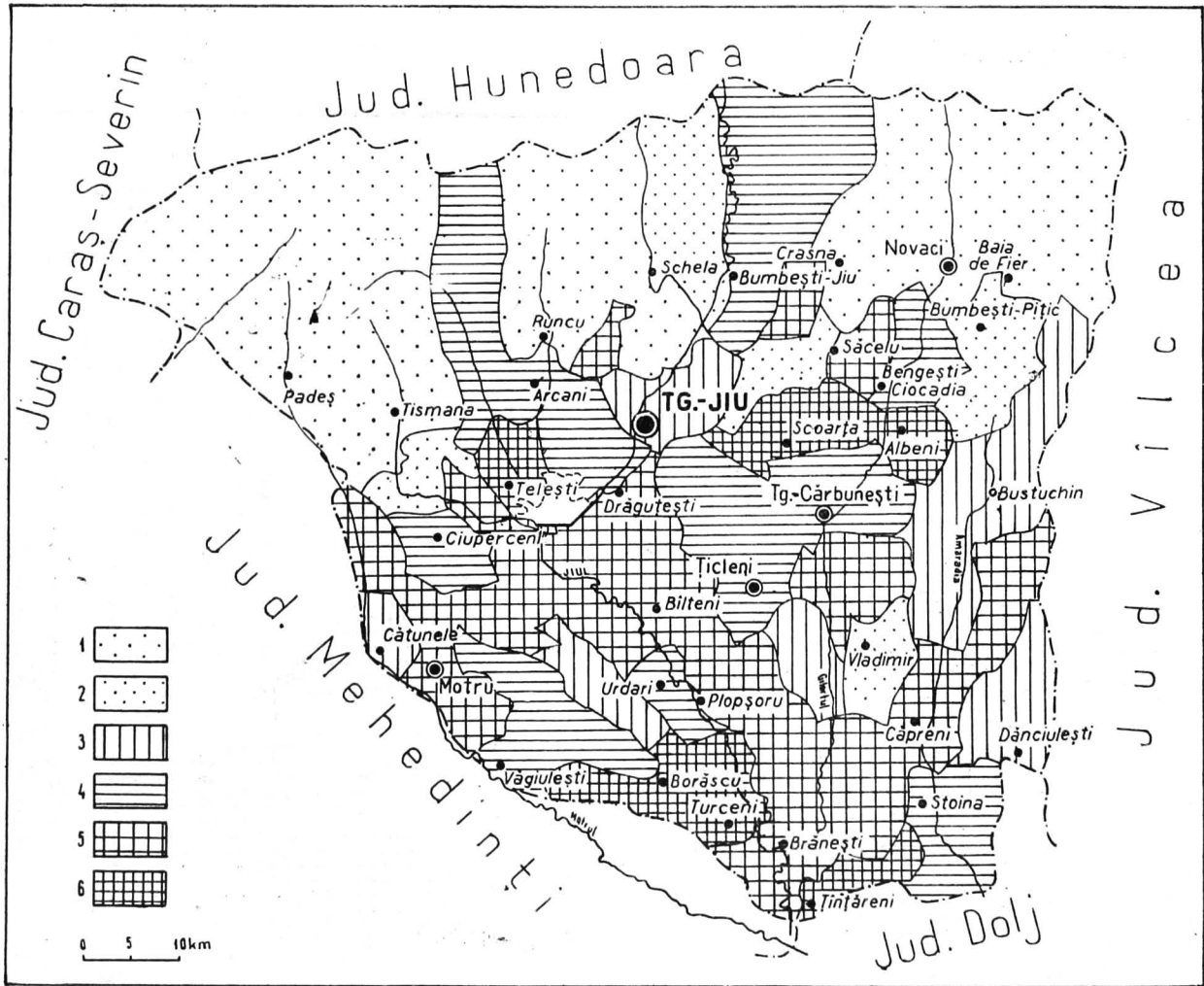

Fig. 42. — Ponderea culturii grului în anul 1969.

1, Sub 10% din suprafața cultivată cu cereale;

2, între 10 și 20% din suprafața cultivată cu cereale;

3, între 20 și 40% din suprafața cultivată cu cereale;

4, între 40 și 50% din suprafața cultivată cu cereale;

5, între 50 și 60% din suprafața cultivată cu cereale;

6, peste 60% din suprafața cultivată cu cereale.

médii la hectar destul de scăzute, datorită acelorasi cauze ca și în cazul grîului și porumbului.

Leguminoasele pentru boabe, care ocupau 1 067 ha, reprezentînd 0,8% din terenul cultivat, s-au extins puțin în ultimii ani. În cadrul acestora, pe primul loc se situează mazărea, care găsește condiții favorabile în special pe terenurile comunelor Crușeț, Aninoasa, Vladimir și a cărei suprafață a crescut de circa 1,5 ori între 1965 și 1969. Fasolea se cultivă pe suprafețe ceva mai mari în C.A.P. din Tg. - Cărăbunești, Jupînești, Albeni.

Cartofii, legumele și pepenii se cultivau îndeosebi în lunca și pe terasele inferioare ale Jiului, unde fertilitatea solurilor este mai ridicată și unde sînt posibilități de irigare. Dezvoltarea acestor culturi a fost determinată și de necesitățile mereu sporite ale orașului Tg. - Jiu, cu o populație în continuă creștere. Pe primul loc se situează cartoful, care ocupă circa 40% din suprafața cultivată cu aceste culturi. Cele mai mari suprafețe de cartofi, pepeni, legume se întîlnesc în comunele Bălești, Cornești, Iași-Gorj, Drăguțești, a căror populație s-a specializat în practicarea grădinăritului.

Plantele de nutreț însumau în anul 1969 o suprafață de aproape 12 583 ha, situîndu-se pe locul doi după cerealele pentru boabe în suprafața cultivată. În cadrul acestora, un loc important îl ocupă perenele vechi și noi pentru fin și anuale pentru masă verde, care s-au extins o dată cu dezvoltarea sectorului zootehnic și cu introducerea furajării cu plante de nutreț cultivate, în special în zonele în care pășunile și fînețele naturale aveau o frecvență mai scăzută, ca de exemplu în comunele Borăscu, Căpreni, Turceni, Bîlteni etc. În zona depresionară, plantele de nutreț cultivate dețin ponderi reduse, ceea ce se explică prin folosirea în hrana animalelor a pășunilor și fînețelor naturale, predominante aici în suprafața terenului agricol.

Vița de vie este o cultură practică în unele zone ale județului Gorj încă din vechime. Asa cum s-a mai amintit, ea este menționată frecvent în documentele istorice și în hărți, ceea ce ne face să presupunem că în trecut ar fi avut o arie destul de extinsă. În anul 1969, în județul Gorj se cultivau

7 801 ha cu viță de vie pe dealurile piemontane de la contactul ulucului depresionar cu muntele, pe podurile și pe versanții domoi ai interfluviilor, zone cu condiții pedoclimatice favorabile (soluri calcaroase, climat blînd, prielnic nu numai viței de vie, ci și castanului comestibil etc.). Vița de vie este răs-pîndită în Dobrița, Runcu, Bîlta, Pocruia, Isvarna, Tismana, Bîrsești (pe Dealul Tîrgului), Arcani, Bălănești, Telești, Copăcicoasa. Faptul că peste 90% din suprafață este cultivată cu vii hibride, cu slab randament, explică producția totală (11 353 t) și producția medie la hectar foarte scăzută (13,7 q față de 41,3 q cît este media la hectar pe țară). În ultimii ani, suprafața viilor a crescut și s-a căutat să se introducă soiurile de viță adaptate condițiilor pedoclimatice locale; experimentate în cadrul Stațiunii hortiviticele de la Bîrsești, acestea au dat producții mari.

Pomii fructiferi formează o ramură a agriculturii destul de bine dezvoltată în prezent, ca urmare a plantațiilor efectuate în ultimii ani, ca de pildă cele din comunele Bîrsești, Turcinești, Dobrița, Bălănești, Săcelu, Bobu, Dănești (fig. 43) etc. Teritoriul județului Gorj oferă condiții prielnice dezvoltării pomiculturii pe dealurile ce mărginesc în nord și în sud ulucul depresionar, aici putîndu-se înlocui golurile din livezile existente și planta încă noi suprafețe.

Nota caracteristică a livezilor o dă prunul (între 60 și 80% din totalul speciilor), după care urmează mărul, care se adaptează foarte bine condițiilor naturale, părul, cireșul, vișinul și nucul, cu frecvențe mari în ulucul depresionar, datorită climatului blînd. Producția de fructe realizată în anul 1969 a fost de 17 012 t prune, de 2 600 t mere, 1 020 t pere, 807 t cireșe și vișine, 631 t nuci.

Creșterea animalelor a fost practică de populația din nordul județului Gorj încă din vremuri îndepărtate, determinat de existența întinselor pășuni și fînețe naturale din zona montană și de pe gruiurile piemontane. Baza furajeră, alcătuită din pășuni și fînețe naturale și plante de nutreț cultivate, totaliza 143 033 ha în anul 1969 (din care 99 371 ha pășuni, 31 079 ha fînețe, 12 583 ha plante de nutreț).

Fig. 43. — Plantații de pomi la I.A.S. Tg.-Jiu, ferma nr. 2 Dobrița (foto T. Zidariu).

Cea mai răspândită specie, ovinele (a căror creștere a devenit ocupație tradițională pentru populația așezărilor de la zona de contact a ulucului depresionar cu muntele, ca de exemplu a celei din Novaci, Polovragi, Baia de Fier, Crasna, Padeș, Runcu, Stănești, Bengești — Ciocadia, Bumbesti—Pițic), totalizau 220,3 mii capete la începutul anului 1970. În repartitia acestora se observă oarecare diferențieri, cele mai mari densități întâlnindu-se în Novaci, Bumbesti—Pițic, Stănești etc. (în jur de 100 ovine la 100 ha teren agricol). Hrana ovinelor este asigurată prin pășunatul în munți, fapt care mai explică existența și în prezent a fenomenului de pendulare pastorală, primăvara din sat la munte și invers toamna.

Bovinele, în număr de 93,5 mii capete, în anul 1970, au sporit o dată cu dezvoltarea ovinelor, fiind hrănite, ca și acestea, cu fînețe, dar și cu nutrețuri cultivate. Cele mai mari densități de bovine se întâlnesc în partea de nord a județului, unde posibilitățile de furajare sînt mai complete, și în apropierea orașului Tg.-Jiu, legat și de cerințele zilnice de aprovizionare ale acestuia. Producția de lapte obținută este mai ridicată în

cooperativele din vecinătatea oraşului Tg.-Jiu, localităţile Băleşti, Iaşi — Gorj, Drăguţeşti, Dăneşti făcînd aprovizionarea zilnică a acestuia cu lapte şi produse lactate.

P o r c i n e l e, însumînd 62,0 mii capete, sînt mai răspîndite în partea de sud a judeţului, determinat de existenţa unor suprafeţe cerealiere mai mari, care permit o furajare oarecum corespunzătoare. În mare măsură porcinele sînt crescute în mica gospodărie ţărănească care dă, de altfel, cea mai mare cantitate din producţia totală de carne de porc.

Celelalte specii, caprinele, păsările, albinele, sînt mai slab reprezentate în judeţul Gorj şi se întîlnesc mai ales în gospodăria individuală.

Din creşterea animalelor, ramura importantă a agriculturii judeţului Gorj, s-a realizat în anul 1969 o producţie de 15,1 mii t carne greutate vie, 589,3 mii hl lapte, 406,0 t lînă, producţie care va fi mult mai mare în viitor. Planul de dezvoltare în perspectivă a şeptelului, care prevede creşterea numărului ovinelor şi a bovinelor şi asigurarea furajelor corespunzătoare celorlalte specii, este o garanţie în acest sens.

În agricultură, planul cincinal de dezvoltare a economiei judeţului prevede luarea unor măsuri care să ducă la sporirea producţiei globale de peste două ori în 1975, faţă de cea a anului 1969.

În acest scop o atenţie deosebită va fi acordată unei mai bune gospodăririi a fondului funciar, măririi suprafeţei arabile, prin reducerea la minimum a terenurilor neproductive şi înlăturarea excesului la umiditate dăunător culturilor, din zona Budieni, Dăneşti, Iaşi — Gorj, Cîlnic, Bobu, Albeni, Ținţăreni. Prevenirea şi combaterea eroziunii solurilor, terasarea dealurilor, introducerea sistemului de lucru în fişii, gruparea păşunilor şi fîneţelor în unităţi economice sînt doar unele lucrări ce se vor executa în scopul îmbunătăţirii şi folosirii cît mai raţionale a terenurilor existente. Producţia agricolă vegetală va creşte datorită măsurilor ce se vor lua în sensul concentrării cultivărilor în unităţi specializate, a sporirii producţiei la hectar, a măririi suprafeţelor plantate cu culturi succesive şi mai ales a cultivării

plantelor cu cel mai mare randament pe fiecare parcelă în parte. Cele mai fertile terenuri și cele cu posibilități de irigare vor fi ocupate cu cereale și îndeosebi cu grâu și porumb, ceea ce va duce la obținerea unei producții totale de cereale boabe în 1975 mult superioară celei realizate în 1969. De asemenea, legumicultura și pomicultura își vor spori simțitor producția realizată ca urmare a măririi suprafețelor cultivate cu aceste culturi. Măsurile ce se vor lua, în sensul conturării masivelor viticole și a introducerii unor soiuri de viță de vie nobilă, adaptate condițiilor pedoclimatice locale, vor duce la obținerea unor mari producții de struguri de masă.

Îmbunătățirea bazei furajere, înființarea unei stațiuni experimentale zootehnice, pentru asigurarea cu reproducători de rasă, vor contribui la dezvoltarea șeptelului, la asigurarea unor producții animale superioare, apropiate de nivelul producției medii a țării.

Economia forestieră

Pădurile au fost încă din vechime una din bogățiile principale ale județului Gorj. Ele coborau din munte, pe gruiurile piemontane, pînă în apropierea așezărilor omenesti, constituind un adăpost sigur pentru populația în vremurile de frământări social-politice. Ulterior a început exploatarea pădurilor, ceea ce a dus la distrugerea unor masive forestiere, pe locul lor rămînînd mărturie crîngurile de stejar, ca de exemplu cele de la Peștișani, Săcelu, Tismana, Bălești, Cilnic. Cele mai importante masive forestiere se găsesc în prezent în zona munților Vilcan și Paring, unde predomină speciile de rășinoase și fag, care găsesc aici condiții optime de relief, climă, umiditate, soluri (fig. 44). În zona ulucului depresionar, pădurile apar insular, datorită defrișărilor și a introducerii pe locul lor a culturilor agricole. Dealurile care mărginesc la sud această zonă depresionară sînt încă bine împădurite, ca de exemplu dealul Bran, dealul Sporăști, dealul Cărbunești, însă specia preponderentă este stejarul (fig. 45). În partea de sud a județului, pădurile apar mult mai fragmentar și ele ocupă de obicei spinarea interfluvii-

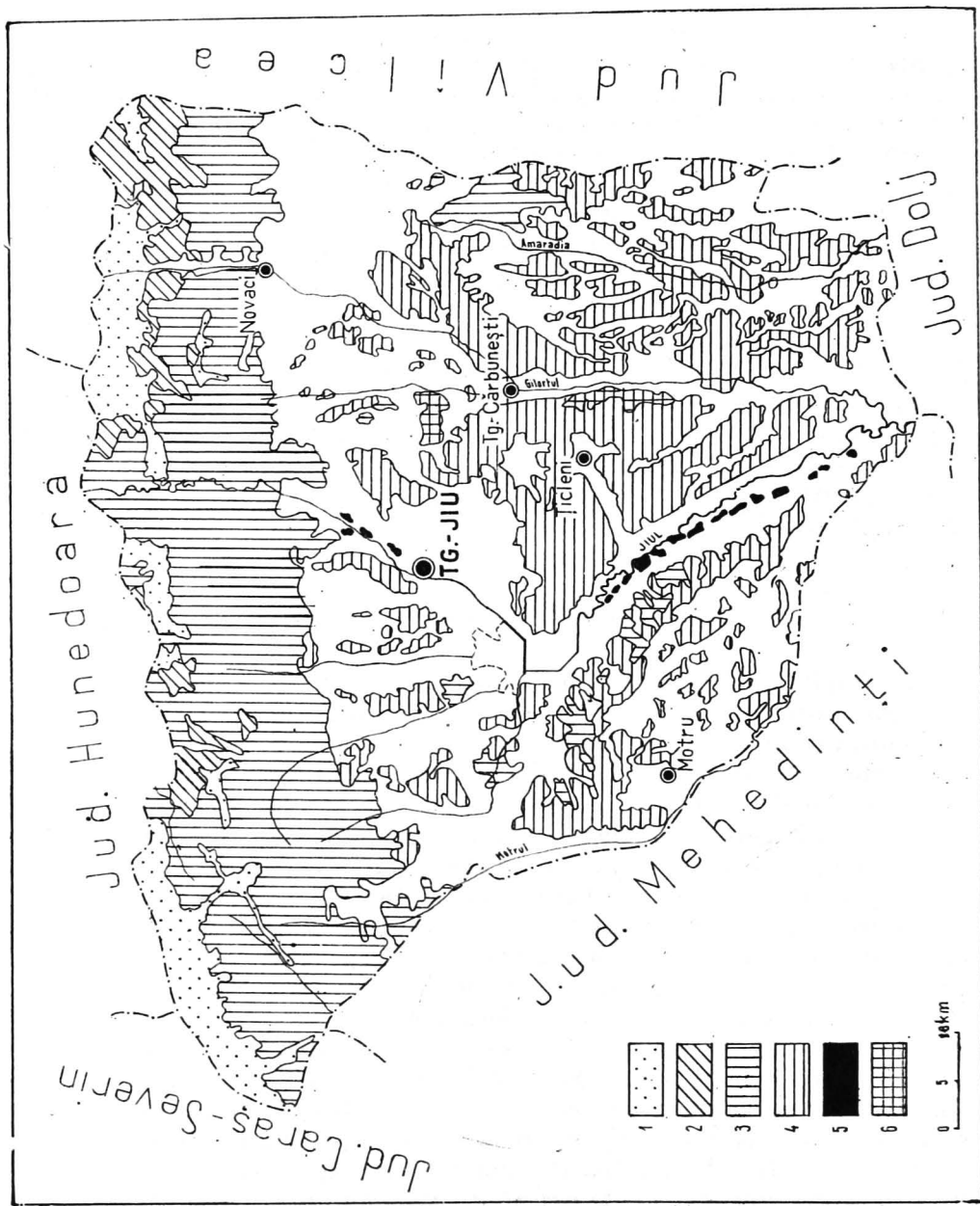

Fig. 44. — Harta pădurilor.

Fig. 45. — Stejar secular din satul Stejari (foto T. Zidariu).

lor. În luncile râurilor frecvente sînt pădurile de esențe moi — plop, salcie, arin.

În anul 1969, suprafața pădurilor era de 244 633 ha, din care 116,2 mii ha erau ocupate cu fag, 55,6 mii ha cu stejar, 21,0 mii ha cu diverse specii, 9,9 mii ha rășinoase. Suprafața deținută de crîng și conversiuni atîngea, în același an, 27,4 mii ha (din care 14,8 mii ha stejar, 10,3 mii ha diverse esențe, 2,3 mii ha fag), iar cea de zăvoaie și răchitarii 2,5 mii ha. Cea mai mare parte din cantitatea de masă lemnoasă exploatată o dau fagul și rășinoasele, care se folosesc la fabricarea cherestelei, a mobilei, a traverselor de căi ferate.

Pentru regenerarea speciilor și umplerea golurilor din plantații, în anii construcției socialismului au fost făcute numeroase împăduriri, care numai din 1965 au însumat peste

6 000 ha. Grija permanentă a organelor puterii de stat pentru păstrarea fondului forestier se vede și din planul de perspectivă, care prevede în continuare luarea unor măsuri menite să înlocuiască, prin noi plantații, suprafețele date în exploatare și să introducă totodată specii valoroase.

Existența unor masive păduri în zona montană a determinat legarea prin căi de acces a bazinelor forestiere cu unitățile de prelucrare. În acest sens, deosebit de importantă a fost legarea prin linie ferată forestieră a Combinatului de industrializare a lemnului de la Tg.-Jiu cu bazinele de exploatare din zona de sub munte (calea ferată forestieră Tg.-Jiu — Peștișani — Padeș). Totodată, deschiderea unor bazine forestiere înfundate a necesitat construcția unor drumuri care merg pînă departe în munte, fapt care a lărgit orizontul turistic al județului Gorj.

Pădurile din zona muntoasă a Tismanei, Novaci constituie și un important patrimoniu cinegetic prin speciile de vînat pe care le dețin, urși, cerbi, căprioare, și oferă totodată posibilitatea culegerii ciupercilor care se găsesc în bogate pîlcuri în vecinătatea satelor Tismana, Mușetești, Curtișoara etc., ca și a fructelor de pădure, valorificate la prețuri convenabile în cadrul comerțului de stat.

CĂILE DE COMUNICAȚIE ȘI TRANSPORTURILE

În anii construcției socialiste a avut loc, paralel cu dezvoltarea celorlalte ramuri ale economiei, o dezvoltare corespunzătoare și a căilor de comunicație. Prima dintre aceste realizări, cu o importanță deosebită nu numai pentru județul Gorj ci și pentru întreaga țară, a fost construirea liniei ferate Bumbești — Livezeni. Intrată în funcțiune în anul 1948, aceasta însumează pe parcursul a 30 km lungime 38 de tunele, 25 de

viaducte, 10 poduri. Importanța economică a acestei linii ferate este aceea că prin ea s-a legat sudul țării de bazinul carbonifer al Petroșanilor, prin defileul îngust al văii Jiului.

O altă construcție importantă a fost aceea a liniei ferate Tg.-Jiu — Rovinari, 18 km lungime, dată în funcțiune în 1956, și a liniei Strehăia — Ploștina, 7 km lungime, terminată în 1966, ambele asigurând transportul cărbunelui din bazinele carbonifere respective (Rovinari și Motru).

În urma acestor construcții, lungimea totală a liniilor feroviare cu ecartament normal era de 137 km în anul 1969, ceea ce reprezintă o densitate de 24,3 km la 1 000 km². Principala nod feroviar al județului este orașul Tg.-Jiu, în urma construcției liniei ferate Tg.-Jiu — Rovinari și a liniei ferate forestiere Tg.-Jiu — Tismana.

În anul 1969, rețeaua rutieră a județului Gorj însuma 1 892 km, din care 317 km drumuri modernizate. După importanță se clasificau astfel: 334 km drumuri naționale, din care 262 km modernizate și 1 558 km drumuri de interes local, din care 55 km modernizate. Pe drumurile naționale, intens dezvoltate în anii construcției socialiste, se asigură legăturile între centrul administrativ al județului și alte centre și localități din țară.

OBIECTIVELE TURISTICE

Varietatea condițiilor naturale, munți, depresiuni, dealuri, ce se succed de la nord la sud, vestigiile arheologice, mărturie a existenței vieții umane de milenii, trecutul istoric, tradițiile și obiceiurile populației, păstrate din generație în generație, noile construcții industriale, edilitare, precum și operele mare-

lui sculptor Constantin Brîncuși fac din județul Gorj unul din cele mai pitorești și mai interesante zone turistice din țară.

Pentru turiștii care vor să vadă frumusețile județului Gorj, primul contact cu acestea este orașul Tg.-Jiu. Un scurt popas dă posibilitatea cunoașterii orașului în care vechiul se împletește cu modernul. Alături de clădirile datînd de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se întîlnesc astăzi, în diferite cartiere ale orașului, construcții noi de locuințe care, împreună, formează un interesant ansamblu edilitar. Orașul Tg.-Jiu nu mai este astăzi un simplu tîrg, ci el a devenit un important centru industrial din nordul Olteniei; Combinatul de industrializare a lemnului, Fabrica de țigarete, Fabrica de confecții au scos orașul din liniștea lui patriarhală, dînd o nouă intensitate vieții. Dar faima orașului Tg.-Jiu este dată nu numai de dezvoltarea sa urbanistică și industrială, ci și de existența aici a cîtorva din operele monumentale ale sculptorului Constantin Brîncuși, originar din satul Hobița. Dăltuite în marmură de Banpotoc, Porțile românești, cunoscute și sub numele de Poarta sărutului (fig. 46), Aleea cu douăsprezece scaune și Masa tăcerii (fig. 47) dau originalitate și inedit pitorescului parc public de pe malul Jiului în care sînt așezate. Inspirată după motivele ornamentale folosite la stîlpii porților țărănești, Coloana infinitului (fig. 48), operă a aceluiași sculptor, constituie o altă atracție pentru vizitatori. Casa memorială Ecaterina Teodoroiu, autentic conservată, dă posibilitatea turiștilor să cunoască locul de baștină a uneia din marile eroine ale țării noastre, iar tunurile de la podul Jiului amintesc luptele date în timpul războiului din 1916—1918.

Alături de aceste obiective existente în Tg.-Jiu mai trebuie să menționăm, între altele, și unele edificii impunătoare, ca de exemplu clădirea unde se află sediul județean al Partidului Comunist Român și al Consiliului popular al municipiului Tg.-Jiu (fig. 49), clădirea Consiliului popular județean, liceul T. Vladimirescu etc. Pentru a slăvi memoria conducătorului revoluției de la 1821, originar din satul Vladimir—Gorj (fig. 50),

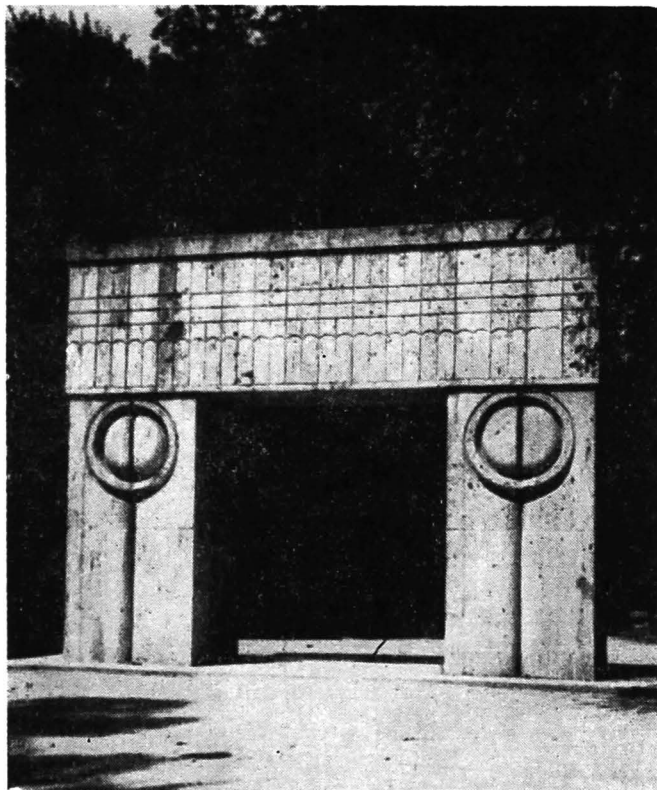

Fig. 46. — Tg.-Jiu. Poarta sărutului (foto V. Sencu).

a fost ridicat monumentul T. Vladimirescu, grup sculptural aparținând lui C. Bălăcescu, în fața liceului T. Vladimirescu, chiar pe locul unde s-au adunat Domnul Tudor cu pandurii săi. În amintirea lui Alexandru Ștefulescu, întemeietorul muzeului și autor al unor opere de o înaltă valoare științifică (*Istoria Tg.-Jiului, Gorjul pitoresc și istoric* etc.) a fost înălțat, în fața școlii cu același nume, bustul marelui cărturar gorjean.

Orașul Tg.-Jiu mai găzduiește și unele monumente de arhitectură bisericească, ca de exemplu Catedrala, cunoscută în trecut și sub denumirea de Biserică domnească, sau biserica „Sfinții Voievozi”, datată din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, biserica „Sf. Apostoli” ridicată în aceeași perioadă,

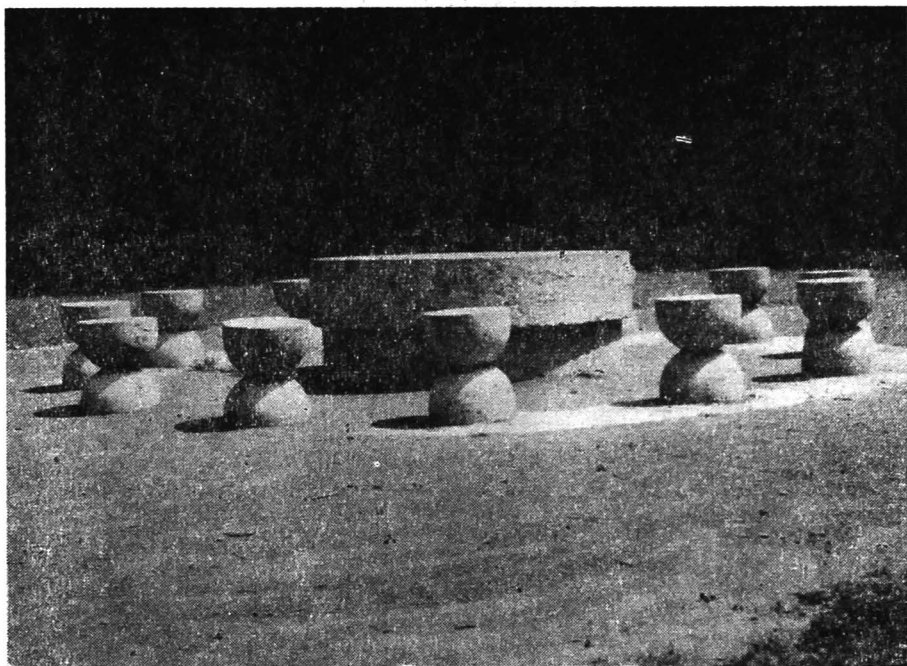

Fig. 47. — Tg.-Jiu. Masa tăcerii (foto V. Sencu).

biserica „Sf. Nicolae” construită în prima jumătate a secolului al XIX-lea etc.

La marginea orașului Tg.-Jiu s-a aflat într-o veche clădire, în anii regimului fascist, mizerul lagăr de concentrare în care au fost deținuți conducători ai clasei muncitoare, scriitori, oameni cu vederi politice democratice.

Din orașul Tg.-Jiu turiștii se pot îndrepta în diferite direcții spre numeroasele și variatele obiective turistice, al căror farmec și naturalețe fac faima județului Gorj.

Partea de nord a județului Gorj, cu variate forme de relief — munți, dealuri subcarpatice — ce coboară treptat spre larga depresiune a Tg.-Jiului, formează, prin varietate, zona cea mai interesantă și mai atractivă, aici întâlnindu-se cele mai pitorești peisaje și așezări umane. Farmecul deosebit al naturii din această parte a județului o dau nu numai

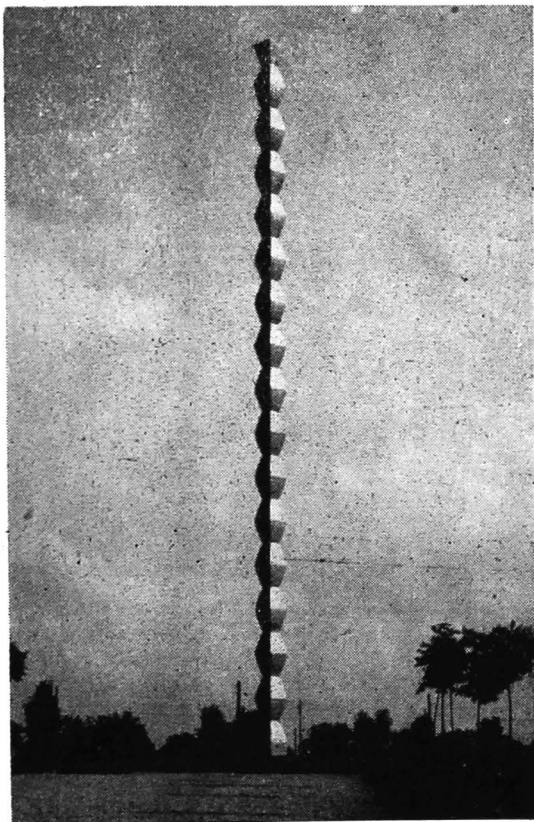

Fig. 48. — Tg.-Jiu. Coloana infinitului (foto
V. S e n c u).

munții înalți, împăduriți (fig. 51), ci și frecventele forme de relief născute în decursul mileniilor, cum sînt vestitele defilee, chei, peșteri (fig. 52).

Pentru amatorii de frumuseți ale naturii, o primă atracție o constituie defileul Jiului, săpat în pereții abrupti și înalți de sute de metri ai munților Parîng și Vilcan, în lungul cărora, începînd de la Bumbesti, se desfășoară șoseaua națională și calea ferată, cu numeroase viaducte și tunele, adevărate opere

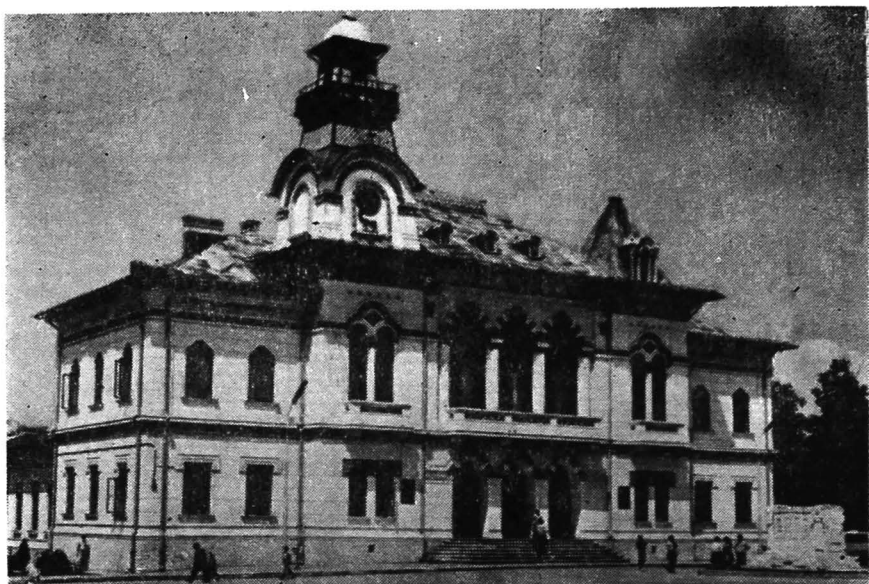

Fig. 49. — Clădirea în care se află sediul județean al P.C.R. și al Consiliului popular municipal (foto A. I. C o m ă n e s c u).

de artă, și prin care se face legătura cu orașul Petroșani. „Natura este în toată splendoarea ei. Locurile cele mai sălbatice sînt accesibile și înfățișează priveliștile cele mai mărețe, de o parte și de alta șiruri de munți înalți așezate la rînd sau unii după alții” (A. I. Ș t e f u l e s c u, 1907).

Cheile Oltețului (fig. 53), săpate de apa cu același nume în masivul calcaros Polovragi — Cernădia, pe o lungime de 2 km, impresionează prin sălbăticia și îngustimea defileului, în lungul căruia a fost construit un drum forestier pe o lungime de 18 km, ceea ce a făcut posibil accesul către munții Căpățîinii, Parîng etc. La intrarea în chei, pe malul stîng al Oltețului, în Muntele Pleșa, se află vestita peșteră Polovragi, cu frumoase formațiuni calcaroase de stalactite, stalagmite, coloane și galerii, unele neexplorate încă. Tot în partea de nord-vest a județului, la 3 km de Baia de Fier, pe valea Galbenului, se găsește Peștera Muierii, una dintre cele mai vestite peșteri

Fig. 50. — Vladimir. Casa-muzeu Tudor Vladimirescu.

din țară, prin frumusețea concrețiunilor calcaroase, prin importanța paleontologică (schelete de *Ursus spelaeus* etc.) și arheologică, aici găsindu-se urme ale vieții umane datînd încă din paleolitic. Peștera Cloșanilor, situată pe dreapta văii Motrului, în Piatra Cloșanilor, este considerată una din cele mai frumoase și mai interesante formațiuni carstice din țară, datorită numeroaselor concrețiuni calcaroase, lacuri, a unei bogate faune cavernicole, a resturilor fosile de *Ursus spelaeus*. Declarată monument al naturii, aceasta este în prezent stațiune de cercetări speologice (fig. 54).

Urcînd de la nord de Novaci, pe drumul de munte al Republicii, ce merge pe cumpăna apelor dintre Gilort și Galbenul, se ajunge la cabana Rinca, situată la 1 650 m altitudine, complex turistic bine dotat și atrăgător prin peisajul natural în mijlocul căreia este situat. De aici, continuînd drumul pe șoseaua alpină, se poate trece peste Carpați în Transilvania, sau se poate merge la Obîrșia Lotrului, la Parîng, Șureanu etc.

Fig. 51. — Priveliște de la complexul turistic Rinca spre virful Rotunda (foto V. S e n c u).

Cheile Sohodolului (cunoscute și sub denumirea de cheile Runcului) (fig. 55), cu pereți abrupti săpați în munte de valea cu același nume, este un alt obiectiv turistic plin de farmec, datorită variatelor formațiuni calcaroase și a izvoarelor vaucluziene cu bogat debit de apă (captat, unul dintre izvoarele aflate sub munte aprovizionează orașul Tg.-Jiu). Ca și la Runcu, la Izvarna, în partea de nord-vest a județului, se găsesc puternice izvoare de apă, fapt care a permis construirea unei conducte de alimentare cu apă potabilă a orașului Craiova.

Locuri pitorești, rezultat al fenomenelor carstice, ca cele descrise mai sus, sînt frecvente în tot cuprinsul zonei de con-

JUD. CARAȘ SEVERIN

JUD. HUNEDOARA

1		10	
2		11	
3		12	
4		13	
5		14	
6		15	
7		16	
8		17	
9			

0 4 8 12 km

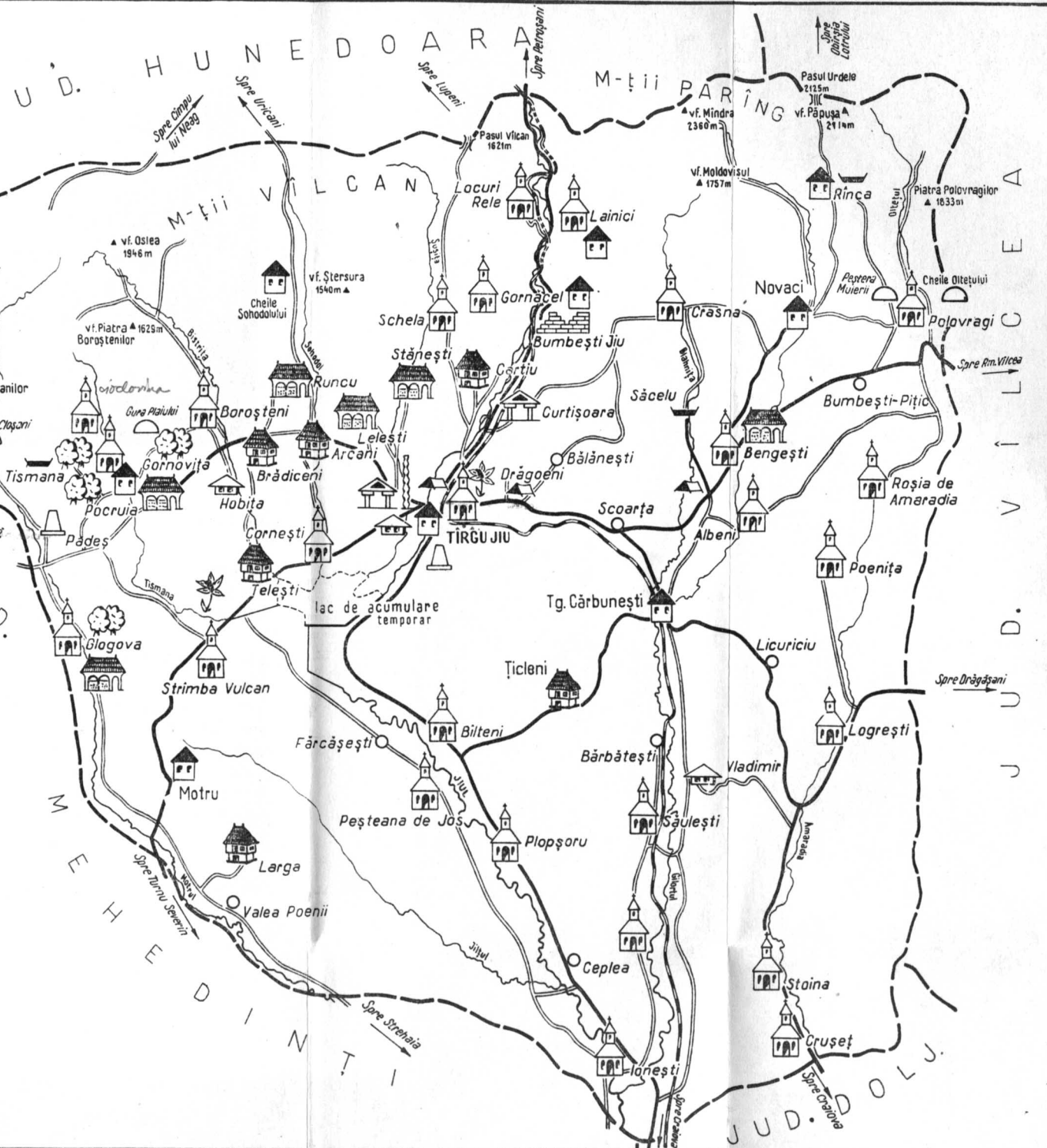

Fig. 52. — Harta obiectivelor turistice.

1, Peșteri; 2, moteluri, cabane, locuri de cazare; 3, campinguri; 4, localități balneo-climaterice; 5, plantații de castani comestibili; 6, poieni de narcise; 7, ruine; 8, locuri istorice; 9, mănăstiri, biserici, monumente istorice; 10, muzee; 11, localități de interes etnografic; 12, monumente de arhitectură rurală; 13, case memoriale; 14, monumente de artă (C. Brâncuși); 15, drumuri modernizate; 16, drumuri nemodernizate; 17, alte localități de interes turistic.

Fig. 53. — Cheile Oltețului (foto I. C o n e a).

tact dintre munți și dealuri subcarpatice, de la Polovragi la Apa Neagră.

Județul Gorj se poate mândri nu numai cu frumusețile naturale, ci și cu cele create de om și materializate fie în construcții arhitectonice devenite monumente de artă, fie în cele actuale, frecvente în așezările umane rurale.

Între monumentele arhitectonice din epoca feudală, cea mai vestită este mănăstirea Tismana, situată în „una din cele mai frumoase și mai răpitoare regiuni din Gorj... regiunea muntoasă unde râul Tismana și Oslea, afluentul său, își are obârșia. Pozițiuni pitorești de munți înalți și văi adânci pline de ape cristaline și păduri imense se desfășoară la tot pasul. De la Pocruia în sus par a se repeta cu același farmec și exuberanță incomparabilele priveliști care au făcut de veacuri celebritatea Tismanei...” (A l. Ș t e f u l e s c u, 1904, p. 127). Construită între 1375 și 1378, în timpul domniei lui Vladislav Voicu și a lui Radu I, sub conducerea călugărului greco-sîrb Nicodin,

refugiat din sudul Dunării, mănăstirea Tismana s-a bucurat de-a lungul anilor de privilegii din partea domnitorilor, stăpînind întinse domenii (și domeniile mănăstirii Vodița), sate, păduri, munți, pescării la Dunăre, vamă asupra sării, venituri anuale din casa domnească, într-un cuvînt a fost unul dintre cele mai mari domenii mănăstirești din Țara Românească, în secolele XIV—XV. Mănăstirea Tismana a avut mult de suferit, a fost pustiită, arsă, prădată de nenumărate ori, a servit drept cetate în secolele XVII, XVIII, ceea ce a dus la refaceri succesive, adăugiri, transformări, al căror rezultat este actuala înfățișare (fig. 56). Ultima restaurare, dintre 1955—1956, a scos la iveală originalele fresce ale lui Dobromir din Tîrgoviște, executate în secolul al XVIII-lea și care împodobesc interiorul bisericii.

Mănăstirea Polovragi, un alt monument de arhitectură feudală românească, ridicată cam prin secolul al XVII-lea în cîmpia Polovragilor, pe malul stîng al Oltețului, este vestită prin frumusețea locurilor în mijlocul căruia se află și prin frescele originale de o mare valoare artistică care împodobesc pridvorul.

Binecunoscut și foarte atractiv, datorită poziției sale într-un cadru natural de o splendidă sălbăticie, este și schitul Lainici, situat în defileul Jiului, cam de prin secolul al XV-lea. Asemenea lăcașuri se mai găsesc în județul Gorj și la Crasna, pe malul stîng al Plaiului Groșilor, și la „Răcoare” sau „Locurile Rele”, în apropierea schitului Lainici.

Mărturie a îndemînării populației în sculptura în lemn, ca și a originalității în construcție sînt și bisericile din lemn sau de zid frecvente în majoritatea satelor de sub munte, ca de exemplu cea din Cloșani, Telești, Cîmpofeni, Brădiceni, Schela, Baia de Fier etc.

Talentul și gustul pentru frumos al gorjenilor se poate admira nu numai în construcțiile bisericesti, ci și în stilul arhitectonic folosit în construcția propriilor lor case, în bogăția și specificul ornamentației cu lemn sculptat. Și dacă la toate acestea mai adăugăm și pitorescul cadrului natural în care sînt situate unele sate, putem să explicăm faima unora dintre ele, ca de exemplu Runcu, Arcani, Dobrița, Stănești, Lelești, Tismana etc. Climatul blînd colinar din zona subcarpatică

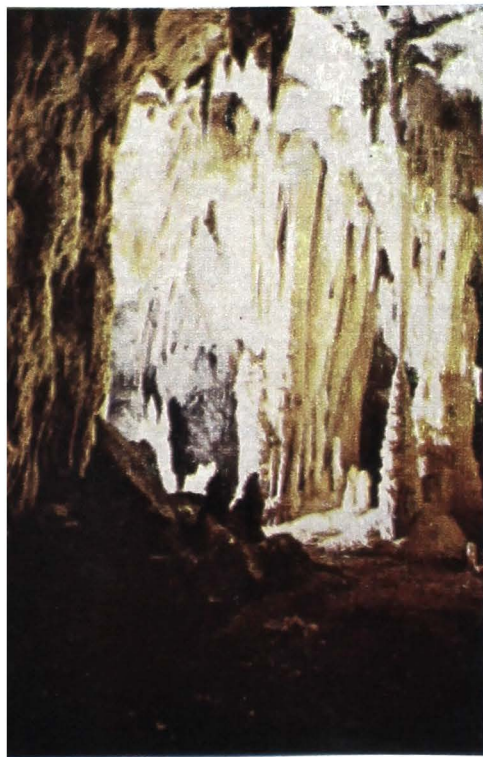

Fig. 54. — Stalagmite și stalactite în peștera de la Cloșani (foto V. S e n c u).

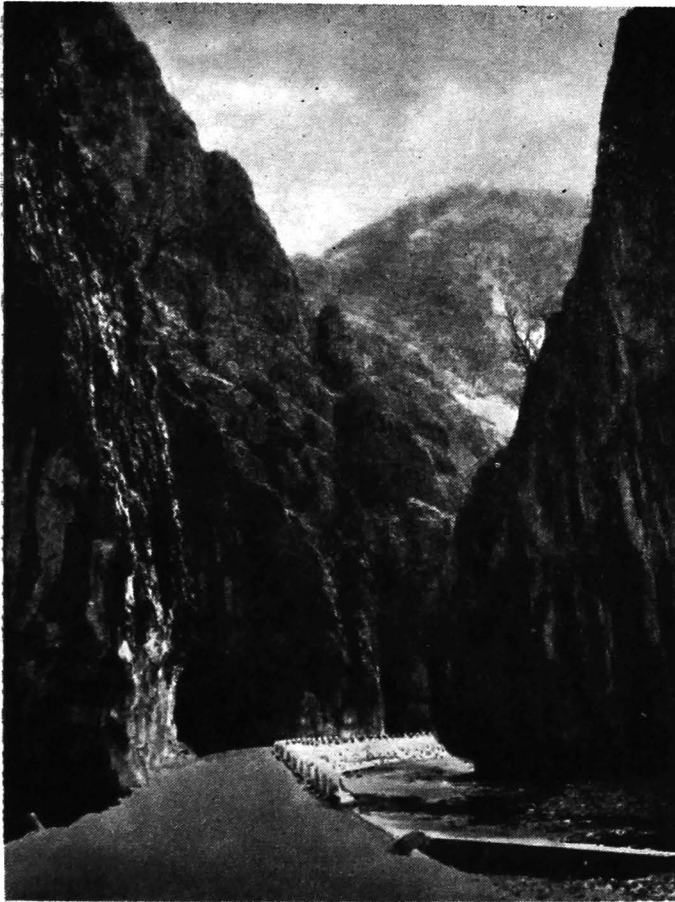

Fig. 55. — Cheile Sohodolului (Runcului) (foto
T. Zidariu).

este favorabil curei de aer și odihnei, satele Tismana, Dobrița fiind bine cunoscute în acest sens (acesta din urmă dispunând și de un sanatoriu). Efecte curative se pot obține în județul Gorj și la Băile Săcelu, situate pe apa Crasnei, ale căror ape minerale clorurosodice, bicarbonatate, calcice, iodurate sînt indicate în

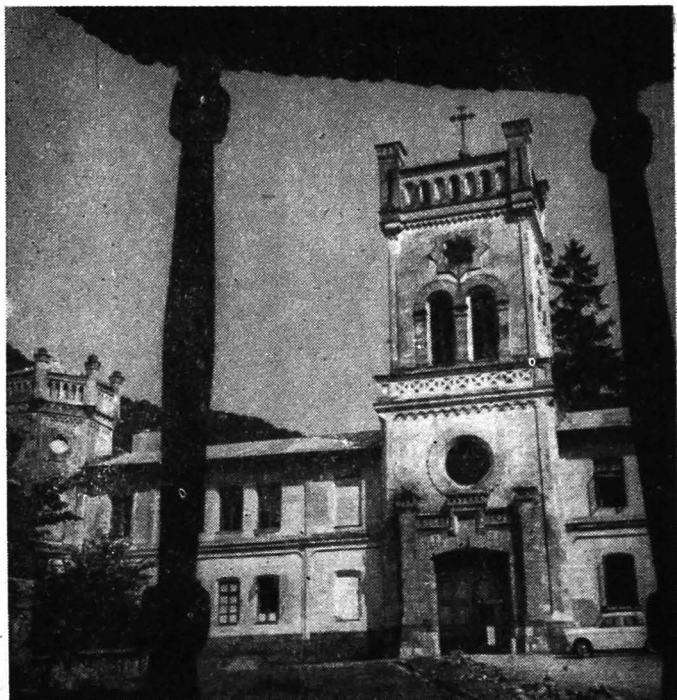

Fig. 56. — Mănăstirea Tismana (foto V. Sencu).

tratarea bolilor aparatului locomotor, a sistemului nervos periferic etc.

Alte obiective turistice din județul Gorj, de un deosebit interes, sînt vechile locuințe boierești, așa-numitele „cule”, construite într-un stil arhitectonic cu totul original și care s-au mai păstrat în unele sate, ca de exemplu în Curtișoara, Pojogeni, Groșerea etc. Cea mai frumoasă și mai bine păstrată dintre acestea este cula de la Curtișoara (unde a fost amenajată o secție a muzeului din Tg.-Jiu, cu interesante exponate). Avînd forma de turnuri, de unde și denumirea de cule, aceste construcții, aparținînd secolului al XVII-lea și al XVIII-lea, serveau nu numai drept locuință, ci și ca cetăți de apărare.

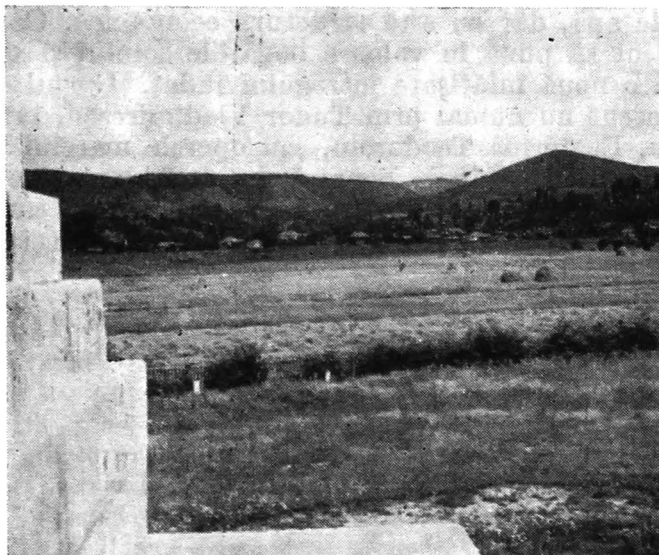

Fig. 57. — Cîmpia Padeșului unde Domnul Tudor a dat citire Proclamației de la 1821 (foto V. S e n c u).

În amintirea evenimentelor petrecute la 23 ianuarie 1821, în cîmpia Padeșului (fig. 57), unde conducătorul revoluției, Tudor Vladimirescu, a dat citire istoricei Proclamații, prin care chema la luptă poporul împotriva nedreptăților sociale și a asupririi, a fost ridicat un monument, dovadă a recunoștinței față de generațiile trecute.

„Gorjul pitoresc și istoric”, așa a fost caracterizat acest teritoriu al Olteniei subcarpatice la începutul secolului al XX-lea de A. I. Ș t e f u l e s c u, unul din cărturarii locului, care a dedicat multe studii acestui minunat colț de țară. Dacă pentru începutul secolului al XX-lea această metaforă simplă, dar sugestivă, spunea totul, în prezent ea este valabilă numai în parte. Gorjul de astăzi nu mai seamănă cu ceea ce a fost altădată. A rămas pitorescul, dar s-au descoperit noi frumuseți. La istoria lui sau adăugat 7 decenii ale secolului al XX-lea. Gorjul are aceiași munți, aceleași dealuri, aceleași

cursuri de apă, dar cu altă structură economică. Oamenii de azi au știut să pună în valoare bogățiile solului și subsolului și să dea o nouă înfățișare întregului județ. Gorjul de astăzi este cunoscut nu numai prin Tudor Vladimirescu, prin eroina de la Jiu, Ecaterina Teodoroiu, sau operele marelui Brîncuși, ci și prin fabricile, uzinele, ogoarele întinse, plantațiile de pomi și vii, toate martori ai construcției socialismului, care îi dau, alături de frumusețile naturii, monumentele istorice și culturale, adevărata lui valoare.

Bibliografie

- ANASTASESCU V. (1970), *Măsuri pentru prevenirea împotmolirii utilajelor de mare capacitate din exploatarea la zi din bazinul Rovinari*, Rev. min., nr. 9.
- BADEA L. (1967), *Subcarpații dintre Cerna Oltețului și Gilort*, Edit. Academiei, București.
- BARANOVSKY NICULINA (1968), *Repartiția teritorială și dinamica populației Piemontului Getic dintre Jiu și Motru în secolele XIX și XX*, St. cerc. geol., geof., geogr., Seria geografie, t. XV, nr. 1.
- (1969), *Trăsături geografice ale satelor din Subcarpații Olteniei dintre Jiu și Motru privite prin prizma sistematizării*, Lucrările simpozionului de geografie a satului, București.
- (1969), *Evoluția așezărilor omenești din Piemontul Getic dintre Jiu și Motru pe baza documentelor istorice și a hărților*, St. cerc. geol., geof., geogr., Seria geografie, t. XVI, nr. 1.
- BRANA V. (1967), *Zăcămintele nemetalifere din România*, Edit. tehnică, București.
- BUGĂ D. (1968), *Populația Olteniei în secolele XIX și XX*, Revista de statistică, nr. 6.
- BUIA AL. (1959), *Plante rare pentru flora R.P.R. existente în Oltenia*, Ocrotirea naturii, nr. 4.
- BUIA AL. și colab. (1959), *Contribuții geobotanice asupra pășunilor și fteșelor din Oltenia*, Lucr. șt., Inst. agr., Craiova.
- BUNESCU ALEXANDRA (1945), *Răspîndirea geografică a nucului în România*, Revista geografică (I.C.G.R.), vol. II.
- CĂLINESCU RAUL și colab. (1969), *Biogeografia României*, Edit. științifică, București.
- COLESCU L. (1905), *Recensămîntul general al populației României din 1899. Rezultate definitive*, București.
- CONEA ION (1931 a), *Așezările omenești în depresiunea subcarpatică din Oltenia*, Bul. Soc. rom. geogr., t. L.

- CONEA ION (1931 b), *Studiul geografic al castanilor din Oltenia*, Bul. Soc. rom. geogr., t. L.
- (1939), *Pe urmele descălecatului din Sud, satele de ungureni din Oltenia subcarpatică*, Bul. Soc. rom. geogr., t. LVIII.
- CUCU V. (1963), *Contribuții geografice la studiul așezărilor omenesti din regiunea subcarpatică dintre Gilort-Motru*, Com. geogr., S.S.N.G., vol. II.
- DISESCU C. (1947), *Un fenomen meteorologic neobișnuit, seceta anului 1946*, București.
- DONAT I. (1943), *Datele principale din istoria Olteniei [până] la anul 1600*, vol. Oltenia, Edit. fundațiilor, București.
- DRUGESCU C. (1968), *Considerații zoogeografice asupra Podișului Mehedinți*, Natura, Seria geografie, vol. XX, nr. 6.
- FILIPESCU M. (1942), *Recherches géologiques sur le nord-ouest de l'Oltenie*, Bul. Soc. rom. geol., vol. V.
- GIURESCU C. C. (1957), *Principatele române la începutul sec. al XIX-lea*, Edit. Acad. R.P.R., București.
- GRIGORAȘ N. (1961), *Geologia zăcămintelor de petrol și gaze din R.P.R.*, Edit. tehnică, București.
- IOAN C. (1929), *Indicele de ariditate în România*, Bul. met. lunar, p. 73—79.
- IONESCU V. A. (1929), *Condițiunile de vegetație ale castanului bun la Tismana și împrejurimi*, Arh. Olteniei, an VIII, septembrie-decembrie, 1929.
- MARTONNE EMM. de (1902), *Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie*, Bul. Soc. rom. geogr., București.
- (1907), *Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie*, Paris.
- MIHAI EL. și colab. (1965), *Caracteristici ale intervalelor cu cantități de precipitații cuprinse între anumite limite la câteva stații din sud-vestul țării*, Culeg. lucr. Inst. met.
- MIHĂILESCU V. (1960), *Dealurile și cîmpiile României*, Edit. științifică, București.
- MURGOCI G. (1908), *Terțiarul Olteniei*, An. Inst. geol., vol. I.
- NEAMU GH. (1965), *Clima depresiunii intracolinare Tg. Jiu—Cîmpu Mare*, Com. geogr., S.S.G., vol. V.
- (1968), *Mersul temperaturii medii a aerului lunară, anotimpuală și anuală în Oltenia deluroasă*, Com. geogr., S.S.G., vol. VI.
- (1969), *Distribuția geografică a temperaturilor extreme absolute în Oltenia deluroasă*, St. cerc. geol., geof., geogr., Seria geografie, t. XVI, nr. 1.
- OANCEA D. și colab. (1954), *Cercelări pedologice în regiunea dintre Vâlari — Novaci — Cîmpu Mare și Tg. Jiu*, D.S. Com. geol., vol. XLI.

- PANAITESCU P. P., DAMASCHIN M. (1966), *Documenta romaniae historica. B, Țara Românească*, vol. I., Edit. Academiei, București.
- POPESCU-VOITEȘTI I. (1934), *Privire generală asupra structurii și evoluției morfologice și geologice a județului Gorj*, Anuarul Liceului „T Vladimirescu, Tg.-Jiu 1933—1935.
- (1936), *Evoluția geologico-paleogeografică a pământului românesc*, Rev. Muz. geol.-miner., Cluj, vol. V, nr. 2.
- ROȘU AL. (1967), *Subcarpații Olteniei dintre Motru și Gilort. Studiu geomorfologic*, Edit. Academiei, București.
- RUSENESCU CONSTANȚA (1969), *Observații privind deplasările sezoniere ale populației din Oltenia*, Com. geogr., S.S.G., vol. IX.
- SPIRESCU M. (1954), *Cercetări pedologice între Jiu și Gilort la sud de depresiunea Tg. Jiu*, D.S., Com. geol., vol. XLI.
- SPRÎNCEANA S. (1927), *Climatologia Olteniei*, Bul. lunar, Inst. met. centr. Rom., Seria a II-a, vol. VII, nr. 2.
- STAHL H. H. (1958), *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, Edit. Acad. R.P.R., vol. I, București.
- ȘERBĂNESCU I. (1958), *Cercetări geobotanice în Oltenia de vest*, D. S. Com. geol. (1953—1954), vol. LXI.
- ȘTEFĂNESCU IOANA (1963), *Deplasări sezoniere în exploatarea forestiere din R. P. Română*, Com. geogr., vol. II.
- ȘTEFĂNESCU IOANA, BARANOVSKY NICULINA (1966), *Populația în vîrstă de muncă a raionului Gorj și utilizarea ei actuală*, Rev. statistică, nr. 9.
- TUDOR D. (1968), *Orașe, trguri și sate în Dacia romană*, Edit. științifică, București.
- ȘTEFULESCU AL. (1899), *Încercare asupra istoriei Tg. Jiului*, București.
- (1904), *Gorjul pitoresc și istoric*.
- (1907), *Din trecutul Gorjului : sate dispărute, satele care și-au schimbat numele. Configurația Gorjului. Culele*, Bul. Soc. rom. geogr., vol. XXVIII.
- TUFESCU V. (1962), *Forța de muncă în exploatarea forestiere din R. P. Română*, Rev. statistică, nr. 3.
- (1966), *Subcarpații*, Edit. științifică, București.
- TUFESCU V., ȘTEFĂNESCU IOANA (1958), *Densitatea populației active în agricultura R.P.R.*, Probl. geogr., vol. X.
- UJVARI I. (1959), *Hidrografia R.P.R.*, Edit. științifică, București.
- VELCEA I., CUCU V. (1956), *Geografia economică a raionului Novaci*, Probl. geogr., vol. III.
- * * * (1970), *Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România*, București.

- * * * (1969), *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, 6—12 august 1969*, Edit. politică, București.
- * * * (1953), *Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247—1500)*, Edit. Acad. R.P.R., București.
- * * * (1953), *Documente privind istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească*, vol. IV (1591—1600), Edit. Acad. R.P.R., București.
- * * * (1960), *Istoria României*, vol. I, Edit. Acad. R.P.R., București.
- * * * (1962), *Istoria României*, vol. II, Edit. Acad. R.P.R., București.
- * * * (1960), *Monografia geografică a R.P.R.*, vol. II, partea I, *Geografia economică pe ramuri*, Edit. Acad. R.P.R., București.
- * * * (1969), *Prin Ollenia subcarpatică*, Edit. meridiene, București.
- * * * (1938), *Recensământul populației României*, vol. I, București.
- * * * (1967), *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, București.

Cuprins

	<u>Pag.</u>
Priață	3
Cărul geografic (Niculina Baranovsky, Gh. Neamu) . .	5
Reeful. Treptele și alcătuirea lui geologică (Gh. Neamu)	8
Munții	10
Dealurile subcarpatice și piemontane	18
Depresiunile și luncile râurilor	22
Raursele subsolului (Gh. Neamu)	25
Clima (Gh. Neamu)	29
Temperatura aerului	30
Precipitațiile atmosferice	38
Hidrografia (Gh. Neamu)	43
Sărurile, vegetația, fauna (Gh. Neamu)	47
Populația și așezările (Niculina Baranovsky)	57
Momente în popularea și dezvoltarea așezărilor omenești din județul Gorj	57
Numărul, mișcarea naturală și migratorie și densi- tatea populației	63
Așezările omenești	76
Creșterea bunăstării materiale și a nivelului cultu- ral al populației	93
Economia județului (Niculina Baranovsky)	98
Industria	98
Agricultura	109
Economia forestieră	121
Cile de comunicație și transporturile (Niculina Bara- novsky)	124
Ciectivele turistice (Niculina Baranovsky)	125
Bibliografie	139

Redactor SILVIA DINESCU
Tehnoredactor MARILENA POPESCU

Bun de tipar 24.06.1971. Hirtie tipar înalt ilustrații.

Format 16/61 × 86, de 80 G/m².

Coli de tipar 9, 4 planșe pe cretată.

C.Z. pentru biblioteci mari }
C.Z. pentru biblioteci mici } 91 (498.23).

Întreprinderea poligrafică Informația
București, str. Brezoianu Nr. 23–25,
Republica Socialistă România.

În cadrul colecției
„JUDEȚELE PATRIEI”

în anul 1971 vor mai apărea:

Județul Sălaj
Județul Sibiu
Județul Ialomița
Județul Buzău
Județul Brașov

